LIBRARY
1 APR 1963
Eu. 156A
ATE

SOCIETAS PRO FAUNA ET FLORA FENNICA

MEMORANDA SOCIETATIS PRO FAUNA ET FLORA FENNICA

38

1961—1962

EDENDUM CURAVIT

LARS FAGERSTRÖM

10 FIG. 2 IMAG. PHOT. 1 TAB. GEOGR.

HELSINKI—HELSINGFORS
1963

SOCIETAS PRO FAUNA ET FLORA FENNICA

MEMORANDA SOCIETATIS PRO FAUNA ET FLORA FENNICA

38

1961—1962

EDENDUM CURAVIT

LARS FAGERSTRÖM

10 FIG. 2 IMAG. PHOT. 1 TAB. GEOGR.

HELSINKI—HELSINGFORS
1963

HELSINKI—HELSINGFORS
1963

EX OFFICINA TYPOGRAPHICA OY. TILGMANN AB.

GUNNARO MARKLUND

PHILOSOPHIAE DOCTORI

VIRO DE SPECIEBUS PLANTARUM

DESCRIBENDIS OPTIME MERENTI

PER MULTOS ANNOS

CUSTODI COLLECTIONUM BOTANICARUM

SEPTAGENARIO

SOCIETAS PRO FAUNA ET FLORA FENNICA

MENTE GRATA ET REVERENTI

HOC VOLUMEN DEDICAVIT

1948 Polyfoto

Gunnar Mark lund

Societas pro Fauna et Flora Fennica 1961—1962

Praeses: Kai Otto Donner dr phil.; *vicarius praesidis:* Lars von Haartman dr phil.; *secretarius:* Göran Bergman dr phil.; *custos thesauri:* Sten Stockmann; *bibliothecarius:* Hans Luther prof.; *custodes collectionum botanicorum:* Gunnar Marklund dr phil., Ilmari Hiitonen dr phil., Heikki Roivainen dr phil.; *custos collectionum zoologicarum generalium:* Sven Segerstråle prof.; *entomologicarum:* Walter Hackman dr phil.

Administratores praeter eos qui praesidis, eius vicarii, custodis thesauri, bibliothecarii, muneribus funguntur: Ilmari Hustich prof., Runar Collander prof., Håkan Lindberg prof., Pontus Palmgren prof., Jaakko Jalas prof., quorum vicarii sunt Harry Waris prof., Holger Ahlqvist mag. phil.

---

6. 10. 1961

Föredrag av fil. dr Bror Pettersson: *Värmechock som mutationsutlösande faktor hos växterna.*

Ordföranden förelade *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica 36*, *Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica 76, 4* (Christina Öhman), *Fauna Fennica 11* (Alex. Luther), *Acta Botanica Fennica 61* (Alvar Palmgren), *Acta Botanica Fennica 62* (Hans Luther), *Acta Zoologica Fennica 99* (Johan Reuter), *Acta Zoologica Fennica* 100 (Maria Reuter).

Genom prof. Hans Luther inlämnades av docent Gustaf Sirén till Sällskapets arkiv en uppsats: Ett nytt skogsbotaniskt exkursionsmål. Uppsatsen gäller lundfloran på Mikkoholma i Iso-Kisko sjö.

Stud. Tom Reuter redogjorde för ett fynd av *Chrysanthemum leucanthemum* med tubformiga kantblommor. Fyndet hade gjorts på Lofsdal i Pargas, där växten blommat 1960 och 1961.

Med anledning av detta meddelande framhöll dr Bror Pettersson, att nämnda form är känd från England, där den odlas.

GUNNAR MARKLUND: **Mentha gentilis-komplexet och M. dalmatica i Östfennoskandien.** Zusammenfassung: Der Mentha gentilis-Komplex und M. dalmatica in Ostfennoskandia.

Under namnet *Menta Arrhenii* Lindb. fil. har i exsickatverket »Plantae Finlandiae exsiccatae» utdelats tre nummer: 880—882. Det har länge varit känt, att *M. Arrhenii* är steril: ståndarknapparna är förkrympta och innehåller inte något pollen och pistillens fruktämne utvecklar sig inte till frukt. Förökningen sker sålunda endast vegetativt genom de starkt förgrenade underjordiska utlöparna. Steriliteten gör det sannolikt, att det här inte är fråga om en art i egentlig bemärkelse utan att växten till sitt ursprung är en hybrid. HYLANDER (1941) för den som en varietet under *M. gentilis* L. och framhåller, att denna numera allmänt tydes som en formserie tillhörande hybridkombinationen *M. arvensis* × *spicata*. Redan för åtskilliga år sedan kom jag underfund med, att *M. Arrhenii*, sådan som den hos oss — även av dess auktor — blivit avgränsad, i själva verket omfattar två tydligt skilda taxa. Exsickatets n:r 880 tillhör den ena formen, n:r 881 och 882 den andra. Det kan lyckligtvis inte råda någon tvekan om vilkendera av dem som bör bibehålla namnet *Arrhenii:* Lindbergs latinska diagnos är tryckt på etiketten till n:r 880, som av honom själv insamlats i AB Lojo; exsickatets etiketter har som bekant även utgivits i bokform, den i detta sammanhang aktuella delen (Fasc. IX—XX) år 1916. Redan 10 år tidigare hade Lindberg publicerat en kort beskrivning av *M. Arrhenii* på svenska (LINDBERG 1906). Där anges blomskaften vara tämligen håriga, en karaktär, som stämmer för den som n:r 880 utdelade formen men inte för den andra. Sedan år 1947 har jag på etiketter kallat den sistnämnda *M. gentilis* L. v. *hirtella* Markl. Under detta namn upptages den även hos HYLANDER 1955. Det är onekligen på tiden att det upphör att vara ett nomen nudum.

***Mentha gentilis* L. v. *hirtella* Markl. n. var.**

A *M. gentili* L. v. *Arrhenii* (Lindb. fil.) Hyl. praesertim notis sequentibus diversa. Basis laminae foliorum densius pilosorum magis rotundata (neque ut in v. *Arrhenii* plane cuneiformis, sensim in petiolum aliquanto alatum abiens). Margo laminae densius dentatus dentibus omnino paululo prorsioribus. Pedicelli florum glabri vel pilis modo paucis vestiti. Calyx pilis longioribus et densioribus quam in v. *Arrhenii* vestitus. Corolla obscurior, coeruleiviolacea; stylus longior, magis excedens, magis coloratus. Odor plantae amoenior, sat vehemens, odori *M. piperitae* sat similis.

Typus in Herb. Univers. Helsingiensis: Nylandia, par Esbo, Kilo, in agro *Solano* consito. 24. 9. 1906 E. Häyrén (Pl. Finl. exsicc. 881 s. n. *M. Arrhenii*).

Var. *hirtella* kan redan på bladen skiljas från var. *Arrhenii*. Skivans bas mera avrundad, icke som hos v. *Arrhenii* — särskilt tydligt på skuggexemplar — kilformigt avsmalnande till det något vingade skaftet. Bladtänderna tätare ställda, i genomsnitt något mera framåtriktade. Bladens hårighet rikligare. Blomskaften kala eller obetydligt håriga. Blomfodret däremot beklätt med tätare sittande och längre hår än hos v. *Arrhenii*. Den starkare hårbeklädnaden gör att fodren redan för blotta ögat verkar utpräglat gråaktiga; hos v. *Arrhenii* ter de sig betydligt grönare. Kronan blåviolett, mörkare än hos v. *Arrhenii*, vars krona på skuggexemplar kan vara nästan vit. Också stiftet violett; hos v. *Arrhenii* är det blekare, endast märkesflikarna är där starkare färgade. Stiftet är dessutom längre, mera utskjutande än hos v. *Arrhenii*. Var. *hirtella* har en rätt stark, angenäm kryddoft påminnande om pepparmynta, mycket tydligt skild från lukten av v. *Arrhenii*.

Ekologiskt liknar de båda varieteterna varandra. De förekommer som ofta ymnigt växande ogräs i trädgårdar och på åkrar, inte minst i potatisland; i sitt uppträdande skiljer de sig sålunda bestämt från den tredje sedan gammalt från Finland kända *M. gentilis*-varieteten, v. *parviflora* Hartm., som bara i sällsynta fall sprider sig ut i åkrar. I regel påträffas den i gamla trädgårdar eller eljes i närmaste närhet av människoboningar som kvarleva ur gammal odling. Det är just denna varietet, som i regel avsetts då botanisterna i Finland under detta århundrade talat om »*M. gentilis*» i motsats till *M. Arrhenii*. Denna uppfattning har kunnat stöda sig på Elias Fries' auktoritet; han har i Herbarium normale delat ut v. *parviflora* med bl.a. följande text på etiketterna: »*Mentha gentilis*. Linn. Certissime!»

Av de i Hjelts Conspectus, vol. VI (1923) upptagna fyndorterna för *M. Arrhenii* hänför sig de nyländska med undantag av de två första (Tvärminne och Ingå Svartbäck) till v. *hirtella;* till denna hör också exemplaren från Satakunta-lokalen Hämeenkyrö Laitila, där exsickatets n:r 882 insamlats av H. A. Printz. Denne har också för Conspectus lämnat meddelande om ett annat fynd i Satakunta. I den egentliga texten står: »Lavia, ad praedium sacerdotis». Men i den svenska finstilstexten nedanför heter det om samma fynd »Luvia i prästgårdsåkern». Då beläggexemplar saknas vet vi alltså inte om uppgiften gäller v. *Arrhenii* eller v. *hirtella*, ej heller om den åsyftade växten setts i Lavia eller i Luvia.

Från Sb Kuopio, Latukkasaari föreligger inte heller något beläggexemplar, varför ovisshet råder om vilken mynta som avses. Uppgiften »Maaninka ad casam Kotanen» i samma provins grundar sig på en felbestämning: exemplaret tillhör v. *parviflora*.

De övriga fyndortsuppgifterna för *M. Arrhenii* i Conspectus gäller den verkliga v. *Arrhenii*.

I Conspectus VI, s. 162 citeras följande uttalande om *M. Arrhenii* av Axel Arrhenius: »På 1890-talet flerstädes, ofta ymnig, på odlade ställen i omnejden af Helsingfors och redan då af mig uppfattad som en från *M. arvensis* afvikande, väl afgränsad typ.» Den här åsyftade formen är tvivelsutan v. *hir-*

tella. Av det rikliga *hirtella*-material, som föreligger, är största delen samlad i Helsingfors, dels i den egentliga staden, dels i den omgivande landsbygd, som förut tillhörde Helsinge socken men numera är inkorporerad i Helsingfors. Det äldsta exemplaret i herbariet är under namnet *M. gentilis* taget av William Nylander i Åggelby 1851. Hos NYLANDER (1852) omnämnes *M. gentilis* just därifrån. — Var. *Arrhenii* är ytterst sällsynt och sparsam i Helsingfors. Det är mycket möjligt att Axel Arrhenius aldrig i naturen stiftat bekantskap med den mynta, som nu är uppkallad efter honom.

De i denna uppsats ingående fyndortsförteckningarna grundar sig alla uteslutande på av mig sedda herbarieexemplar. Största delen av dessa ligger i Herb. Mus. Fenn. Jag har emellertid haft förmånen att gå igenom också det för mig nu aktuella *Mentha*-material, som finns i våra övriga offentliga samlingar. Till vederbörande föreståndare och tjänstemän ber jag att få rikta ett hjärtligt tack för vänligt tillmötesgående. Vid genomgången har naturligtvis revision av bestämningarna ägt rum. Fynd, som är belagda genom exemplar i Herb. Mus. Fenn., har inte fått någon särskild beteckning; för de övriga anges de institutioner, i vilkas samlingar beläggexemplaren finns, genom följande förkortningar:

B = Naturhistoriska museet i Borgå
J = Kasvatusopillinen korkeakoulu, Jyväskylä
K = Kuopio museum
L = Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistys, Forssa
O = Oulun yliopisto
S = Skogsforskningsanstalten
Su = Helsingfors universitets institution för skogsskötsel
T = Turun yliopisto
V = Föreningen Ostrobotnia australis, Vasa
Å = Åbo akademi

Beteckningen (R) anger att socknen resp. provinsen numera tillhör Ryssland.

Mentha gentilis v. *hirtella*

Regio aboënsis. *Pusula:* Ahonpää, Rajala och Antiainen (T. Toivonen 1956). *Lojo:* »åker» (E. F. af Hällström 1887); Lylyis (idem 1946). *Vichtis:* Vihtijärvi, Pyyniemi (P. Raunemo 1958).

Nylandia. *Kyrkslätt:* Obbnäs (V. Erkamo 1957); kyrkogården (H. Buch 1907); Thorsvik, villa Haga (Th. Saelan 1913). *Esbo:* Morby (G. Kvist 1947); Kilo (E. Häyrén 1906, Pl. Finl. exsicc. n:o 881 s.n. *M. Arrhenii*); Mankans (= Mankkaa), vid Gamla Mankans vägskäl cpp i potatisland och trädesåker (T. Ahti 1960); vid vägen till Hagalund (= Tapiola) 300 m från Jorvasvägen (idem 1955). *Helsingfors:* (M. v. Essen 1866, J. J. Tikkanen 1874 Å, A. Lindfors 1929 Å); Drumsö (= Lauttasaari) (R. Hult 1874 s. n. *M. gentilis*, också i Conspectus under detta namn; V. Erkamo 1940, T. Ahti 1955, H. T. Toppari 1961); Busholmen (= Jätkäsaari) (M. Puolanne 1925, A. Spolander 1927, H. Skult 1948); Lappvikens sjukhusområde (H. Törnroth 1950); Nya begravningsplatsen (M. Brenner 1905); Humlevik (Harry Federley 1893, Hella Federley 1893); Sockenbacka (= Pitä-

jänmäki) (V. Kujala 1943 S); Edesviken (= Taivallahti) (M. Puolanne 1925, E. Häyrén 1949); Norra Hesperiagatan (E. F. af Hällström 1938); Sandudd (E. Häyrén 1954); Hörnet av Linnankoskigatan och Mannerheimvägen (E. Häyrén 1955); obebyggd tomt mellan Snellmansgatan och Unionsgatan (Aune Haakana 1961); nedanför Fysikaliska institutet (P. Isoviita & T. Ahti 1960); Bråvalla (Brenner 1901); Mejlans (= Meilahti) (Laini Pantsar 1937); Munksnäs (= Munkkiniemi) (H. T. Toppari 1961); mellan Brunakärr och Tölö (G. Marklund 1947); Bortre Tölö (E. Berger 1936 O); Djurgården (L. Holmberg 1950); nedanför Tallbacken (= Mäntymäki) (M. Puolanne 1925); Fredriksberg (E. Häyrén 1952); Gammelstaden (= Vanhakaupunki) (V. Erkamo 1942); Kottby (B. Englund 1930, E. Häyrén 1951, 1954); Åggelby (W. Nylander 1851 s. n. *M. gentilis*, också i Conspectus under detta namn; M. Seidenschnur 1900, R. Frey 1915, E. Häyrén 1952, 1954); Vik (Th. Saelan 1901, Harald Lindberg 1901, K. Linkola 1939, V. Kujala 1942 S, E. Häyrén 1946, L. Holmberg 1949); Södra hamnen (H. Törnroth 1950); Brunnsparken (A. H. Brotherus 1869 Å); Sveaborg Vargö (= Suomenlinna Susisaari) (I. Hidén 1920); Sörnäs ballastplats (C. G. Björkenheim 1895 Å); Sumparn (C. A. Knabe 1886 Å); Brändö (E. Brander 1918); Brändö gård (G. Idman 1934); Hertonäs (A. E. Koskimies 1936, H. Törnroth 1950); Degerö Stansvik (Harald Lindberg 1906); Jollas (R. Collander 1906). *Helsinge:* Tavastby, nära Linnais (C. Cedercreutz 1949), Soltorp (B. Forsskåhl 1954); Fastböle Hildedal (G. Marklund 1941); Vestersundom Nybondas (R. E. Ruotsalo 1954). *Tusby* (= Tuusula): Hyrylä cp (Raija-Leena Hämet 1960). *Sibbo:* Östersundom (?) (M. Aschan 1910); Östersundom, båtstrand nedanför kapellet (G. Marklund 1952); Massby vid vägen till Gumbostrand nära Borgå landsväg (G. Marklund 1952); Simsalö (O. F. Holm 1915 O, Ulla Bärlund 1923); Gumböle, Solberga (G. Marklund 1954); Immersby W om Vägaträsk (G. Marklund 1954); Träskby, nära Djupsund (E. Häyrén & G. Marklund 1953). *Borgnäs:* Halkia, S-stranden av Isojärvi (A. Valta 1960). *Mäntsälä:* Sääksjärvi, N om den nordvästligaste bibäcken till Korttianjoki (L. Korhonen 1956). *Borgå stad:* Prästgårdsbacken (A. Magnusson 1933 B, T, Å; Annikki Saarisalo 1953). *Borgå s:n.*: Suomenkylä, Brusas, Saarisalos trädgård (Annikki Saarisalo 1953). *Orimattila:* Niemenkylä, Peltola (K. Linkola 1917); Mallusjoki (K. Linkola 1917); Sammalisto, i stenbrott (L. Laine & M. Kaasinen 1958). *Pernå:* Garpgård, Blybergs (B. Lemberg 1960). *Lovisa:* vid lyceet (V. Erkamo 1938); Valkom (= Valko, tidigare hörande till Pernå) (Tuulikki Heikkola, Ritva Mitikka 1950: comm. T. O. Lavila); Puutarhankatu (Annikki Saarisalo 1958); f. d. Antby (F. W. Klingstedt 1957). — Efter att klichén till karta 1 blivit gjord har Herb. Mus. Fenn. fått mottaga ytterligare följande exemplar av v. *hirtella*. *Pukkila:* kbyn, Tallbacka (J. Piirola 1953). *Orimattila:* Orimattila station, bangården (F. W. Klingstedt 1962).

Karelia australis. *Karhula:* Tiutinen (U. Laine 1961); *Aspö:* Haapasaari SE vid uthus (L. Fagerström 1950).

Satakunta. *Hämeenkyrö:* Laitila (H. A. Printz 1908, 1911 Pl. Finl. Exsicc. n:o 882 s. n. *M. Arrhenii*, 1915, 1918).

Tavastia australis. *Teisko:* (R. Idman 1913 S).

Mentha gentilis v. *Arrhenii*

Regio aboënsis. *Pojo:* Fiskars (H. Såltin 1961). *Lojo:* SOLhem (Harald Lindberg 1882, 1906); prope Linkulla (idem 1888); trakten av Kiviniemi (idem 1906); Linnais (idem 1890, 1900, 1906); Veijola Lehtikumpu (H. T. Toppari 1961). *Sammatti:* Mallas (Harald Lindberg 1906). *Vichtis:* [Irjala, vide Flinck 1900, s. 48] (s. n. *M. gentilis*, H. A. Printz T).

Nylandia. *Tenala:* Lappvik (H. Rancken 1908); *Ekenäs* s:n: Tvärminne, Krogen (J. A. Palmén 1908, H. Luther 1947). *Ekenäs* stad: Kungsg. 4 (O. Fortelius 1940 Å); »ad

seminarium» (idem 1958 O). *Ingå:* Fagervik, Lundbergs torp (Harald Lindberg 1906); Svartbäck (M. Brenner 1883, 1898, 1903, 1906, 1919). *Esbo:* Snettans (C. Cedercreutz 1922); Rödskog (Vera Salmi 1939); Gunnars nära Pirttimäki (P. Isoviita 1953). *Helsingfors:* trädgård (E. Estlander 1886 V); Tölö (E. F. af Hällström 1933); Djurgården i hörnet av Norra Stadionvägen och Nordenskiöldsgatan, litet bestånd (G. Marklund 1947; efter planering av stället försvunnen); Botaniska trädgården ovanför alpväxtkvarteret, två små bestånd i skugga (G. Marklund 1961, pressad av Åsel Nordström). *Sibbo:* Hindsby,

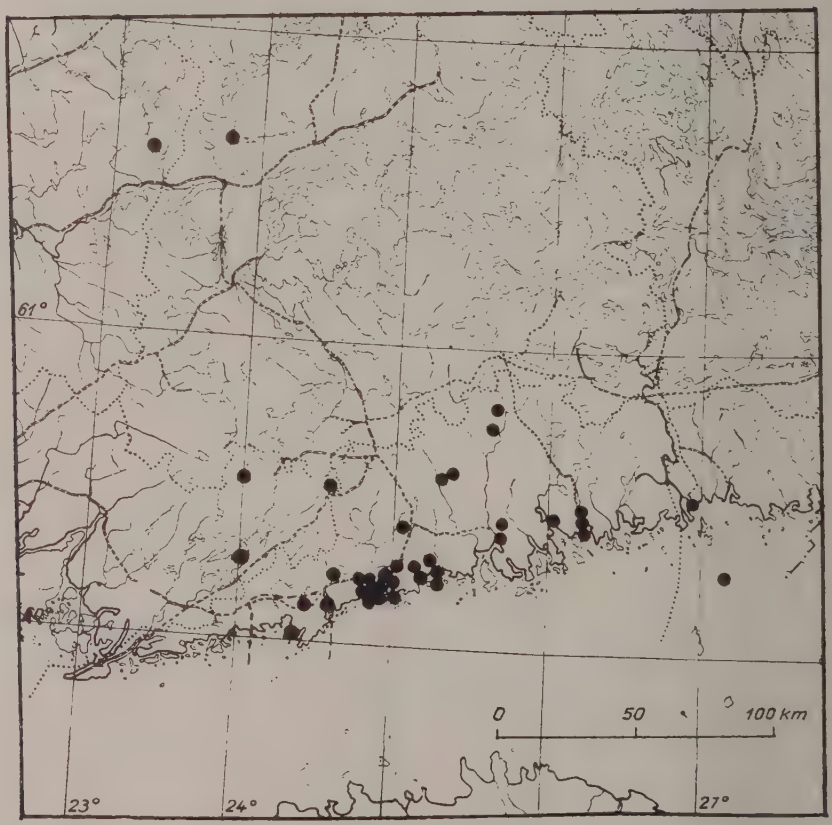

Karta 1. *Mentha gentilis* v. *hirtella.*

1 km W om Hovgård i trädesåker (G. Marklund 1952); Hovgård som trädgårdsogräs samt halvvägs mellan Hovgård och Torrbacka (G. Marklund 1954). *Borgå* (= Porvoo): dike (A. A. Parvela 1898 O). *Pernå:* kyrkobyn, åkerkant vid prostgården (F. W. Klingstedt 1957), som ogräs i G. Lindfors' trädgård (B. Lemberg 1961).

Karelia australis. *Sippola:* Inkeroinen, fabrikens trädgård (V. Kujala 1918); Viiala, Mäyrämäki gårds trädgård (V. Kujala & A. Ulvinen 1952 S). *Fredrikshamn* (= Hamina):

Hietakylä; Viipurinkatu; Saviniemi, Kalastajankatu; Pitäjänsaari (alla dessa Annikki Saarisalo-Taubert 1959). *Vehkalahti:* Mäntlahti (V. Kujala & A. Ulvinen 1950 S). *Viborg* (= Viipuri) (R): Kiiskilä (J. Krohn 1854); Tiiliruukki (L. Engman 1926, V. Erkamo 1936); Papula; Loikkanen; »Keskuskasarmin puisto; Huoltopatalj. alue Pyhässä Annassa» (alla dessa V. Erkamo 1934). *St. Johannes* (R): Römpötti (Harald Lindberg 1895). — Efter att klichén till karta 2 blivit gjord har jag sett exemplar av v. *Arrhenii* från ytterligare följande lokal: *Kymi:* Tavastila, »Hännin ylikäytävä» (K. Viljamaa 1961).

Isthmus karelicus (R). *Kivinebb:* (Harald Lindberg 1895).

Satakunta. *Tyrvis:* Vammala (Hj. Hirn 1922 Å).

Tavastia australis. *Luhanka:* Lempää (A. Leinberg 1906). *Heinola* stad: Siltakatu 23 (J. Lehtinen 1961).

Savonia australis. *Joutseno:* Honkalahti, kommunalläkarens gård (O.Thuneberg 1950). *Ruokolahti:* Tainionkoski, vid fabrikens skola (K. Linkola 1921). *Puumala:* kyrkobyn (K. Linkola 1906, O. Lehtonen 1939). *St. Michel:* (I. W. Hasselblatt 1881 V, K. J. Ehnberg 1883 s. n. *M. gentilis*, även i Conspectus under detta namn). *Hirvensalmi:* kyrkobyn; Malvaniemi (båda O. Lehtonen 1938).

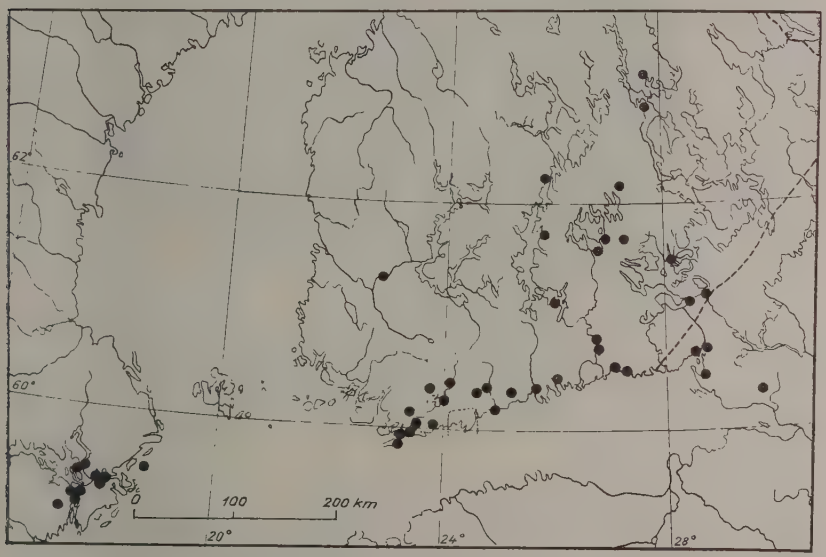

Karta 2. *Mentha gentilis* v. *Arrhenii*. Utbredningen i Sverige enligt HYLANDER 1941.

Tavastia borealis. *Jyväskylä:* (E. Mikkola 1916).

Savonia borealis. *Pieksämäki:* Nikkarila dövstumsskola, åker (Y. Pitkänen 1930, hos PITKÄNEN 1933 under namnet *M. gentilis*?). *Kuopio:* i utkanten av staden (E. Rissanen 1920). *Siilinjärvi:* Kolmisoppi vid en stuga benämnd »Kaunis» (O. Kyyhkynen 1921).

Det som är bekant om utbredningen av v. *hirtella* och v. *Arrhenii* är framställt på kartorna 1 och 2. Var. *Arrhenii* har som synes den vidsträcktaste utbredningen av de två, ehuru fyndorterna i Östfennoskandien ligger jäm-

förelsevis glest strödda. I den östfennoskandiska utbredningsbilden kan man skönja en sydöstlig tendens. I motsats till v. *hirtella* är v. *Arrhenii* känd också från lokaler utanför Östfennoskandien: Hylander (1941) upptager åtskilliga fyndställen i Stockholmstrakten. Både av hans beskrivning och hans avbildningar framgår med all önskvärd tydlighet, att dessa uppgifter verkligen gäller v. *Arrhenii* s. str.

För v. *hirtella* är den huvudsakliga utbredningen — med frekvensmaximum i och vid Helsingfors — begränsad till Nyland. Endast få fyndorter ligger utanför denna provins och då för det mesta nära dess gräns. Avlägsnast är de i St Hämeenkyrö och Ta Teisko. Om människan medvetet eller omedvetet infört växten till dessa trakter kan väl knappast utredas. Men en ofrivillig transport av rhizomdelar i mull, som häftar vid potatis, ter sig inte osannolik.

Att för v. *hirtella* inga andra fyndorter än de finländska för närvarande är kända, är självfallet alls ingen garanti för att växten inte kunde förekomma annorstädes. Kännedomen om de trassliga hybridogena *Mentha*-klonernas utbredning är naturligtvis mer än ofullständig. Då den ena av de supponerade föräldraarterna för *M. gentilis*-formerna, *M. spicata*, inte tillhör vår flora — den har bara någon enstaka gång anträffats som tillfällig —, talar detta ju för att dessa kloner blivit på ett eller annat sätt införda hit och att ingen av dem uppstått här genom korsning. Var och när de uppkommit är emellertid frågor, om vilka vi ingenting vet.

Mentha gentilis v. *parviflora*

Det har synts mig lämpligt att för fullständighetens skull här införa en fyndortslista och en utbredningskarta också för v. *parviflora*. Det material av denna växt, som år 1941 fanns i Herb. Mus. Fenn. blev bestämt av Nils Hylander, Uppsala. Det var då mig veterligen första gången, som namnet *parviflora* Hartm. introducerades i ett finländskt herbarium. I exsickatverket Plantae Finlandiae Exsiccatae ingår växten under det yngre namnet *M. gentilis* L. *α Friesii* Briq. I Conspectus, vol. VI behandlas den under rubriken *M. gentilis* L., varvid dock bör observeras, att några enstaka där uppgivna fyndorter i själva verket hänför sig till andra taxa.

Alandia. *Eckerö:* Storby (A. Sternberg 1900); Främstö (H. Törnroth 1948). *Jomala:* Espholmen, Jansons (C. Cedercreutz 1954). *Lemland:* Jersö (B. Florström 1907 Su). *Vårdö:* Lövö, åker vid J. Björklunds (P. Olofsson 1946). *Föglö:* Granboda (Maida & A. Palmgren 1923). *Sottunga:* Finnö (Maida & A. Palmgren 1923).

Regio aboënsis. *Korpo:* (A. Torckell 1899); Kopois (O. Eklund 1910); Näsby, Klints, potatisland (O. Eklund 1942); Björkö (H. Klingstedt 1921 Å). *Nagu:* Ernholm (A. Dahl 1913). *Pyhämaa:* Kammela, Hannula (V. Erkamo 1950). *Vehmaa:* Kirnuvuori (Liisa Palviainen 1933 O). *Töfsala* (= Taivassalo): Helsinki (J. Kaikko 1943 T). *Nådendal:* kyrkogården (H. Buch 1948). *Åbo* (= Turku): Iso-Heikkilä, avfallsplats pc (A. V. Auer 1938). *Kaarina:* (V. Borg 1892 Å). *Koski:* Tausela, Tausa (O. Haapanen 1943 T). *Tenala:*

Tavla 1. *Mentha gentilis* v. *hirtella*. — N Sibbo, Immersby, åkerkant W om Vägaträsk. 5. 9. 1954 Gunnar Marklund.

Tavla 2. *Mentha gentilis* v. *Arrhenii*. — Ab Lojo, SOLhem. 22. 8. 1906 Harald Lindberg.

Tavla 3. *Mentha gentilis* v. *parviflora*. — Sb Pielavesi, Taipale, Viitaharju. Asuinrakennuksen seinustalta. 29. 8. 1935 O. Kyyhkynen.

Tavla 4. En *Mentha gentilis* v. *subspicata* närstående form. — Ar, Vårdö, Vårdö by, dike i närheten av hamnen. 20. 8. 1945 Lars Fagerström.

Tavla 5. *Mentha dalmatica.* — Kb Värtsilä, in pago. 9. 8. 1937 H. Roivainen.

Tavla 6. *Epilobium glandulosum.* — N Helsingfors, Haga, bland *Bidens* i kanten av vattensamling, 12. 8. 1956 G. Marklund

(E. Juslin 1872 T); Skogby (K. Holmberg 1914 Å). *Bromarv:* Stenbacka (A. Cajander 1927). *Karis:* Rejböle (E. Hisinger 1854). *Karislojo:* vid Haapajärvi (R. Collander 1910). *Lojo:* nära kyrkan (Harald Lindberg 1890). *Vichtis:* Hiiskola, Porri (J. A. Flinck 1897).

Nylandia. *Kyrkslätt:* Österby Nygård (Harald Lindberg 1908, Pl. Finl. Exsicc. n:o 879). *Borgå* stad: »in area» (A. Magnusson 1934); Kankurinkuja (Annikki Saarisalo 1953).

Satakunta. *Yläne:* Otsola (V. Heinonen 1955); nära SE-stranden av Elijärvi; Järvelä gårds trädgård (A. Korva 1960). *Ulvila:* Niittymaa, Välimäki gård (P. Isoviita 1943). *Nakkila* (Ur Åbo gymn. herb., 1800-talet). *Vittis* (= Huittinen): Äetsä fabrik (H. A. Printz 1906); Rekikoski, Salkinkoski (H. Erämetsä 1938). *Kiikka:* Alitalo (H. A. Printz 1906). *Karkku:* Palviala (Hj. Hjelt 1923). *Hämeenkyrö:* Kyröskoski (H. A. Printz 1905), vid fabriken och vid Turkimusoja (idem 1906); Järvenkylä, Myllyoja (idem 1906). *Ikaalinen:* Torp gård (G. Idman 1903); Tenho gård (Y. Mäkinen 1954, herb. Mäkinen). *Kankaanpää:* S-stranden av Majajärvi vid Hautahalme gård (M. Laurila 1935 T).

Tavastia australis. *Tammela:* (J. Ranttila 1892 J); Sukula, Tolppa (T. Toivonen 1956); Kaukjärvi (Lyyli Grönfors 1908 L). *Somerniemi:* Salkola, Tausta (T. Toivonen 1961 L). *Lammi:* kyrkobyn, vid stuga E om Linnamäki (Marjatta & P. Isoviita 1960). *Asikkala:* kyrkobyn, Vedentaka Kurkijärvi som ogräs i gammal trädgård (T. Ahti 1950). *Padasjoki:* Kellosalmi (Annikki Linnasalmi 1933), Heikkilä (Karin Björklund 1934). *Luhanka:* Tammilahti (A. Leinberg 1906). *Korpilahti:* Särkijoki, Viiala gård (A. Reinikainen 1953). *Ylöjärvi:* (A. Forselles 1912 V). *Kuru:* (N. Niinimäki 1908 K). *Ruovesi:* Väärinmaja (M. Pyynnöniemi 1934 O).

Savonia australis. *Hirvensalmi:* Puukonsaari (O. Lehtonen 1938). *Kangasniemi:* (A. Kuitunen 1910 J).

Ostrobottnia australis. *Kristinestad* (= Kristiina): (Aune Laaksonen 1936 J). *Vasa:* kyrkogård (A. Lindfors 1907 Å); Hovrättesplanaden 18 (M. Malmberg 1956). *Replot:* Vallgrund, Bulleråsen (M. Malmberg 1952). *Maxmo:* (V. Westberg 1906 S).

Tavastia borealis. *Virdois:* Kaleton (E. Graeffe 1906). *Keuruu:* Haapamäki, Heinonens gårds mark, landsvägsdike (O. A. Gröndahl 1933). *Laukaa:* (G. Thulin 1901). *Sumiainen:* Jänislahti (Annikki Saarisalo-Taubert 1961). *Keitele:* Kummunkylä (V. Räsänen 1944 K); Vuonamonsalmi, Paananen (Irja Huuskonen 1960); Vuonamo, Peltoaho (K. Huuskonen 1958 O). *Jyväskylä:* (K. E. Vigelund 1892 J).

Savonia borealis. *Kuopio:* Räimä (J. Pekkarinen 1900); Kuhanen (S. Mustakallio 1915 K). *Siilinjärvi:* [Kasurila] Kuusela torp [jämte *M. dalmatica!*] (O. Kyyhkynen 1920). *Maaninka:* Hamula, Sulkava, Jääskelä och »Korpilammin mökki» (idem 1920); [Pöljä] Kotanens stuga (idem 1920); Hyttilänkylä Pappala (idem 1920); Pohj. Haatala, Parola (H. Roivainen 1919 K). *Pielavesi:* Kuivaniemi, Katajamäki (O. Kyyhkynen 1934); Taipale, Viitaharju (idem 1935); Jokijärvi, Eteläharju (idem 1943); Säviä, Kallioselkä (T. Huuskonen 1938), Karila (A. J. Huuskonen 1955, 1957), Alava (Irja Huuskonen 1957); Jylhä, Lehtomäki (A. J. Huuskonen 1959). *Heinävesi:* Huovanmäki (A. Luostarinen 1917 K).

Som synes är utbredningen av v. *parviflora* i Finland enligt herbarieexemplarens vittnesbörd avgjort västlig[1]; de östligaste fyndplatserna ligger i norra Savolaks. Inte ett enda föreliggande exemplar är taget i »Gamla Finland», den del av landet, som genom frederna i Nystad (1721) och Åbo (1743) förenades med Ryssland. *Mentha gentilis* v. *parviflora* tyckes såsom en särdeles typisk representant ansluta sig till den grupp av gamla kulturväxter.

[1] Se utbredningskartan s. 12.

som under senare hälften av 1700-talet, under »nyttans tidevarv», vann spridning i den del av Finland, som då fortfarande hörde till Sverige, men icke bortom den dåvarande gränsen. I en läsvärd, kulturhistoriskt intressant uppsats har T. J. Hintikka (1928) fäst uppmärksamheten på och behandlat denna grupp.

Det finns visserligen en litteraturuppgift, som förefaller att bestämt stå i strid med denna uppfattning. Linkola (1916 s. 81) säger i ett stycke, som gäller allmogens kulturväxter i hans undersökningsområde norr om Ladoga: »Von vieljährigen Pflanzen zieht man *Mentha gentilis* hier und da, jedoch nur im Kulturgebiete — — —.» Uttalandet återges i Conspectus VI, s. 164, det enda som där meddelas om »*M. gentilis*» (alltså = v. *parviflora*) för provinsen Kl. Då emellertid alla landets museer saknar exemplar av denna växt inte bara från Ladoga-Karelen utan från hela Karelen, måste man ohjälpligt tvivla på uppgiftens riktighet. I slutet av denna uppsats skall visas vad det är för en felbestämning som med intill visshet gränsande sannolikhet ligger till grund för Linkolas uttalande.

I Conspectus VI, s. 164 gör Hjelt följande uttalande: »I Sat. Karkku såg jag på 1870-talet vid många torparstugor etc. en odlad *Mentha*-form, som antagligen var *M. gentilis;* numera förekommer den alls icke eller mycket sällsynt på dylika platser.» Säkerligen har Hjelt rätt i antagandet, att observationen hänför sig till »*gentilis*» d.v.s. var. *parviflora*, den enda *gentilis*-form, av vilken exemplar föreligger från Karkku. Hjelts iakttagelse gäller otvivelaktigt också för andra trakter. *Mentha gentilis* v. *parviflora* är en växt på retur. På flere av fyndortslistans lokaler står den med all sannolikhet inte numera att finna.

Innan jag avslutar avsnittet om v. *parviflora*, vill jag meddela en liten morfologisk iakttagelse. Hylander (loc. cit.) har som den förste framhållit bl.a. den egenheten hos denna varietet, att stift jämte märke helt och hållet saknas i blommorna. Det har nu visat sig, att karaktären visserligen håller streck i nästan alla fall men ändå inte alldeles hundraprocentigt. Bland de talrika ark av v. *parviflora*, som jag sett från Finland, har jag i ett par fall iakttagit ett partiellt undantag från regeln. På A. Torckells ark från Korpo ligger det två skott, av vilka det ena har blommor av den sedvanliga *parviflora*-typen, det andra sådana med utskjutande stift. För övrigt liknar skotten varandra som två bär, så att man har svårt att tro annat än att de utgått från samma rhizom. På A. Kintunens ark från Kangasniemi är tre stjälktoppar uppfästa, habituellt varandra ytterst lika. På en av dem saknar blommorna som vanligt stift, på en annan finns det stift i enstaka blommor. På den tredje skjuter det ut stift i den kraftigast utvecklade blomkransens flesta blommor. Den följande blomkransen har pistiller i några blommor, medan den därpå följande kransen är av normal *parviflora*-typ utan stift. — På

grund av dessa iakttagelser har jag ansett mig kunna föra också det ovan i fyndortslistan anförda exemplaret från Lammi till v. *parviflora*. Det är ett mycket kraftigt exemplar med utskjutande pistiller i blommorna, för övrigt av normal *parviflora*-typ; det hade vållat mig mycket huvudbry.

I sammanhang med den här föreliggande undersökningen granskade jag en liten bunt *Menthae*, som inte var slutgiltigt bestämda och därför ännu inte inordnats i Herb. Mus. Fenn. Där anträffades ett egendomligt exemplar, som tydligen tillhörde *M. gentilis* men inte någon av de tre från Finland tidigare kända varieteterna. Exemplaret var från Åland, det hade år 1945 insamlats av L. Fagerström i Vårdö, Vårdö by, dike i närheten av hamnen. Genom sina kraftigt markerade, framåtriktade spetsiga bladtänder liknar denna typ i viss mån v. *parviflora* men skiljer sig från denna i flere avseenden. Blommorna har en utvecklad, utskjutande pistill. De större bladen är smalare, mera långsträckta, blomkransarnas stödjeblad påfallande små. Blomfodrets bas är bredare än hos *parviflora* och i de flesta blommorna helt och hållet kal, medan fodret upptill, särskilt på tänderna är starkt hårigt. Växten är resligare än någon annan av våra *M. gentilis*-varieteter.

I mycket överensstämmer denna mynta (Tavla 4) med den från Skåne och Danmark kända v. *subspicata* F. Aresch. [syn.: *M. comatula* (Briq.) Neum.], och jag var redan böjd för att föra den till nämnda varietet. Enligt dr Nils Hylander, som hade vänligheten att granska exemplaret, måste Vårdöformen dock uteslutas från v. *subspicata*, då den sistnämndas nedre blad är mera avlånga och mera kortskaftade; dessutom har den åländska formen starkare hårighet på bladen.

Enligt meddelande av hemmansägaren Paul Olofsson i Vårdö har det aldrig lossats barlast vid hamnen i Vårdö by. Under sådana förhållanden ter det sig sannolikast att denna v. *subspicata* närstående mynta blivit inplanterad i Vårdö by och sedan i någon mån förvildats.

I Conspectus VI, s. 169 ingår det ett litet avsnitt om odlade *Mentha*-arter, som bl.a. innehåller följande passus: »Lindberg tolkar Kyyhkynens exemplar från Sb. Kuopio Kolmisoppi Laitisenmäki och Kuopio Siilinjärvi Kuusela som en *M. silvestris*-form (bastard?): Kyyhk. litt.» Det torde inte kunna dragas i tvivelsmål att Lindberg här träffat det rätta: den kraftiga luddigheten i plantans övre del och den på grund av luddet starkt gråaktiga bladundersidan talar tydligt för, att växten har något att göra med *M. longifolia* (syn. *M. silvestris*). Också de kraftigt markerade, spetsiga bladtänderna är av en typ, som mycket ofta ses hos *M. longifolia*. Att Kyyhkynens växt inte kan vara en form av den rena arten är emellertid uppenbart; frågetecknet efter ordet bastard i det anförda citatet kan helt visst saklöst strykas. I motsats mot *M. longifolia* har denna mynta skaftade blad med mycket bredare,

oval eller äggrund skiva. Blomställningen är inte som hos *M. longifolia* en tät, toppställd, axlik samling utan upplöst i kransar i bladvecken, låt vara att kransarnas stödjeblad — särskilt de övre — är små. Med växtens karaktär av bastard rimmar det också, att den liksom de ovan behandlade *gentilis*-formerna är steril. Ståndarna är något mera utvecklade än hos *M. gentilis* v. *Arrhenii* och v. *hirtella*, så att knapparna ofta syns i pipöppningen, men pollen alstras att döma av herbarieexemplaren icke.

Redan år 1906 har Lindberg på ett av Backman i Ruskeala taget exemplar, som tydligen är alldeles samma växt som den av Kyyhkynen samlade, antecknat: »Trol. någon *M. silvestris*-bastard.»

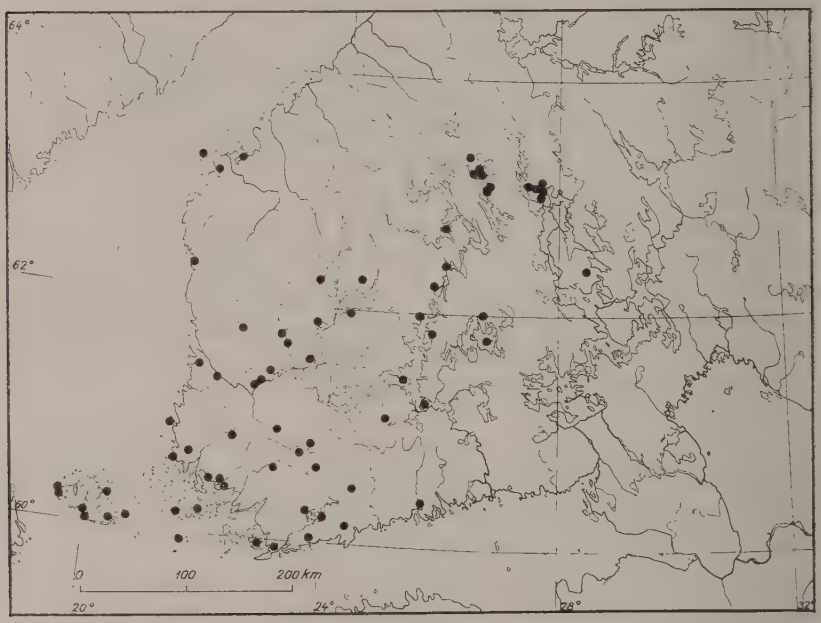

Karta 3. *Mentha gentilis* v. *parviflora* i Finland.

Vid Kyyhkynens först (1919) tagna exemplar från Siilinjärvi Kuusela har Lindberg försökt precisera bestämningen och 4. 2. 1920 skrivit: »Verisimiliter *M. villosa* Huds. *(M. rotundifolia* × *silvestris)*». Men det ser ut som om Lindberg mycket snart själv hade börjat tvivla på riktigheten av denna bestämning, ty på Kyyhkynens 1920 tagna exemplar har han återgått till den vagare formuleringen »*M. silvestris*-bastard». Det är också mer än osannolikt, att *M. rotundifolia* skulle vara den andra föräldraarten. *M. rotundifolia* har ju i likhet med *M. longifolia* oskaftade blad och tät, axlik, toppställd blomställ-

ning; också dess på bladens undersida mycket kraftigt framträdande nervatur och dess mycket små, klockformiga blomfoder borde åtminstone i någon mån ha efterlämnat spår, om kombinationen *M. longifolia* × *rotundifolia* skulle föreligga.

I början av år 1940 — under vårt vinterkrig — kontrollerade och reviderade Lindberg bestämningarna i sådant herbariematerial, som under de närmast förflutna åren kommit in till museet men ännu inte hade ordnats in i den egentliga samlingen. Här låg också några exemplar av den nu omtalade myntan. Och denna gång tyckte sig Lindberg kunna identifiera den med *M. gothica* Neum., en mynta som enligt Neumans (1901) och Lindmans

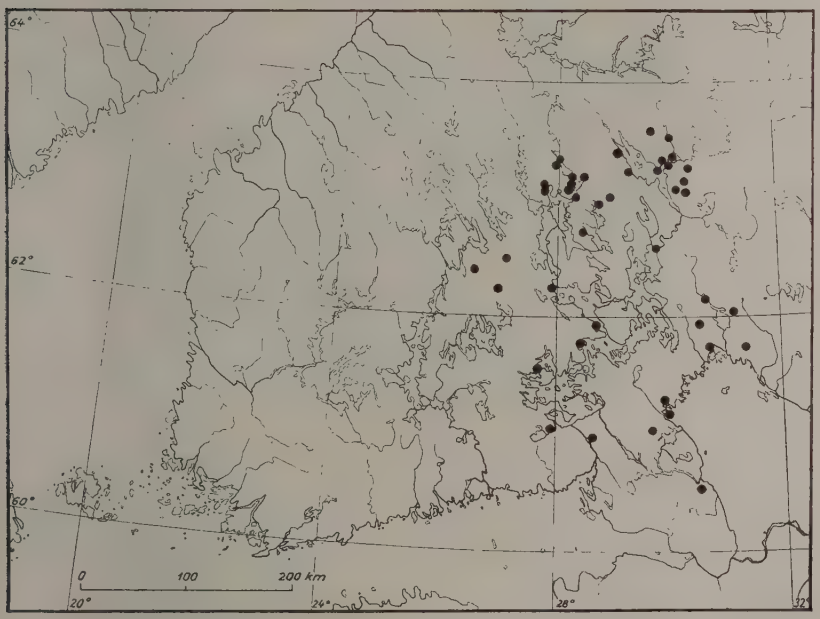

Karta 4. Den i Östfennoskandien förekommande typen av *Mentha dalmatica*.

(1918) floror var känd från en lokal i Östergötland. Bestämningen synes han ha grundat på den kortfattade beskrivningen i Lindmans flora; under då rådande krigsförhållanden kunde säkert lån av originalexemplaren från Sverige inte komma i fråga. Att Lindberg nu kallade den diskuterade finländska myntan *M. gothica* betydde emellertid inte, att han skulle ha frångått sin tidigare riktiga uppfattning om denna mynta som en *longifolia*-bastard. Detta framgår av bestämningslappen vid ett exemplar, som av dess samlare kallats *M. Arrhenii*. Lindberg hade 1936 på lappen antecknat: »non, troligen någon

silvestris-bastard» och senare gjort tillägget »= M. gothica Neum.» Den mynta från Östergötland, åt vilken Neuman givit namnet *M. gothica*, tillhör emellertid enligt HYLANDER (1955) den ytterst mångformiga hybridserien *M. aquatica* × *arvensis*. Att så måste vara förhållandet ter sig högst sannolikt redan av vad NEUMAN (loc. cit.) anför om foderpipen hos sin *M. gothica:* nedtill spetsad, tydligt ribbig. Detta pekar avgjort mot *M. aquatica* och det slår inte in på den diskuterade myntan från östra Finland.

För den rätta tolkningen av den sistnämnda växten synes det mig vara betydelsefullt, att den har en så pass stor likhet med *M. gentilis* v. *parviflora*, att den förväxlats med denna. Redan det äldsta, snart 100 år gamla exemplaret, som av Fr. Woldstedt tagits i Juuka, har i Herb. Mus. Fenn. legat bestämt som *gentilis* och anförs i Conspectus under detta namn. Åtskilliga senare tagna exemplar har av olika personer etiketterats på samma sätt.

Då *M. gentilis* såsom nämnt numera allmänt tydes som en ursprungligen genom korsning mellan *M. arvensis* och *M. spicata* uppkommen formserie, ter det sig mycket naturligt, att tolka den omtalade östliga myntan som tillhörande den formserie, som uppstått genom bastardering mellan *M. arvensis* och den med *M. spicata* mycket närbesläktade *M. longifolia*. För denna hybridkombination används namnet *M. dalmatica* Tausch; Briq. Det torde vara något ovisst vad TAUSCH ursprungligen avsett med namnet *dalmatica*, men det har i varje fall senare av den schweiziske *Mentha*-specialisten BRIQUET begagnats just för att beteckna den nämnda hybridserien.

Då jag för 10 år sedan försedde exemplaren av den diskuterade myntan i Herb. Mus. Fenn. med bestämningslappar, tvekade jag inte att kalla den *M. dalmatica*.

Under de senaste decennierna har H. M. F. fått tillskott av *Mentha dalmatica*-material från åtskilliga nya fyndställen, och sådana har också kommit i dagen vid min granskning av myntor i andra samlingar. En del ark har saknat bestämning, de flesta äldre exemplaren har legat determinerade antingen som *M. Arrhenii* eller *M. gentilis*. Den förstnämnda bestämningen har tydligen grundat sig på att fodret i dess helhet — också vid basen — och likaså blomskaften hos *M. dalmatica* är ganska rikligt håriga. Växten har en inte obetydlig spridning i landets östra delar, delvis i det numera till Ryssland avträdda området men också inom våra nuvarande gränser. Den är här tydligen en gammal odlingsväxt med föga benägenhet att sprida sig från de ställen, där den inplanterats. I detta avseende överensstämmer den alltså med *M. gentilis* v. *parviflora* men skiljer sig bestämt från v. *Arrhenii* och v. *hirtella*. Enligt muntliga upplysningar av prof. C. E. Sonck, som sett *M. dalmatica* på flere ställen, växer den oftast tätt intill boningshus eller uthus; detta framgår också av texten på flere etiketter. Endast sällan tyder etiketternas uppgifter på en svag tendens till förvildning: A. L. Backman anger som ståndort för

växten i Ruskeala, Ilola »betesmark invid gården», Kyyhkynen har tagit *M. dalmatica* vid Heinäjoki gård i Nilsiä »pensaikosta pihan laidalta» (i ett buskage i kanten av gårdsplanen). Ulla Laaksonen har i Pielisjärvi, Hirvivaara samlat den på en liten betesmark i skogen, men betecknande nog vid ruinerna av en byggnad.

Det i Östfennoskandien samlade *Mentha dalmatica*-materialet verkar enhetligt. Med all sannolikhet tillhör det en och samma klon. Detsamma är för övrigt att säga om de tidigare behandlade *M. gentilis*-varieteterna, möjligen med undantag av de sällsynta exemplar av v. *parviflora*, där utskjutande pistiller förekommer.

Fyndortslista för *M. dalmatica*

Karelia australis. *Nuijamaa:* Kontu, Vanhatalo (V. Erkamo 1938).

Isthmus karelicus (R). *Metsäpirtti:* Hatakkala (Helvi Schreck 1931).

Savonia australis. *Lemi:* Mikkola (Ritva Lairi 1945). *Anttola:* kyrkobyn, på kyrkbacken (O. Lehtonen 1938). *Sulkava:* kyrkobyn, som ogräs i trädgård (idem 1938). *Sääminki:* Apajalahti (K. J. Lagus 1896 T).

Karelia ladogensis (R). *Kaukola:* kyrkobyn, Sihvos såg (M. Laurila 1935 T). *Hiitola:* Kilpolansaari vid stuga (V. Kujala 1936 S); Kilpola, Pöysti gård (I. Saarnijoki 1938 S). *Kurkijoki:* Högre jordbruksskolans trädgård, avskrädeshög (V. Räsänen & A. Juntunen 1930). *Sordavala* stad: (I. M. Wartiainen 1895, S. Koponen 1896). *Impilahti:* Ruokojärvi, Juvankoski (V. Pesola 1918). *Ruskeala:* Ilola (A. L. Backman 1901). *Suistamo:* Jalovaara, Kauniskallio (H. Roivainen 1937).

Tavastia borealis. *Hankasalmi:* (Tuula Lintinen 1955).

Savonia borealis. *Pieksämäki:* Niskamäki, Remola (Y. Pitkänen 1930; hos Pitkänen 1933 under namnet *M. gentilis?*). *Joroinen:* (Ella Hultman 1903 K); Palviainen, T. Immonens gård (Liisa Tenhunen 1954). *Suonenjoki:* (P. Sormunen 1897 J); Viippero, Ahvenmäki Purola torp (C. E. Sonck 1943). *Tuusniemi:* gård (J. Heikkinen 1932 O); Juurikkamäki (Ester Kumpula 1919 K). *Kuopio:* (Elli Heino 1932 K, Anna-Liisa Flodin 1931 K). *Siilinjärvi:* (tidigare Kuopio s:n): Kasurila, Kuusela (O. Kyyhkynen 1919, 1920);Kolmisoppi, Laitisenmäki (A. Leinonen 1920). *Muuruvesi:* (V. Tötterman 1916 K). *Nilsiä:* Sydänmaa, Heinäjoki gård (O. Kyyhkynen 1952); Vuotjärvi, Taatonpää Arola (idem 1950); Pisa, »Pisanpuronmökki», ursprungligen odlad (K. Linkola 1909); Syvärinlahti (Sofia Korhonen 1927 K); Reittio, Anttilas stuga (O. Kyyhkynen 1945).

Karelia borealis. *Värtsilä* (R): »in pago» (H. Roivainen 1937). *Joensuu:* trädgård (O. F. Holm 1913 O). *Kaavi:* Turulanvaara (O. Ahonen 1914 K); Niinivaara, Pirilä gästgiveri (O. Kyyhkynen 1919). *Säyneinen:* (V. Kettunen 1925 K). *Juuka:* (tidigare hörande till Pielisjärvi): »växt. under fönstret» (Fr. Woldstedt 1865); Männiövaara cult. (Th. Saelan 1900). *Pielisjärvi:* Kuora, Väärävaara (C. E. Sonck 1936), Pekkala (idem 1960); Salonkylä, Alarepovaara (idem 1937), Suonpää torp (idem 1945); Sokojärvi, Harju (idem 1960); Lieksa köping, nära mejeriet (idem 1934); Lieksa, Jamali »Kilkkasen torppa» sedan åtminstone 10 år (idem 1935), Tainionvaara Ruokola (idem 1937); Liukkunen, Selkonen (idem 1946); Viensuu, Ollinpiha (idem 1936), Sipolansaari Puumala och Sipola (idem 1936) samt Selkärannan autio (idem 1961); Nurmijärvi, Rinnevaara (idem 1937); Uusikylä, Virpovaara (idem 1960); Hirvivaara, 1 km SW om folkskolan, liten betesmark i skogen vid ruinerna av byggnad, rikl. (Ulla Laaksonen 1961).

En utbredningskarta för *M. dalmatica* finns publicerad hos Jalas (1958). Den grundar sig på det herbariematerial, som låg i Herb. Mus. Fenn., då den uppgjordes. Då emellertid en hel del nya fyndorter tillkommit synes det mig motiverat att införa en karta även här. Kontrasten mellan denna karta 4 och kartan för *M. gentilis* v. *parviflora* är onekligen slående. En markant påminnelse om att det av etnograferna så framgångsrikt bedrivna studiet av regionala divergenser i fråga om olika kulturelement också har sin botaniska aspekt.

Jag vill till sist understryka, att *M. dalmatica* blivit samlad på åtskilliga ställen i Ladoga-Karelen. Det synes mig uppenbart att den mynta, som Linkola i sitt undersökningsområde sett odlad här och där och som han — liksom flere andra — hållit för *M. gentilis*, i själva verket har varit *M. dalmatica*.

Litteratur: Flinck, J. A. 1900: Viktis sockens kärlväxter. Acta Soc. F. Fl. Fenn. *19:* 6, s. 1—54. — Hintikka, T. J. 1928: Muutamien vanhojen koriste- ja lääkekasviemme levinneisyydestä ja kulttuurihistoriasta. Luonnon Ystävä *32*, s. 121—132. — Hjelt, Hjalmar 1923: Conspectus Florae Fennicae, vol. VI. Acta Soc. F. Fl. Fenn. *51:* 1, s. 1—450. — Hylander, Nils 1941: De svenska formerna av Mentha gentilis L. coll. Acta Phytogeogr. Suec. *14*, s. 1—49. — 1955: Förteckning över Nordens växter. 1. Kärlväxter. Lund. S. 1—175. — Jalas, Jaakko 1958: Kulttuurin vaikutuksesta Suomen kasvistoon. Oma maa. I. Porvoo. Helsinki. S. 41—53. — Lindberg, Harald 1906: De i Finland förekommande formerna af släktet Mentha. Medd. Soc. F. Fl. Fenn., s. 92. — 1916: Schedae operis quod inscribitur Plantae Finlandiae exsiccatae. Fasc. IX—XX. Helsingforsiae. S. 1—166. — Lindman, C. A. M. 1918: Svensk fanerogamflora. Stockholm. S. 1—639. — Linkola, K. 1916: Studien über den Einfluss der Kultur auf die Flora in den Gegenden nördlich vom Ladogasee. I. Acta Soc. F. Fl. Fenn. *45:* 1, s. 1—429. — Neuman, L. M. 1901: Sveriges Flora. Lund. S. 1—832. — Nylander, William 1852: Additamentum ad Conspectum Florae Helsingforsiensis. Notiser Soc. F. Fl. Fenn *2*, s. 203—224. — Pitkänen, Yrjö 1933: Tietoja Pieksämäen putkilokasvistosta. Kuopion Luonnon Ystäväin Yhdistyksen julkaisuja B, *1:* 4, s. 1—35.

Zusammenfassung.

Gunnar Marklund: **Der Mentha gentilis-Komplex und M. dalmatica in Ostfennoskandia.**

Unter dem Namen *Menta Arrhenii* Lindb. fil. sind drei Nummern (880—882) im Exsikkatenwerk »Plantae Finlandiae Exsiccatae» ausgeteilt worden. Die betreffenden Pflanzen sind bekanntlich steril, sie bilden weder Samen noch Pollen, sondern pflanzen sich nur vegetativ durch das reich verzweigte Rhizom fort, was auf ihren hybridogenen Ursprung deutet. Verfasser schliesst sich der Ansicht Hylanders (1941) an, dass *M. Arrhenii* am natürlichsten als Varietät zur kollektiven *M. gentilis* L. gestellt werden soll. *M. gentilis* wird jetzt allgemein als eine Gruppe von Klonen aufgefasst, die ihre Entstehung der Kreuzung *M. arvensis* × *spicata* verdanken.

Schon vor mehreren Jahren machte Verfasser ausfindig, dass hinter dem Namen *M. Arrhenii* zwei verschiedene Taxa verborgen gewesen sind. Die Diagnose der *M. Arrhenii* findet sich auf der Etikette der Exsikkatennummer 880. Diese Pflanze soll somit *M. gentilis* v. *Arrhenii* (Lindb. fil.) Hyl. heissen. Die Nummern 881 und 882 gehören der anderen Sippe an. Für diese hat Verfasser seit 1947 den Namen *M. gentilis* v. *hirtella* verwendet. Bisher ein Nomen nudum, wird v. *hirtella* hier beschrieben.

Typis expr. 9. 2. 1963

Ebenso wie v. *Arrhenii*, unterscheidet sich v. *hirtella* ökologisch beträchtlich von der dritten aus Finnland bekannten *M. gentilis*-Sippe: v. *parviflora* Hartm. (Syn.: v. *Friesii* Briq.). Diese kommt fast nur in nächster Nähe der Häuser oder in Gärten als Überbleibsel früherer Anpflanzung vor, während v. *hirtella* sowie v. *Arrhenii* oft sehr reichlich als Unkräuter nicht nur in Gärten, sondern auch auf Äckern, vielleicht besonders Kartoffelfeldern, auftreten.

Für alle die genannten drei *M. gentilis*-Sippen wurden Fundortsverzeichnisse zusammengestellt; die Verbreitung ist auch auf Punktkarten veranschaulicht. Dabei sind nur vom Verf. gesehene Herbarbelege berücksiktigt worden. Einzige Ausnahme ist die schwedische Verbreitung der v. *Arrhenii*, die auf Karte 2 nach HYLANDER 1941 dargestellt wird.

Von den betreffenden Sippen hat v. *hirtella* die engste Verbreitung, die hauptsächlich auf die Provinz Nylandia und deren Nachbarschaft beschränkt ist. Besonders häufen sich Funde in der Helsingforser Gegend. Die Pflanze ist hier schon lange ansässig, es gibt Herbarbelege aus der Mitte des vorigen Jahrhunderts. Verhältnismässig weit entlegen sind ein paar Fundstellen in Satakunta und Tavastia australis. Vielleicht ist die Pflanze hierher z. B. durch Rhizomteile in der an Kartoffeln anhaftenden Erde verschleppt worden. Funde ausserhalb Finnlands sind nicht bekannt, aber die Verbreitung der zahlreichen *Mentha*-Klone ist natürlich sehr ungenügend geklärt. Von den mutmasslichen Eltern der hybridogenen *M. gentilis* gehört *M. spicata* nicht unserer Flora an, warum schwerlich irgendwelche von den *gentilis*-Sippen hier entstanden sein kann.

Mentha gentilis v. *Arrhenii* ist schon weiter verbreitet in Ostfennoskandia, obwohl die Funde grösstenteils recht undicht verteilt sind. Man kennt auch ein kleines Verbreitungsgebiet in Schweden, in der Stockholmer Gegend. Für v. *parviflora* ist die Verbreitung in Finnland überwiegend westlich. Vom südöstlichen Teil des Landes, der durch die Friedensschlüsse in Nystad (1721) und Åbo (1743) vom schwedischen Reich getrennt und mit Russland vereinigt wurde, liegt kein einziges Belegexemplar vor. T. J. HINTIKKA (1928) hat in einem kulturhistorisch interessanten Aufsatz die Aufmerksamkeit auf eine Gruppe ehedem kultivierter Pflanzen gelenkt, die in der späteren Hälfte des achtzehnten Jahrhunderts, im »Zeitalter des Nutzens» in dem damals noch zu Schweden gehörenden Teil Finnlands, nicht aber jenseits der damaligen Ostgrenze, volkstümlich und weit verbreitet wurden. *M. gentilis* v. *parviflora* scheint sich dieser Gruppe als ein sehr typischer Vertreter anzuschliessen.

Zwar gibt es eine Literaturangabe, die mit dieser Auffassung in Widerspruch zu stehen scheint. LINKOLA (1916) erwähnt *M. gentilis* als in seinem Untersuchungsgebiet nördlich vom Ladogasee hier und da angepflanzt. Der Begriff *M. gentilis* wurde damals in der finnländischen Literatur in beschränktem Sinn, unter Ausschluss von *M. Arrhenii* (coll.) verwendet, also gleichbedeutend mit v. *parviflora*. Die Angabe Linkolas wird auch im klassischen Werk über die Verbreitung der Gefässpflanzen Finnlands, Hjelts Conspectus Florae Fennicae wiedergegeben. Da aber Belege von v. *parviflora* aus ganz Karelien in sämtlichen botanischen Museen Finnlands fehlen, kann sie schwerlich richtig sein. Die Beobachtung Linkolas bezieht sich offenbar auf eine andere *Mentha*-Sippe, die nach dem Zeugnis mehrerer Herbaretiketten vielfach mit *M. gentilis* verwechselt worden ist. Die zottige Behaarung bei dieser Sippe, besonders auf der Unterseite der jüngeren Blätter, die ganz grau erscheint, deutet darauf hin, dass es sich um eine *M. longifolia*-Hybride handelt; als eine solche wurde sie schon im Anfang dieses Jahrhunderts von Harald Lindberg erkannt. Verfasser hat sie vor mehreren Jahren als *M. dalmatica* Tausch; Briq. bestimmt. Dieser Name bezieht sich auf eine der *M. gentilis* parallele, aus der Kreuzung *M. arvensis* × *longifolia* entstandene Formenserie. Ökologisch ähnelt *M. dalmatica* bei uns *M. gentilis* v. *parviflora*, indem sie nur eine sehr schwache Tendenz zeigt, sich zu ver-

wildern; im Gegensatz zu *M. gentilis* v. *hirtella* und v. *Arrhenii* kommt sie nicht als Ackerunkraut vor. Karte 4 macht anschaulich, was man von ihrer ostfennoskandischen Verbreitung weiss. Das Material wirkt sehr konform; aller Wahrscheinlichkeit nach handelt es sich um einen einzigen Klon.

Beim Ausarbeiten dieses Aufsatzes fand Verf. in einem kleinen Päckchen mit noch unbestimmten *Mentha*-Belegen ein 1945 von L. Fagerström gesammeltes Exemplar aus Vårdö im åländischen Archipel, das offenbar zu *M. gentilis* gehört, jedoch nicht zu irgendeiner der sonst aus Finnland bekannten Sippen. Es handelt sich um eine der aus Schonen und Dänemark bekannten v. *subspicata* F. Aresch. (Syn.: *M. comatula* (Briq.) Neum.) nahestehende Sippe. Vermutlich ist sie irgendwann in Vårdö angepflanzt worden und hat sich nachher einigermassen verwildert.

Gunnar Marklund: **Epilobium glandulosum Lehm. i Finland och på Karelska näset.** Zusammenfassung: Epilobium glandulosum Lehm. in Finnland und auf der Karelischen Landenge.

En dag under vårterminen 1956 lämnade mag. Klaus Aura till Helsingfors Universitets botaniska museum en *Epilobium*, som han föregående år i slutet av september hade samlat i Helsingfors, Haga, och nu önskade få bestämd. Växten påminde rätt mycket om *E. adenocaulon*, denna amerikanska art, som jämte sin släkting *E. rubescens* under loppet av några decennier vunnit en så överraskande stor spridning hos oss och även på många andra håll i Europa. Men trots likheten kunde mag. Auras *Epilobium* dock inte vara *adenocaulon*. Min tanke gick till den tredje amerikanska *Epilobium*-arten, som gjort sig hemmastadd i Norden: *E. glandulosum* Lehm. Denna art har naturaliserats i vissa trakter i Sverige och även blivit påträffad i Norge. Från Naturalhistoriska Riksmuseet i Stockholm har exemplar av arten, samlade i Stockholm, Frescati, delats ut som nr 1201 i exsickatverket G. Samuelsson (†): Plantae Suecicae Exsiccatae. Edidit Eric Hultén. En jämförelse med det svenska exsickatexemplaret visade, att den i Haga funna *Epilobium*-arten otvetydigt var alldeles samma sak.

Med anledning av mag. Auras fynd såg jag mig föranlåten att gå igenom en liten bunt obestämda resp. uppenbart felbestämda *Epilobia*, som ännu inte kunnat inordnas i samlingarna; jag hade ett dunkelt minne av att det här låg några ark, som kanske kunde identifieras med växten från Haga. Detta visade sig också vara fallet: i bunten fanns faktiskt *E. glandulosum*. Det var några exemplar, som så tidigt som 1927 hade insamlats i Botaniska trädgården i Helsingfors av M. Puolanne och B. Malmio. På Puolannes etiketter fanns antecknat, att växten där hade uppträtt »rikkaruohona», såsom ogräs.

Den tanken låg nu nära till hands, att det också bland *E. adenocaulon*-materialet i Herb. Mus. Fenn. eventuellt kunde ligga felbestämda exemplar av *E. glandulosum*. Vid en granskning påträffade jag verkligen sådana från två orter: Helsingfors och Terijoki på Karelska näset. På sistnämnda ort

hade växten samlats redan på 1930-talet, först av Nils Herlin, som lämnat in ett par exemplar, tagna 1934 i ett dike. Ett rikligt material hade överlåtits till herbariet av Lars Fagerström, som 1935, 1936 och 1938 hade tagit *E. glandulosum* på flere lokaler i Terijoki: mest i olika diken, men också på stranden vid havsbadet, på bangården samt på en avskrädeshög. Åtminstone på strandlokalen hade *E. glandulosum* haft sällskap av *E. adenocaulon:* på ett ark låg exemplar av vardera arten uppfästa sida vid sida.

Det äldsta exemplaret i Herb. Mus. Fenn., som påträffats i Helsingfors utanför Botaniska trädgården, hade tagits 1940 av Leo Holmberg — i Haga liksom mag. Auras exemplar. På samma ställe — nära apoteket — hade Akseli Valta samlat den 1949. Nära Haga, på avstjälpningsplatsen vid Tilkka sjukhus, hade arten följande år tagits av Lars Fagerström.

Då nyheten spred sig att *E. glandulosum* befunnits vara bofast i Helsingfors, gav detta en och annan botanist en impuls att ägna sina egna tidigare *Epilobium*-samlingar förnyad uppmärksamhet, och nya exemplar av *E. glandulosum*, tagna redan före mag. Auras fynd, inkom till museet. T. Ahti hade 1953 samlat växten på samma ställe som Fagerström, R. E. Ruotsalo hade 1954 funnit den mellan Haga och Munksnäs, E. Häyrén i början av september 1955 i Hesperiaparken nära järnvägens område.

Under sommaren 1956 var *E. glandulosum* föremål för intresserad uppmärksamhet och nya lokaler i Helsingfors blev uppdagade. Carl Cedercreutz anträffade arten i en liten bäck, eller numera snarare ett dike, invid Ridstadion, vidare i Brunakärr samt nära Kottby vid avstjälpningsplatsen. Ernst Häyrén fann ett stort bestånd i Mejlans nära Fölisövägen vid det i Hummelviken utmynnade avloppsdiket. Dessa raders författare såg *E. glandulosum* på åtskilliga ställen i närheten av Lillhoplaxviken, alltså i samma trakt, där arten redan tidigare samlats. Följande sommar fann jag den i Munksnäs vid och i närheten av vattenfyllda gropar NW om postkontoret. Här växte de amerikanska arterna tillsammans alla tre: *E. glandulosum* och *E. adenocaulon* ganska rikligt, *E. rubescens* sparsammare. Ytterligare har till Botaniska museet lämnats in belägg från ett par ställen, där endast något enda exemplar av *E. glandulosum* iakttagits: 1960 togs den av T. Ahti och V. Erkamo på holmen Sumparn (= Sompasaari) och samma år samlade P. Isoviita den vid Friherrs, som redan ligger litet utanför stadsgränsen i Helsinge. Likaså i närmaste närhet av stadsgränsen har arten anträffats i Esbo: 1958 vid Bredviken (= Laajalahti) av J. Kiiskinen, 1961 rikligt i Mäkkylä av H. T. Toppari. Från ett par ställen inom staden har *E. glandulosum* ytterligare rapporterats utan att beläggexemplar lämnats in till museet.

Av ovanstående redogörelse framgår att *E. glandulosum* anträffats på åtskilliga ställen i Helsingfors jämte stadens närmaste omgivningar. Men någon sådan stark expansionstendens, som varit så utmärkande för släk-

tingarna *E. adenocaulon* och *E. rubescens*, har den inte visat. Detta stämmer bra överens med artens uppträdande i Sverige, där den också gjort sig hemmastadd på mycket färre orter än de båda andra nämnda amerikanska arterna. Samma tendens gör sig gällande på Karelska näset: där har *E. adenocaulon* anträffats på en mängd lokaler, medan *E. glandulosum* åtminstone i Herb. Mus. Fenn. som sagt är representerad blott från Terijoki.

Flere *Epilobia* är som bekant jämförelsevis konkurrenssvaga element i växttäcket. Också *E. glandulosum* visar förkärlek för ställen, där detta inte är slutet. Under de få år jag iakttagit arten har jag på flera ställen kunnat observera, huru den försvinner när vegetationen tätnar. Då jag senaste sommar (1961) besökte den ovan omtalade, av Häyrén upptäckta lokalen i Mejlans för *Epilobium glandulosum*, fann jag på platsen en utomordentligt frodig markvegetation, dominerad av höga brännässlor och *Aegopodium*. Av *E. glandulosum*, som tre år tidigare växte där i rika bestånd, sågs inte ett spår. Likaså hade den jämte de båda andra epilobierna försvunnit från den tidigare nämnda lokalen i Munksnäs. Men här hade den i stället i någon mån vunnit ny terräng på fuktig ruderatmark, som uppstått i samband med det nya landsvägsbygget. Man får hoppas, att det skall lyckas den prydliga *E. glandulosum* att också framgent bibehålla sin plats som en medlem av Helsingfors' neosynantropflora.

Då *E. glandulosum* inte finnes omnämnd i vårt lands floristiska handböcker, torde det vara lämpligt att redogöra för huru arten skiljes från *E. adenocaulon*, som den blivit förväxlad med. Bladen är hos *E. glandulosum* bredare och mera kortspetsade, oftast ± kupiga (med övre sidan konvex); deras färg är renare grön (hos *E. adenocaulon* något gråaktig), äldre blad antager ofta en karakteristisk rödbrun färgton. Stödjebladen i fruktsamlingen mera utåtriktade. Stjälktoppen med blomknopparna upprät liksom hos *E. rubescens*, medan den hos *E. adenocaulon* oftast lutar mer eller mindre. Blommorna är hos *E. glandulosum* större. Kronans färg är hos en nyutsprucken blomma ganska rent ljusröd (hos *E. adenocaulon* lilafärgad), särskilt ljus vid kronbladens bas. Som gammal antar kronan emellertid en intensiv purpurviolett färg, och detta sker även vid pressning, varför det är denna blomfärg man brukar se hos herbarieexemplar. Hårigheten på fruktämnen och stjälktopp är kvalitativt av samma slag som hos *E. adenocaulon*, bestående dels av fina, utstående glandler, dels av mer tilltryckta, krökta, vanliga hår; men den är rikligare hos *E. glandulosum*. Ett av de viktigaste kännetecknen lämnar fröna. Hos *E. glandulosum* är de bredare och rätt trubbiga, hos *E. adenocaulon* liksom hos *E. rubescens* smala och utpräglat spetsiga. Vidare är bihanget som uppbär pappus mycket kort, oftast nästan omärkligt hos *E. glandulosum*, betydligt bättre utvecklat hos de två andra arterna.

Zusammenfassung.

GUNNAR MARKLUND: **Epilobium glandulosum Lehm. in Finnland und auf der Karelischen Landenge.**

Im Frühjahr 1956 wurde ein im vorigen Herbst in Helsingfors, Haga gesammeltes *Epilobium*-Exemplar, das keiner der vordem aus Finnland bekannten Arten angehörte, dem botanischen Museum der Universität Helsingfors eingeliefert. Durch Vergleich mit dem aus dem Naturhistorischen Reichsmuseum in Stockholm als Nr. 1201 des Samuelssonschen Exsikkates ausgeteilten nordamerikanischen, aber in einigen Gegenden Schwedens eingebürgerten *E. glandulosum* Lehm. konnte Verf. es mit dieser Art identifizieren. Beim Durchsehen eines kleinen Päckchens noch nicht determinierten *Epilobium*-Belegen zeigte es sich, dass die Art im Botanischen Garten in Helsingfors schon im Jahre 1927 gesammelt worden war; nach Angabe der Etiketten kam sie hier als Unkraut vor. *E. glandulosum* ist mit *E. adenocaulon* verwandt; diese ebenfalls nordamerikanische Art hat bekanntlich u. a. in Finnland schon eine weite Verbreitung erreicht. Bei Durchmusterung des reichen *E. adenocaulon*-Materials in Herb. Mus. Fenn. fand ich auch einige fehlbestimmte Exemplare des *E. glandulosum* von zwei Orten: Helsingfors sowie Terijoki auf der nunmehr der Sowjetunion angehörigen Karelischen Landenge. In Terijoki wurde die Art schon Mitte der dreissiger Jahre gesammelt. Das erste in Helsingfors ausserhalb des Botanischen Gartens gesammelte Exemplar stammte aus dem Jahr 1940.

Seit 1956 ist *E. glandulosum* auf mehreren Stellen in Helsingfors sowie in ein paar Nachbargemeinden nahe der Stadtgrenze gefunden und beobachtet worden. Es bevorzugt feuchte Stellen mit nicht geschlossener Pflanzendecke. Auf einigen Stellen, wo es sogar reichlich gewachsen ist, ist es bei zunehmender Dichte der Vegetation ganz und gar herauskonkurriert worden.

Am Ende des Aufsatzes werden die auffälligsten Unterschiede zwischen *E. glandulosum* und *E. adenocaulon* hervorgehoben.

GUNNAR MARKLUND: **Fynd av Epilobium glandulosum × palustre, E. glandulosum × montanum och E. adenocaulon × palustre.** Zusammenfassung: Funde von Epilobium glandulosum × palustre, E. glandulosum × montanum und E. adenocaulon × palustre.

Som allmänt bekant är *Epilobium* ett släkte, känt för talrika artbastarder. Då jag under sommaren 1956 gjorde iakttagelser i naturen om *E. glandulosum*, var jag inställd på att eventuellt också anträffa någon bastard, i vilken denna art ingick. I denna förväntan blev jag icke besviken. Under en exkursion i medlet av augusti fann jag i ett dike mellan Grejus och Lillhoplaxviken, där *E. glandulosum* och *E. palustre* växte sida vid sida, ett stort exemplar, som alldeles uppenbart var *E. glandulosum* × *palustre*. Bladen är intermediära: betydligt smalare och längre än hos *glandulosum*, men bredare än hos *palustre* och i kanten inte helbräddade som hos den sistnämnda utan tandade; tandningen dock svagare och glesare än hos *glandulosum*. Blommorna på det pressade exemplaret har en intensiv färg, mycket lik den hos *glandulosum*. Ett arv från *E. palustre* är förekomsten av tunna, bladiga, krypande sidoskott på den basala delen av växten.

En månad senare påträffade jag samma hybridkombination i två exemplar, varav det ena togs till vara, på den lokal för *E. glandulosum*, som Cedercreutz kort förut upptäckt vid Ridstadion. Den individ som pressades hade delvis mogna kapslar. Frösättningen i dessa var påfallande ojämn; flertalet frön var förkrympt.

I slutet av sommaren 1958 besökte jag stället i Mejlans vid avloppsdiket N om Hummelviken, där *E. glandulosum* då frodades i större myckenhet än på någon annan lokal, där jag sett den. Tillsammans med den rena arten växte åtskilliga exemplar, som uppenbart tillhörde bastarden *E. glandulosum* × *montanum*. Av den sistnämnda föräldraarten sågs endast en individ.

Bladen hos bastarden är av en något smalare och mera långsträckt typ än hos *montanum;* deras kraftiga tandning påminner om denna art. Såsom äldre och i pressat tillstånd hade blommorna samma intensivt purpurvioletta färg som hos *E. glandulosum*. Pistillens märke är varken klubblikt som hos den sistnämnda eller regelbundet och djupt fyrflikigt som hos *E. montanum* utan oregelbundnare och delvis grundare flikigt, ofta med tre flikar; märkets utseende varierade en del hos blommorna på samma exemplar. Pollenet är ojämnt. Frösättningen är dålig, de flesta frön totalt förkrympta. Om de till utseendet normala fröna kunde gro blev inte undersökt.

Hos *E. glandulosum* × *montanum* framträdde heterosisfenomenet mycket tydligt. Några bland bastardindividerna var frapperande resliga: det största exemplaret inte mindre än 1.5 m i höjd.

Då *Epilobium*-bastarder är på tal, begagnar jag tillfället att tillfoga några rader om ett 20 år gammalt fynd, som inordnades i museets samlingar men utan att något meddelande då gjordes. Det gäller hybriden *E. adenocaulon* × *palustre*, som jag på sensommaren 1941 fann i N Helsinge, Håkansböle. Denna korsning var inte tidigare känd från Finland. På en sträcka söderut från Brokärr hade Håkansbölebäcken blivit upprensad; det fanns vid bäcken mycken blottad jord, där en individrik *Epilobium*-flora frodades. Bland föräldraarterna — båda förekommande i riklig mängd — påträffade jag ett exemplar av *E. adenocaulon* × *palustre*. Detta var mycket iögonenfallande, dels genom sina smala, glest men tydligt tandade blad, dels genom sin storlek: av detta ena exemplar pressade jag över 20 herbarieark. Också hos denna bastard var fröna till största delen felslagna.

I Herb. Mus. Fenn. föreligger denna bastard numera också från en annan fyndort: Sa Nyslott (på finska: Savonlinna), E om badinrättningen (H. Buch 1951).

Zusammenfassung.

GUNNAR MARKLUND: **Funde von Epilobium glandulosum × palustre, E. glandulosum × montanum und E. adenocaulon × palustre.**

In einem feuchten Graben nahe der Bucht Lillhoplaxviken bei Helsingfors, in dem *Epilobium glandulosum* und *E. palustre* gesellig wuchsen, fand ich Mitte August 1956 eine Pflanze, die augenscheinlich die Hybride *E. glandulosum* × *palustre* war. Sie war zwischen den beiden Elternarten sehr deutlich intermediär. Später im selben Jahr traf ich an einer anderen Fundstelle des *E. glandulosum* in Helsingfors noch zwei weitere Exemplare derselben Hybridenkombination an. Diese hatten schon reife Früchte, und es fiel auf, dass die Mehrzahl der Samen ganz verkümmert war.

Zwei Jahre später besuchte ich eine dritte Fundstelle des *E. glandulosum*, wo es in reichlicher Menge vorkam. Neben ihm wuchsen ausserdem mehrere Exemplare der zwischen den Eltern auch deutlich intermediären Hybride *E. glandulosum* × *montanum*. Vom reinen *E. montanum* sah ich nur ein einziges Individuum. Auch bei dieser Hybride waren die meisten Samen verkümmert, und der Pollen war ungleichmässig. Auffällig zeigte sich das Heterosisphänomen: die grösste Hybridenpflanze erreichte eine Höhe von nicht weniger als 1.5 m.

In diesem Zusammenhang erwähne ich noch den aus Finnland vorher nicht bekannten *E. adenocaulon* × *palustre*, den ich schon vor zwanzig Jahren nahe Helsingfors im Kirchspiel Helsinge beim Bache Håkansbölebäcken fand. Ein einziges sehr grosses Exemplar mit grösstenteils verkümmerten Samen wurde angetroffen unter zahlreichen Individuen beider Elternarten.

Dieselbe Hybride wurde später auch in der Stadt Nyslott (finn. Savonlinna) in der Provinz Savonia australis von H. Buch gefunden.

3. 11. 1961

Föredrag av docent K. O. DONNER: *Syncellernas struktur och funktion.*

Ordföranden erinrade om att Sällskapet den 1 nov. 1961 fyllt 140 år.

Ordföranden förelade *Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica 77, 1* (Bertel Lemberg).

Fru JOHANNA LINDBERG redogjorde för förekomsten av *Galium saxatile* vid Tjusterby i Sjundeå samt vid Tjusterby i Pernå. Se s. 24.

I anslutning till meddelandet konstaterade prof. HANS LUTHER att arten, såsom han i ett tidigare sammanhang (Memoranda *35*) redan nämnt som troligt, är en gräsmatteinkomling, vilket nu kan anses fullt bekräftat.

Stud. ROLF STORBACKA redogjorde för en växtplats för *Najas marina* i Gamlakarleby skärgård i Mjosundviken i Öja.

Docent LARS VON HAARTMAN redogjorde för iakttagelser över migration av *Pieris brassicae* i Finlands sydvästra skärgård sommaren 1961. Se s. 26.

I anslutning till detta meddelande redogjorde stud. TOM REUTER för kålfjärilns migration i Nagu den 5 juli 1961. De iakttagna fjärilarna strävade mot öster i sol och sidavind.

Prof. Hans Luther tog upp frågan om principerna för införande av främmande djur och växter och föreslog, att ett möte under hösten 1962 skulle ägnas dessa frågor.

Johanna Lindberg: **En ny fyndort i Finland för Galium saxatile L.**

En sammanfattande redogörelse för alla ditintills kända fyndorter för *Galium saxatile* L. gavs för två år sedan av Luther (1959 a). Av redogörelsen framgår, att denna art sannolikt inkommit till Finland med utländskt gräsfrö och kan räknas till landets gräsmatteadventiver.

Samma år som denna redogörelse publicerades insamlades emellertid på ytterligare en ort ett exemplar av *Galium saxatile*. Det nya fyndet konstaterades i samband med granskningen av mitt studieherbarium, som inlämnats år 1960. Växten var där bestämd som *Galium uliginosum*. Den oriktiga bestämningen berodde på att exemplaret till sin allmänna habitus inte överensstämde med typexemplar av *G. saxatile*. Dessutom var herbarieexemplaret strävt då alla examineringstabeller uppger att *G. saxatile* är slät. I övrigt uppvisade herbarieexemplaret *G. saxatile*s karaktärer, såsom uddförsedda blad och sterila skott vid basen. Denna nya *Galium saxatile* togs i Pernå socken på Granö holme intill Tjusterby gård. Lokalen var en öppen skogssluttning på ett villaområde.

Följande sommar (1961) granskades fyndplatsen ånyo liksom även andra platser i närheten med särskild uppmärksamhet riktad mot gräsmattor och vägkanter. Några nya fynd gjordes även. Den första fyndplatsen på Granö utgöres av ett område om ca 5 × 8 m med strödda exemplar på ½—1 m:s avstånd från varandra i den ganska rika bottenvegetationen; området ligger någon meter från en gång, som leder från en brygga till en sommarvilla. Beträffande växtligheten på fyndplatsen antecknades följande växter då kryptogamer ej beaktas:

Trädväxtligheten består av tall, gran och björk samt små plantor av al, lönn, ek, rönn, gran, björk och vildros. Vidare antecknades:

Vaccinium myrtillus	Viola riviniana
V. vitis-idaea	Veronica chamaedrys
Melampyrum sp.	Hypericum maculatum
Lathyrus silvestris	Potentilla erecta
L. vernus	Fragaria vesca
Vicia cracca	Solidago virgaurea
Anemone nemorosa	Angelica silvestris
Hepatica triloba	Agrostis sp.
Trientalis europaea	Calamagrostis sp.
Oxalis acetosella	

Bottenvegetationens täthet och karaktär hindrar *Galium saxatile* att här bilda några mattor, som omtalas beträffande ett fynd i Pojo. Exemplaren på

Granö är i allmänhet ungefär 30 cm höga och klena med få blommor och dålig fruktsättning.

Det finns två tänkbara alternativ för hur växten har kunnat spridas till fyndplatsen. Antingen har den kommit med gräsfrö, som bevisligen här och där har utsåtts på villaområdet sedan planeringen år 1909, eller har diasporer ofrivilligt överförts av personer, som kommit över från Tjusterby fastland.På detta alternativ tyder det faktum, att fyndplatsen ligger närmast huvudvägen upp från båtbryggan.

Sommaren 1961 undersöktes gräsmattor och vägkanter kring Tjusterby gårds karaktärshus och vid den allé, som leder från karaktärshuset till stranden. Här hittades på några ställen *Galium* av samma typ som Granöfyndet. Några prov på dessa samlades och identifierades hösten 1961 av prof. LUTHER som *Galium saxatile*. Numera ingår exemplar av *Galium saxatile* både från Granö och Tjusterby i Herb. Mus. Fenn.

Den gräsmatta, där ett av provexemplaren från Tjusterby togs, är enligt uppgift av kanslirådet KURT ANTELL anlagd omkring år 1880 och är sedan dess inte förnyad. Vägkanterna vid strandallén är enligt samma källa sådda med gräs på 1890-talet. Också i en gräsmatta framför karaktärshuset hittades *Galium*-blad, som hade sterilskottens karakteristiska spadlika form och kunde tillhöra genom klippning deformerad *G. saxatile*. Denna gräsmatta är anlagd ungefär år 1880 och bevisligen upptagen och nysådd vid sekelskiftet.

I närmaste grannskap till karaktärshuset på Tjusterby ligger en park på omkring 20 ha, ett område med välputsad skog och ett nät av upptagna ansade sandgångar. Enligt uppgift har i detta parkområde aldrig vägkanterna insåtts med gräs. Det oaktat hittades på flere ställen vid vägkanterna i vegetation, som starkt påminde om vegetationen på fyndplatsen på Granö, exemplar av *Galium* med samma karaktäristika som fynden av *G. saxatile* på Granö. Det är lätt att föreställa sig att trädgårdsarbetare, som putsat gångar både kring karaktärshuset och i parken, har fört med sig diasporer.

Alla dessa fynd av *Galium saxatile* på Tjusterby och Granö kan anses stöda åsikten att växten är en gräsfröinkomling.

Eftersom det är rätt länge sedan arten först introducerades har den visat sig vara seglivad. Men den har inte förmått bilda några rika bestånd. I sin nuvarande gestalt ser den rätt tynande ut. Det är inte heller omöjligt, att arten kvarlever i form av en svagt fertil korsning med någon annan *Galium*-art, detta kunde förklara dess från typen avvikande habitus.

Litteratur: ANTELL, KURT 1928: Tjusterby i »Herrgårdar i Finland», band II s. 155—182. Helsingfors. — LUTHER, HANS 1959 a: Om fynden av Galium saxatile L. i Finland. Memoranda Soc. F. Fl. Fenn. *35*, s. 91—95. — 1959 b: Vattnen och växtvärlden i »Pojo sockens historia», del I, s. 39—82. Borgå.

Lars v. Haartman: **Stark migration av kålfjärilar (Pieris brassicae) i Finlands sydvästra skärgård sommaren 1961.**

Under den gångna sommaren har kålfjärilen enl. vad mag. A. Fr. Nordman meddelat mig migrerat i ovanligt stort antal. Migrationen är naturligtvis betydligt lättare att iaktta i skärgården och allra helst ute på öppna havet än på fastlandet. Under en segeltur i vår sydvästra skärgård tillsammans med Dr. William Drury (Cambridge, Mass.) och hans hustru hade jag upprepade gånger tillfälle att iaktta kålfjärilsmigration.

Redan vid vår start från Degerby i Föglö den 19. VII. konstaterades enstaka migrerande kålfjärilar, och detta var också fallet på sträckan Bomarsund—Kumlinge den 21. VII. Den 25. VII. konstaterades rätt starkt sträck över Erstan, huvudsakligen i ostlig riktning. Vinden var byig, i huvudsak SSW, vädret var rätt klart.

Den 29. och 30. VII. rådde stark migration över dr Eric Fabricius sommarvilla på Kadermo i Bromarv. Fjärilarna sträckte på låg höjd i riktning mot Hangö udd, i huvudsak alltså österut. Vädret var klart, vinden övervägande sydlig.

Den 31. VII. seglades från Hangö östra hamn över Hangö Västra Fjärd. Dagen bjöd på det starkaste kålfjärilssträck jag sett i Finland. Redan vid avfärden kl. 9 sträckte kålfjärilarna massvis över den öppna fjärden. I huvudsak var sträckriktningen den vanliga, ungefär SE med en viss spridning. Vinden var svag och växlande. Mitt på fjärden mulnade det helt och solen syntes inte längre genom molnen. Det var så vindstilla, att båten tidvis saknade styrfart. Det föreföll som om kålfjärilarna blivit desorienterade, möjligen på grund av att deras ljuskompass satts ur funktion, och under dessa omständigheter sökt sig till båten. Nästan oavbrutet kretsade ett tjogtal fjärilar omkring i synhåll för oss; tidvis var det ännu fler. Att migrationen är riskabel t.o.m. i lugnt väder fick vi talrika belägg för: överallt runt båten såg man kålfjärilar, som fallit i vattnet. Till en början låg de med endast ena sidans vingar i vattnet och sågs då i några fall ännu lätta från ytan. En sådan fjäril flög upp och satte sig på båtens akter och förblev där orörlig i minst en halv timme. Ett par, tre fjärilar hade satt sig på seglet, men de flesta flög endast omkring detta i en dansande flykt utan att slå sig ned. Kl. 12 hade vi äntligen nått Galtarnas fyr. Sträcket var nu nästan slut, men enstaka kålfjärilar sågs ännu mitt på dagen och på eftermiddagen passera öppet vatten, t.ex. i trakten av Högsåra.

Ända till den 7. VIII., då vi åter landade i Degerby, iakttogs kålfjärilsmigration alla dagar, då det inte var regnigt eller alltför blåsigt, vilket under den gångna sommaren rätt ofta var fallet. Samma intensitet som över Hangö Västra Fjärd nådde dock inte sträcket.

Under slutet av augusti vistades jag på Lemsjöholm i Askainen, där möjligheterna att iaktta sträcket inte är lika goda. Det föreföll dock, som om kål-

fjärilarna fortsatt att migrera ännu i senare hälften av månaden. Den 18. VIII. under en motorbåtsfärd genom Velkua skärgård sågs t.ex. påfallande många kålfjärilar korsa öppet vatten dock utan någon bestämd sträckriktning.

1. 12. 1961

Docent Lars von Haartman uppläste av honom skrivna *minnesord över Alvar Palmgren* (se s. 46—63).

Fil. lic. Eva Haapala meddelade om ett par fynd av *Cephalanthera rubra* inom Orijärvi gruvområde i Kisko.

Stud. Boris Lönnqvist redogjorde för fynd av *Beckmannia syzigachne* vid stranden av Hiidenjoki nära Harviala plantskola.

I anslutning till meddelandet meddelade prof. Hans Luther, att en annan adventivväxt, *Achillea ptarmica* ssp. *cartilaginea*, kommit in längs samma vattendrag.

Adolf Fr. Nordman: **Klart violettfärgade exemplar av Angelica silvestris och Hieracium umbellatum i Borgå-trakten sommaren 1961.**

I Borgå Seitlax gjordes under en exkursion tillsammans med mag. Holger Ahlqvist 23 juli 1961 observationer angående vackert violettfärgade exemplar av *Angelica silvestris*. Nära Molnbäcken fanns ett antal exemplar på en begränsad fläck, omgivna av talrika normalt färgade exemplar. Stam och grenar, även i flocken, voro »lysande» violetta, blommorna ljust violettfärgade.Mycket dekorativt! Dessa exemplar blommade senare än de omgivande vanligt färgade, som redan delvis hade blommat slut. I närheten av Stennäs något längre söderut, nära stranden, fanns en liknande isolerad grupp violetta individ, som ävenledes börjat blomma ansenligt senare än de normalt färgade i närheten. Högre upp i land nära Molnbäcken iakttogs följande dag ett exemplar av *Hieracium umbellatum* växande bland talrika andra. Stam och grenar voro djupt violettfärgade, bladen ansenligt mörkare än normalt, tydligen beroende på anthocyan. Detta individ hade ännu ej utslagna blomkorgar, de omgivande hade redan i stor utsträckning blommat ut. Företeelsen synes värd annotera. Jag påminner mig en gång, troligen år 1951, ha observerat enstaka liknande violettfärgade individ av *Angelica* i Nagu Högsar. Prof. R. Tuomikoski har meddelat mig att vid hans sommarvilla i Ab: Vihti uppträtt dylika violettfärgade *Angelica*-individ 1961, tillsammans med talrika normalt färgade. Han lade ej märke till att de skulle begynt blomma senare.

Zusammenfassung.

Adolf Fr. Nordman: **Hell violettgefärbte Individuen von Angelica silvestris und Hieracium umbellatum nahe Borgå im Sommer 1961.**

Hell violett gefärbte Individuen von *Angelica silvestris* und ein Stück ebenso von Anthocyan verfärbtes von *Hieracium umbellatum* wurden im Dorf Seitlax südlich der Stadt Borgå am 23 bzw. 24 Juli 1961 beobachtet. Diese anders gefärbten Pflanzen begannen etwas später als die normalen zu blühen. In Ab: Vihti wurden in demselben Sommer ähnlich violettgefärbte Individuen von *Angelica* von Prof. R. Tuomikoski beobachtet und selbst erinnere ich mich, dass ich in Nagu (1951) einzelne solche Pflanzen sah.

Adolf Fr. Nordman: **Spridda uppgifter om avvikelser beträffande en del växters och insekters fenologi sommaren—hösten 1961.**

Vinterklimatet 1960/61 var avvikande från det vanliga. Speciellt i SW men även i kusttrakterna i S och W var vintern exceptionellt mild och som följd därav saknades snötäcke på stora områden, eller också var det tunt och av obetydlig varaktighet. En rätt kortvarig »vinterknäpp» inträffade i mars, ungefär vid påsktiden, och då kom även ett snötäcke, dock av ringa varaktighet. I förra hälften av mars var värmen så hög i SW, att ägaren av en av landets största fruktträdgårdar, friherre René de la Chapelle på Lindö i Tenala, var allvarligt orolig för att fruktträdens knoppar skulle spricka ut och om detta skett skulle skadorna sannolikt blivit i hög grad ödesdigra. Lyckligtvis kom köldknäppen i lagom tid före det en knoppsprickning inträffat. Ett exempel ytterligare: På stora arealer av det österbottniska slättlandet fanns endast ett tunt snötäcke, vilket försvann till följd av extremt mild väderlek i februari; vissa nätter rådde t.ex. i Vörå temperaturer om +5° C enligt apotekare J. Waselius. Resultatet blev att speciellt rågbroddarna ledo svårt av sedermera inträffande svåra barfroster. Dessa två exempel belysa synes det mig utmärkt väl vilka stora värden kunna stå på spel under så pass avvikande år som 1961.

Den milda vintern härskade främst i SW och i kusttrakterna norrut och österut, men påfallande hög värme rådde även inåt land, ungefär till Salpausselkä[1]. I inlandet fanns ett stabilt snötäcke, speciellt österut. Vid Entomologiska föreningens månadsmöte i september var insekttillgången sommarn 1961 föremål för diskussion och därvid framgick det, att speciellt fjäriltillgången beträffande flere även s.k. allmänna arter varit påfallande dålig i SW, även i S, speciellt kustområdena. Dr H. Krogerus refererade frågan, han hade gjort iakttagelsen i Lojo och i Tvärminne. Redan i Lammi i Ta, där intensiva insamlingar och iakttagelser gjordes även 1961 på biologiska stationen med omgivningar, kunde ingen mer påfallande fjärilfattigdom anno-

[1] Blommande *Hepatica triloba* i slutet av febr. Ab Karkkila/Högfors, medd. av herr Niilo Lehtosalo.

teras. Stationen ligger norrom Salpausselkä. Dr R. v. Bonsdorff meddelar, att fjäriltillgången i Lahtis-trakten 1961 varit någorlunda normal. En påtaglig fattigdom uppvisade däremot Ka Vehkalahti, där fil. dr L. Fagerström även denna sommar gjorde flitiga insamlingar i Pyhältö by inemot 2 1/2 mil från kusten. Knappt någon »bättre» art ertappades och många så kallade allmänna arter voro ytterst fåtaliga. I trakten av Joensuu och på andra ställen i norra Karelen (Kb) betecknar provisor V. Mannelin sommarn 1961 som en god fjärilsommar. I Lappland var fjäriltillgången snarare större än normalt och dessa trakter gynnades under långa perioder av vackert väder med hög värme, alltså raka motsatser till vädret i söder och väster, där stora områden erhöll mycket regn och temperaturerna voro låga.

Om sålunda vintern 1960/61 var avvikande, så var även sommaren och den varma hösten det i många hänseenden. En plötslig värmeperiod om ungefär två veckor begynte den 27 maj, samma dag tornsvalorna, sommarns budbärare, anlände till Helsingfors. Rekordtemperaturer för högsommartiden under normala år uppmättes då flerstädes. Åtskilliga växter begynte blomma ansenligt tidigare än vanligt.

När har *Filipendula ulmaria* setts blomma *redan den 16 juni* såsom fallet var, visserligen endast med vissa exemplar av växten, i Nagu Högsar 1961? Senare på sommaren observerades att *just dessa tidigt blommande individ icke hade bildat frukt utan blommorna hade torkat bort.* Orsaken härtill är svårare att klarlägga. Denna växt observerades blomma redan midsommartiden invid Mariehamn. Hultén lämnar i sin »Atlas» uppgifter om fenologin för *F. ulmaria* (p. 251, kartan 979 a), varav framgår att arten blommar i Danmark och allra sydligaste Skåne med Bornholm, Öland och Gotland i slutet av juni, normalt först i första hälften av juli i S-Finland. 1961 inträffade blomningen sålunda (hos vissa individ) ca två veckor tidigare. Blåklint, *Centaurea cyanus*, observerades blomma redan 11. 6. 61 och annoteras bör, att det gällde ett antal *utpräglade dvärgexemplar* (17—25 cm höga), som utbildat endast ett fåtal, 3—5 blomkorgar. I omedelbar närhet växte ansenligt större individ, som uppvisade rätt små »knoppar» och blommade först ett par veckor senare. Den 20. 6. 1961 observerades de första fullt utslagna blommorna av *Campanula persicifolia* och anmärkningsvärt nog gällde det även i detta fall *utpräglade dvärgexemplar* med en enda blomma eller två. *Dianthus deltoides* visade sina första utslagna blommor den 16. 6. och tre dagar senare blommade arten rätt allmänt. Odlad *Campanula carpathica* visade nästan sprickfärdiga stora blomknoppar 20. 6. Fruktträden blommade ovanligt tidigt. *Rosa pimpinellifolia* ca 1 1/2 vecka tidigare än de flesta år i Nagu, *Rosa glauca* började blomma i ej för solsken speciellt utsatt läge redan 10. 6. 1961. Botanisterna torde kunna lämna ytterligare och måhända ännu mer påfallande exempel på avvikande fenologi för yttermera åtskilliga arter.

Efter den extrema värmeböljan följde, som var att vänta, lägre temperaturer, regn och ostadigt väder, varvid det ena minimet avlöstes av nästa; blåst och regn utmärkte i SW och W praktiskt taget hela sommaren. Sommaren 1961 »regnade bort» i de västra, sydvästra och södra delarna av landet och flerstädes kom rekordartat hög nederbörd i samband med åska. Påfallande kraftig tillväxt kunde annoteras för många växter, 50 % måhända i vissa fall 100 %. En annan sak var även påfallande, nämligen en förlängning av blomningstiden för åtskilliga växter. *Aquilegia*, flere odlade *Saxifraga*- och *Sedum*-arter, *Dianthus deltoides* och många arter därtill stodo i blom i flere veckors tid. (*Dianthus* observerades f. ö. blomma ännu 23. 9. 1961 i Seitlax, söder om Borgå.)

Dagarna kring den 1 juli 1961 meddelade och visade mig småbrukare Gerhard Söderlund rätt talrik »andra blomning», företrädesvis i trädets toppavsnitt, på ett krikonträd på hans småbruk Kamskal på Nagu Högsar, samtidigt med att rätt stor krikonkart fanns i påfallande stor mängd. Den normala blomningen hade skett redan i slutet av maj, var mycket riklig och krikon erhölls i stora kvantiteter. Även ett av Kamskals plommonträd uppvisade en »andra blomning» vid samma tidpunkt och på Fridhem uppträdde, visserligen ytterst enstaka, något mindre blommor än vanligt på ett körsbärsträd. Samtliga blommor hade bildats av en ändknopp, som sålunda nu spruckit ut i stället för att ligga över till nästa år. Även enstaka ändknoppar på ett par smärre rönnar i trakten av Fridhem, liksom på flere unga lönnar växande invid kyrkan på Nagu Kyrkbacken, hade nu utvecklat ljusgröna små blad. Det förefaller som om endast vissa träd uppvisade denna avvikelse, andra, och utan tvivel flertalet, icke. En dylik »andra blomning» på sommaren hör säkerligen till de sällsynta undantagen. En av mina bekanta har meddelat, att hon för femtio år sedan i början av juli 1911 tillvaratagit och pressat en kvist av körsbärsträd med blommor, tydligen ett analogt fall till det i Nagu 1961 observerade.

Vid besök 22—24 juli 1961 i Borgå Seitlax observerades enstaka stånd av *Vaccinium myrtillus* i för solen utsatt läge, på vilka nästa års ändknopp begynt utveckla sig. I senare hälften av september hade på ett annat ställe i trakten lokalt observerats blommande blåbärsris, samtidigt som ännu enstaka bär fanns, de flesta hade fallit av. *Rubus idaeus* hade här på endast en del växtplatser bildat bär, på andra hade blommorna eller de yngre karten vissnat bort. I trakten har under de tre sommarmånaderna nederbördsmängden varit snarare något under den normala. Den 24. 9. gjordes vissa iakttagelser, som synas vara av intresse. På endel av de hallonindivid, som ej utbildat frukt, observerades nu i toppen skott med fullt mogna, men ej så söta frukter. På tre olika hallonställen, på ett av dem räknades ett trettiotal årsskott, som alltså först sommarn 1962 normalt borde blomma och fruktificera, blommade

nu och uppvisade kart med ända till 7—8 mm i genomskärning. Småfrukterna voro mer grå än de mer gröna om sommaren, detta till följd av tät och kort behåring. Denna företeelse måste betecknas som rätt anmärkningsvärd. Jag påminner mig *aldrig tidigare ha observerat blomning hos årets nya skott av hallon.* På vissa stånd funnos till synes fullt mogna bär i toppen. Enligt meddelande av mag. IRJA KARAILA uppvisade hallon även i Pälkäne i södra Tavastland denna sällsynta avvikelse hösten 1961[1]. *Rosa pimpinellifolia* uppvisade i Seitlax vid samma tidpunkt rätt talrikt knoppar och därtill så utvecklade, att då den osedvanliga sommarvärmen fortsatte, rätt riklig blomning konstaterades i oktober. Samma var förhållandet i Nagu. Enstaka exemplar av lingon blommade, blommorna något mindre än normalt. Jordgubbarna blommade enstaka och i en vas fanns denna sällsynta »vasblomma» den 24 september. Enstaka *Salix*-buskar uppvisade 24. 9. hängen med fullt utbildade blommor, en avvikelse som ju ej är mer sällsynt än att man väl varje varm höst efter något sökande skall kunna påträffa ett eller annat, stundom talrika blommande *Salix*-hängen. Jag vill i detta sammanhang framhålla A. RAINIOS undersökningar över intersexualiteten inom nämnda släkte.

Den 1 oktober 1961 besökte jag Drumsö i Helsingfors, varvid *Rubus idaeus*-bestånd speciellt beaktades. En avsevärd del av årsskotten på ett »hallonställe» på torrare mark, som alltså normalt borde bilda blommor och frukt först följande sommar, 1962, visade nu blombildning, de flesta blommorna dock vissnade, men märkligt nog hade ändskottens knoppar nu, den 1. 10., utbildat t.o.m. fullt mogna bär. Dessa avsmakades och befunnos vara helt utan arom. I Grankulla uppges man på hösten erhållit fullmogna jordgubbar (P. GROTENFELT). I Helsingfors och Högholmens djurpark observerades i slutet av september buskar av *Cornus sanguinea* med ännu ej ens halvmogna frukter men samtidigt miniatyrblomställningar med fullt utslagna små blommor jämte knoppar.

Taraxacum observerades på Drumsö 1. 10. 1961 med vackert utbildade mogna frukter men på samma exemplar blomkorgar, som just »slagit ut» — även tidigare på sommaren, kanske redan i slutet av maj — början av juni, — hade samma exemplar blommat för första gången och utbildat mogna frukter, varom gamla »blomskaft» buro vittne. Det vore måhända skäl att närmare undersöka, huru frukterna sensommaren se ut resp. om våren, sommaren och om hösten hos dessa *Taraxacum*-individ och driva upp plantor av frön från de tre olika blomningsperioderna. Ho vet vad resultatet skulle bli, kanske en överraskning! Bladformen varierar ju i hög grad hos samma individ, som även jag kunnat iakttaga. Om våren starkare flikiga, mitt på sommaren, eller kanske rättare sagt, då solljusmängden är störst, utpräglat mindre flikiga,

[1] I augusti 1960 hade *Trollius europaeus* blommat en andra gång i Pälkäne.

bredare, större, för att på hösten (med mindre solljus) ånyo bli mindre och mer flikiga.

På hösten, t.o.m. på senhösten i början av november kunde vissa intressanta iakttagelser göras. I tidningspressen ingick notiser om att blåsipporna blommade i början av november, så att i Tenala en hel bukett plockats och att gullvivor slagit ut i Malm (Hufvudstadsbladet 3. 11. 1961). På Åland hade enstaka vitsippor iakttagits en god bit in på det nya året (januari 1962).

Magister Riitta Laitinen besökte i början av november 1961 sin hemtrakt Liperi i norra Karelen (Kb) och hade den 5. 11. 1961 antecknat blommande blåklint *(Centaurea cyanus)* med ovanligt stora djupblå blommor samt prästkrage *(Chrysanthemum leucanthemum)* jämte blommande *Matricaria inodora*, vilken sistnämnda art ju ofta observeras, stundom t.o.m. rikligt, blommande långt in på senhösten tills kölden kommer. Blåklint och prästkrage blommade så rikligt i Liperi att buketter plockades. En anförvant till frk. Laitinen hade observerat blommande prästkrage vid en något tidigare tidpunkt så långt norrut som i Sotkamo i prov. Ok. Det förefaller sannolikt, att flerstädes i södra och mellersta Finland dessa och måhända därtill en räcka andra växter blommat hösten 1961 ännu vid denna sena tidpunkt. I trakten av Helsingfors fäste man sig vid blommande *Matricaria inodora*, *Taraxacum*, *Senecio vulgaris*, *Impatiens parviflora* flerstädes. Mag. B. Lindeberg har godhetsfullt meddelat sina den 5 november gjorda iakttagelser över sent blommande växter i Sa Punkasalmi. Riklig blomning iakttogs beträffande *Chrysanthemum leucanthemum*, mer sparsamt blommade *Stellaria media*, *Poa annua*, *Melandrium album*, *Trifolium pratense*, *Thlaspi arvense* samt i trädgården odlad *Phlox* sp. På Drumsö i Helsingfors observerade han mycket sen blomning hos *Achillea millefolium*, *A. ptarmica*, *Trifolium pratense*, *T. repens* och *T. hybridum*, *Matricaria inodora* o. *M. chamomilla*, *Galeopsis bifida* o. *G. tetrahit*, *Senecio vulgaris* samt några cruciferarter. Flere av dessa arter har även jag iakttagit. De flesta av de nämnda växterna jämte flere därtill synas rätt ofta blomma långt in på hösten. Prof. P. Palmgren meddelade mig, att han vid besök i Kilpisjärvi observerat rätt rikligt blommande *Phyllodoce coerulea* i början av september 1961. Ett sådant fenomen kan väl med skäl anses vara ödesdigert för arten och kan utgöra en arealbegränsande faktor. Den varma hösten 1955 observerade jag i mitten av oktober en utländsk *Erica*-art rikligt blommande i Botaniska trädgården i Helsingfors. Man har skäl att hålla i minnet vissa utbredningsgrupper, t.ex. de boreoalpina, boreomontana och boreokontinentala.

Ingenjör Paul Grotenfelt meddelade mig den 16 oktober, att vid hans bostad i Grankulla knopparna på enstaka smärre björkar för någon tid sedan spruckit ut och att de uppvisat små miniatyrblad. Av intresse vore att få reda på vilken hybridform det här gäller (som känt är hybridisering vanlig

Typis expr. 9. 2. 1963

inom genus *Betula*). Till all lycka utgör en sådan onormal knoppsprickning ett sällsynt undantag och dylika träd äro väl i regel dömda att gå förlorade.

Här har några exempel nämnts, vilkas antal säkerligen kan utökas av de i naturen exkurrerande botanisterna. Det synes troligt att dessa »kuriosa», dessa avvikelser, kunna ge förklaringen till problem av större bärvidd; en sammanställning av dylika fall synes mig vara av intresse. Som ett glädjande meddelande kan konstateras, att broddarna i november betecknades som kraftiga och ansågos väl ha möjlighet att övervintra. I detta sammanhang bör påpekas, att rätt talrika iakttagelser gjorts över sen blomning hos olika arter. Rätt nyligen har V. Erkamo gjort en sammanställning över »Reflorationserscheinungen» i sitt förtjänstfulla arbete »Untersuchungen über die pflanzenbiologischen und einige andere Folgeerscheinungen der neuzeitlichen Klimaschwankung in Finnland» (Ann. Bot. Soc. Zool. Bot. Fennicae »Vanamo» T. *28*, N:o 3, Helsinki 1956).

22. 1. 1962

Föredrag av Dr. Peter Krott (Pinzolo/Italien): *Das Verhalten des Braunbären (Ursus arctos L.) im Funktionskreis der Ernährung.*

Docent Göran Bergman redogjorde för den i november 1961 av riksdagen godkända nya jaktlagens innehåll ur naturskyddssynpunkt.

Sällskapet beslöt att fil. kand. Maria Reuter under den tid ordinarie bibliotekarien, prof. Hans Luther, befinner sig utrikes skall handha bibliotekariens åligganden.

2. 2. 1962

Föredrag av prof. Pontus Palmgren: *Undersökningar över markens spindelfauna i Finland och Alperna.*

Ordföranden förelade *Fauna Fennica 12* (Alex. Luther).

2. 3. 1962

Föredrag av fil. mag. Paul Krüger: *Undersökningar över den i Finland utplanterade kanadensiska bäverns levnadsvanor.*

Prof. Pontus Palmgren inlämnade till tryckning: Für die Fauna Finnlands neue oder seltene Spinnenarten. Samtidigt erinrade han om betydelsen av även alldeles tillfällighetsbetonat insamlande av spindlar.

Stud. Karl-Gustaf Widén förevisade *Festuca pratensis* × *Lolium perenne*, *Agrostis gigantea* × *tenuis* samt *Agrostis stolonifera* × *tenuis*. Den sistnämnda korsningen är allmän t.ex. i Pellinge och på vissa ställen i Åbo skärgård. Den förökar sig vegetativt. Stud. Widén nämnde vidare att ståndarknapparnas utseende utgör goda kännetecken för korsningarna.

6. 4. 1962

Föredrag av docent LARS VON HAARTMAN: *Fåglarnas äggläggningstider och kullstorlek.*

I stället för dr GUNNAR MARKLUND, som meddelat att han inte önskar kvarstå som Sällskapets intendent för de botaniska samlingarna efter sin avgång från kustosbefattningen vid Botaniska museet, utsågs dr ILMARI HIITONEN till intendent för återstoden av dr Marklunds mandattid, som utgår med årsmötet 1962.

Kustos WALTER HACKMAN redogjorde för de resultat han vunnit vid genomgång av Zoologiska museets fågelskinnsamlingar i syfte att ta till vara på skinnen eventuellt förefintliga mallofager. Se nedan.

Stud. ULF ERIKSSON meddelade om fynd från Iso Malla fjälls topplatå av phyllopoderna *Branchinecta palludosa* och *Polyanthenia forcipata* 25. 7.—10. 8. 1961.

Stud. KARL-GUSTAF WIDÉN gjorde ett meddelande angående vissa växtfynd på Jurmo sommaren 1961. Lokaler, som dr Ole Eklund undersökt tidigare, undersöktes på nytt, varvid följande märkligare växter återfanns: *Carex canescens* × *echinata*, *Equisetum arvense* × *fluviatile*, *Alopecurus geniculatus* × *pratensis*, *Potentilla Tabernaemontani*. *Catabrosa aquatica* och *Allium schoenoprasum* f. *jurmoënsis* återfanns däremot inte.

Stud. MARTIN MEINANDER anmälde fynd av *Carex arenaria* från Eckerö, Jurmo, Hitis, Örö, Bromarf och Hangöudd samt gjorde några reflexioner med anledning av dessa fynd och artens förekomst på Hogland, i Terijoki och Yxpila.

Stud. ULF ERIKSSON anmälde *Carex appropinquata* från Jurmo 1961.

WALTER HACKMAN: **Mallofager från fågelskinn i Zoologiska museets samlingar.**

En metod att insamla mallofager — hittills förbisedd i vårt land — är att pensla i fjäderdräkten kvarblivna döda mallofager från för samlingar preparerade fågelskinn. Utomlands har metoden redan i decennier varit känd och man ser bland annat i THERESA CLAY's publikationer uppgifter om mallofager ur skinnsamlingar. Under de senaste månaderna har jag tillsammans med stud. ROLF STORBACKA bearbetat en stor del av museets mallofagmaterial, som nu monteras i euparal på objektglas. I detta sammanhang uppmärksamgjorde mig prof. PONTUS PALMGREN på möjligheten att komplettera materialet med prov ur skinnsamlingarna. Som mest givande objekt har skinnen av våra smärre vadare visat sig. Tättingarna och rovfåglarna har gett sämre resultat. I allmänhet erhåller man vid penslingen högst 3—4 exemplar från samma skinn och ofta ger ett tiotal vadarskinn endast några få mallofager.

Bland de talrika mallofagarter, som på detta sätt tillvaratagits kan här nämnas ett antal för faunan nya:

Saemundssonia merguli Denny från *Plautus alle* (Villinge).
S. semivittata Gieb. från *Charadrius morinellus* (Sodankylä).
Penenirmus albiventris Scop. från *Troglodytes troglodytes* (Finland, närmare lokaluppgift för fågeln saknas).
Quadraceps punctifer Hopk. från *Charadrius morinellus* (Ahkiotunturi).
Q. bicuspis Nitzsch från *Charadrius dubius* (Sääminki).
Q. strepsilaris Denny från *Arenaria interpres* (Kyrkslätt).
Rallicola mystax Gieb. från *Porzana porzana* (Helsingfors).
R. fulicae Denny från *Fulica atra* (Helsingfors).

4. 5. 1962

Föredrag av prof. Ragnar Spärck (Köpenhamn): *Aendringer i den danske og grönlandske fauna igenom de sidste 100 år.*

Ordföranden hälsade prof. Wolfgang Tischler (Kiel), som såsom universitetets gäst besöker Helsingfors, välkommen till mötet.

Prof. C.-E. Sonck anmälde till tryckning ett större floristiskt arbete över floran i trakten av Pielisjärvi och presenterade ett antal utbredningskartor över växter i nämnda trakt.

Fil. kand. Sven Riska nämnde om ett fynd av grönaktigt svart skogsödla från Grankullatrakten samt visade färgbilder av en ormslå av den blåprickiga formen. Se nedan.

Prof. Pontus Palmgren betonade vikten av att de få ännu återstående kärren, mossarna och myrarna i Nyland undersökes innan utdikningsåtgärderna förstör biotopernas ursprungliga naturförhållanden. Som exempel på synnerligen intressanta fynd som kan göras på myrarna i södra Finland nämndes spindlarna *Robertus lyrifer* och *Rhaebotorax sphagnicola* från en mosse på gränsen mellan Esbo och Vichtis. Den förstnämnda arten är hos oss tidigare funnen endast i Kilpisjärvi och den sistnämnda endast i Lappland.

Sven Riska: **En svart skogsödla och blåfläckiga kopparormar.**

Färgteckningen hos skogsödlan, liksom hos våra andra kräldjur, varierar som bekant rätt mycket. Den 16. 4. 1959 observerade jag i Esbo, Jorf, på en villatomt, en svart ödla. Dess färg visade sig vid närmare påseende vara grönaktigt svart, inte mörkt gråbrun eller brunsvart, som den ofta kan vara hos skogsödlan, i synnerhet hos unga exemplar (Kivirikko m.fl.).

Hos snoken och huggormen är en svart (melanistisk) färgfas vanligare. Kanske kan man tänka sig, att svart färg är en selektionsfördel i kallt klimat

för ormar och ödlor, vilka gärna tillgodogör sig solvärme: en svart yta absorberar solstrålning bättre än en ljus. (Beträffande denna hypotes se VAINIO 1930, cit. HESSE och BAUMANN.) Belägg för detta kunde t.ex. vara, att svarta huggormar är rätt vanliga hos oss (VAINIO 1932; VAINIO 1952); kanske det inte heller är en tillfällighet, att av 4 huggormar påträffade i Kittilä, Lappland (HUSTICH) 3 stycken var svarta. I Mellaneuropa påstås svarta huggormar vara särskilt allmänna på sumpmark (STERNFELD, FROMMHOLD). Ytterligare kunde nämnas den av V. HAARTMAN konstaterade tendensen, att melanistiska snokar är allmännare i SW-Finlands skärgård än i inlandet (klimatet är kyligare i skärgården än i inlandet om sommaren). Svarta färgformer, även hos andra djur än kräldjur, lär överhuvudtaget förekomma allmänt i bergstrakter, men här kan den svarta färgen också tänkas ha en annan uppgift, nämligen skydd mot ultraviolett strålning (VAINIO 1930).

Det finns en blåfläckig form av ormslån, som har påträffats också i vårt land några gånger, men däremot veterligen inte i Sverige, Norge eller Danmark. VOIPIO nämner 12 fynd från Finland, därav 7 från Helsingfors-trakten.

Det har kommit till min kännedom ytterligare 7 observationer. Själv har jag sett fyra exemplar — ett i Korpilahti, vid en sjöstrand (7. 6. 1958) och tre i Esbo, alla de sistnämnda hämtades av en katt (26. 5. o. 28. 5. 1960, 4. 6. 1961). Lantmätare G. GRÖNDAHL har påträffat ett exemplar på Bötombergen i Sydösterbotten (början av juni 1958) och på vertebratkurser vid Tvärminne har en blåfläckig ormslå setts två gånger (1960, Gullö och 1961, Harparskog).

De blå fläckarna hos denna varietet är vanligen rätt små och bildar två rader längs främre delen av ryggen (VOIPIO). Grundfärgen varierade hos de av mig observerade exemplaren mellan beigebrun och rödaktigt brun, ljusare än hos normala kopparormar och utan dessas utpräglade kopparglans. Buksidan var ljusare än ryggsidan, i motsats till förhållandet hos normalt färgade djur, som i allmänhet har mörk — svart buk. Det nyssnämnda Gullö-exemplaret hade en blågråaktig grundfärg (jfr STERNFELD).

Litteratur: FROMMHOLD, E. 1959: Wir bestimmen Lurche und Kriechtiere Mitteleuropas. 218 S. Radebeul. — V. HAARTMAN, L. 1947: Den svarta fasen av vattensnok, Tropidonotus natrix (L.). Mem. Soc. F. Fl. Fenn. *24*, 26—28. — HUSTICH, I. 1933: Nordlig fyndort för huggorm (Pelias berus). Ibid. *10*, 98. — KIVIRIKKO, K. E. 1940: Suomen selkärankaiset. — STERNFELD, R. & G. STEINER 1952: Die Reptilien und Amphibien Mitteleuropas. 94 S. Heidelberg. — VAINIO, I. 1930: Mustista kyykäärmeistä. Luonn. Yst. *34*, 91—94. — 1932: Zur Verbreitung und Biologie der Kreuzotter, Vipera berus (L.) in Finnland. Ann. Soc. Z. B. Fenn. Vanamo *12*, 1—19. — 1952: Havaintoja kyykäärmeen (Vipera berus L.) väreistä. Luonn. Tutk. *56*, 119—20. — VOIPIO, P. 1956: On the blue-spotted morph of the slowworm (Anguis fragilis) in Finland. Arch. Soc. Z. B. Fenn. Vanamo *11*, 5—11.

14. 5. 1962

Ordföranden uppläste årsberättelsen för verksamhetsåret 1961—1962 (se s. 39 och s. 64).

Vidare avgavs årsberättelser av skattmästaren kommerserådet Sten Stockmann (s. 43) och t.f. bibliotekarien fil.kand. Maria Reuter (s. 45) samt redogörelser över samlingarnas tillväxt vid Universitetets zoologiska och botaniska museer sammanställda av kustos prof. Sven Segerstråle (s. 68 och s. 70), kustos dr Walter Hackman (s. 72 och s. 74), kustos dr Ilmari Hiitonen (s. 76 och s. 78) och kustos dr Heikki Roivainen (s. 79 och s. 81).

Revisorerna dr Wolter Hellén och dr Harry Krogerus förelade revisionsberättelsen. Styrelsen och skattmästaren beviljades ansvarsfrihet.

Vid val av styrelse för det ingående verksamhetsåret återvaldes till ordförande docent Kai Otto Donner, till viceordförande docent Lars von Haartman och till sekreterare docent Göran Bergman. Till skattmästare återvaldes kommerserådet Sten Stockmann och till bibliotekarie prof. Hans Luther. Till medlem i styrelsen återvaldes prof. Jaakko Jalas och till suppleanter i styrelsen prof. Harry Waris och fil.mag. Holger Ahlqvist.

Till intendent för kärlväxtsamlingarna valdes kustos dr Ilmari Hiitonen.

Med acklamation återvaldes revisorerna dr Wolter Hellén och dr Harry Krogerus och revisorssuppleanten dr Lars Fagerström.

Bo Högnäs: **Några intressanta växtfynd på Åland.**

I samband med mark- och produktionsforskningar i de åländska barrskogarna har jag gjort följande växtfynd:

Epipogium aphyllum. En grupp av 5 exemplar påträffades den 10 aug. 1959 i ett 190-årigt grandominerande bestånd (med inslag av björk) i Jomala Norrsunda. Växtplatsen befinner sig ca 25 m över havsytan på upptorkat lundkärr. Marken är tuvig och då beståndet är överslutet dominerar bottenskiktet med *Hylocomium triquetrum, H. splendens* och *Mnium undulatum* som framträdande arter. I fältskiktet observerades *Lastrea dryopteris, Maianthemum bifolium, Viola riviniana, Pyrola secunda* och *Oxalis acetosella*. Humusskiktet var ca 20 cm tjockt och mullartat, dock inte av samma goda beskaffenhet som i de bästa primära granlundarna. Arten återfanns inte då jag sommaren 1960 vid samma tidpunkt besökte växtplatsen.

Monotropa hypophegea. Arten är uppenbart allmännare på Åland än vad man hittills trott och har av mig antecknats på 4 granprovsytor på Fasta Åland [Eckerö Storby, Lemland Flaka (2 fyndplatser), Sund Tranvik]. 37 granprovsytor av storleken 40 × 50 m har undersökts. Arten har inte påträf-

fats i talldominerade bestånd; tallprovsytorna är dock till övervägande del på svagare substrat.

Arten synes uppträda med låg frekvens på MT-liknande ståndorter. Den är troligen bunden till växtplatser, där moränen uppvisar höga CaO-värden. Då markanalyserna inte ännu är slutförda kan intet säkert uttalande göras.

Carex globularis. Arten antecknades 29 juni 1959 i Jomala Gottby i ett 230-årigt slutet tallbestånd på CT-liknande mark. Några exemplar växte på en fuktigare mikroståndort, som gränsade mot ett mindre myrfragment. Bottenskiktet dominerades av *Polytrichum commune* och *Pleurozium Schreberi*, fältskiktet av *Calluna vulgaris* och *Vaccinium vitis-idaea;* jämte *Empetrum* och *Vaccinium uliginosum* med lägre frekvens. Växtplatsen befinner sig ca 30 m över havsytan.

Societas pro Fauna et Flora Fennica 13. 5. 1961—14. 5. 1962.

Redogörelse avgiven vid årsmötet den 14. 5. 1962 av Sällskapets ordförande, docent K. O. Donner.

För verksamheten under Sällskapets 141 arbetsår får jag avge följande berättelse, beträffande den ekonomiska ställningen och kassaförvaltningen samt biblioteket hänvisas till skattmästarens och bibliotekariens redogörelser (Bilagorna I och II, s. 43—46).

Sällskapet har sammanträtt till 8 ordinarie månadsmöten och till årsmöte i dag 14 maj. Vid de ordinarie mötena har i medeltal 33 medlemmar varit närvarande, de inledande föredragen har åhörts av i medeltal 51 personer. Motsvarande tal för närmast föregående verksamhetsår var 34 resp. 57.

Mötena har inletts med *föredrag* av:

Fil. dr Bror Pettersson: Värmechock som mutationsutlösande faktor hos växterna, 6 okt.

Doc. K. O. Donner: Syncellernas struktur och funktion, 3 nov.

Dr Peter Krott (Pinzolo, Italien): Das Verhalten des Braunbären (Ursus arctos L.) in Funktionskreis der Ernährung, 22 jan.

Prof. Pontus Palmgren: Undersökningar över markens spindelfauna i Finland och Alperna, 2 febr.

Fil. mag. Paul Krüger: Undersökningar över den i Finland utplanterade kanadensiska bäverns levnadsvanor, 2 mars.

Doc. Lars von Haartman: Fåglarnas äggläggningstider och kullstorlek, 6 april.

Prof. Ragnar Spärck (Köpenhamn): Aendringer i den danske og grönlandske fauna igenom de sidste 100 år, 4 maj.

Vid mötet den 1 december uppläste doc. Lars von Haartman minnesord över Sällskapets avlidna hedersordförande, prof. Alvar Palmgren (s. 46).

Under mötesförhandlingarna har vetenskapliga meddelanden eller kortare redogörelser avgivits av:

6 okt.: Gunnar Marklund (genom Lars Fagerström), Gustaf Sirén (genom Hans Luther), Tom Reuter. 3 nov.: Johanna Lindberg, Rolf Storbacka, Lars von Haartman, Hans Luther. 1 dec.: Eva Haapala, Boris Lönnqvist, Adolf Fr. Nordman. 22 jan.: Göran Bergman. 2 mars: Pontus Palmgren, K-G. Widén, 6 april: Walter Hackman, Ulf Eriksson (2 st.), K-G. Widén, Martin Meinander. 4 maj: C-E. Sonck, Sven Riska, Pontus Palmgren. 14 maj: Bo Högnäs.

Sammanlagt 24 st., varav 17 botaniska och 7 zoologiska.

Sällskapets publikationsverksamhet sedan senaste årsmöte omfattar:

Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica:

76: 4, Christina Öhman: The geographical and topographical distribution of Ixodes ricinus in Finland. 1961, 38 s.

77: 1, Bertel Lemberg: Studier över Storpernåviken III. 1961, 107 s.

Acta Botanica Fennica:

61, Alvar Palmgren: Studier över havsstrandens vegetation och flora på Åland. I. Vegetationen. 1961, 268 s.

62, Hans Luther: Veränderungen in der Gefässpflanzenflora der Meeresfelsen von Tvärminne. 1961, 100 s.

Acta Zoologica Fennica:

99, Johan Reuter: Einige faunistische und ökologische Beobachtungen über Felsentümpel-Ziliaten. 1961, 42 s.

Fauna Fennica:

11, Alexander Luther: Die Turbellarien Ostfennoskandiens. II. Tricladida. 1961, 42 s.

12, Alexander Luther: Die Turbellarien Ostfennoskandiens. III. Neorhabdocoela 1. Dalyelloida, Typhloplanoida: Byrsophlebidae und Trigonostomidae. 1961, 71 s.

Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica:

36, 1959—1960, edendum curavit Lars Fagerström. 1961, 147 s.

Det sammanlagda sidantalet utgör 815, mot 874 under närmast föregående verksamhetsår.

Priserna för tryckning av Sällskapets skrifter höjdes för år 1961 med 5 % och ytterligare från början av år 1962 med ca 3 % enligt meddelande från Oy Tilgmann Ab. Sällskapet får dock samtidigt med tillfredsställelse och tacksamhet konstatera att dess ordinarie statsanslag för år 1962 väsentligen höjts, varigenom verkningarna av kostnadsökningen eliminerats och ett väsentligt bättre läge skapats för finansierande av tryckningsverksamheten.

För *stipendier* disponibla räntemedel från fonderna har Sällskapet förfogat över sammanlagt 139.000 mk, varav för zoologi och botanik 44.900, för botanik 73.900, för entomologi 6.500, för zoologi 2.600, för i främsta rummet ornitologi 5.900, för exkursioner 5.200 mk.

Sällskapet har vid årsmötet den 14 maj efter ansökan utdelat följande stipendier:

Stud. Ulf Eriksson, 20.000 mk för undersökning av dytiscidernas ekologiska förhållanden i Kilpisjärvi.

Fil. mag. Åke Niemi, 25.000 mk för undersökning av hemerokorfloran i Porkala.

Nat. vet. kand. E. Pulliainen, 15.000 mk för undersökning av *Harpacticoida* (*Cop.*) -faunan på sötvattenssandstränder.

Stud. Tom Reuter, 30.000 mk för insamling och undersökning av dytiscider och deras övervintringsbiologi.

Stud. K-G. Widén, 15.000 mk för insamling av *Ranunculi auricomi* i Pellinge samt för studium av *Silene cucubalus*-populationen i Pellinge.

Stud. Kurt Åhman, 15.000 mk för undersökning av gibberellinsyrans inverkan på *Triticum* och *Secale*.

Svenska Naturvetarklubben, 19.000 mk för en exkursion till Koli under medlet av juli.

Styrelsen har under året sammanträtt 3 gånger, nämligen 15. 12. 61 samt 6. 4. och 10. 5. 62, varvid främst ärenden rörande tryckningsverksamheten och den ekonomiska ställningen behandlats.

Av Styrelsens och Sällskapets åtgärder under verksamhetsåret må följande nämnas:

I. — Vid Sällskapets möte den 22. 1. 62 utsågs fil. kand. Maria Reuter att under ordinarie bibliotekariens, professor Hans Luthers frånvaro handha dennes åligganden.

II. — Fil. mag. Pär-Harald Lindberg har på grund av sjukdom avsagt sig uppdraget att uppgöra en fortsättning på verket Bibliotheca Zoologica Fenniae. Styrelsen har 15. 12. 61 gett uppdraget åt professorskan Margit Lindberg.

III. — Styrelsen har 15. 12. 61 uppdragit åt fil. kand. Maria Reuter att utarbeta index för Acta Zoologica Fennica 51—100 sedan professorskan, fil. mag. Margit Palmgren avsagt sig uppdraget. Indexet torde föreligga färdigt för tryckning under innevarande maj månad.

IV. — Styrelsen har vid sitt sammanträde den 10. 5. 62 beslutat att för redigeringen av Sällskapets skrifter inrätta en redaktörsbefattning med uppgift att ombesörja redigeringen av skrifter, som trycks i Acta-serierna samt i serierna Fauna Fennica och Flora Fennica. Tidigare har Styrelsen utsett en skild redaktör för varje arbete. Beträffande till tryckning inlämnade manuskript bibehålles det tidigare förfarandet med granskning av två av Styrelsen utsedda sakkunniga granskare med särskild uppgift att ge akt på huruvida manuskripten fyller anspråk på nödig koncentration. Enligt Styrelsens beslut av den 15. 12. 1961 gäller detta även mera omfattande till Memoranda inlämnade manuskript.

V. — Sedan Sällskapets botaniska intendent, dr Gunnar Marklund meddelat, att han icke önskar kvarstå som intendent, då han numera avgått från kustosbefattningen vid Botaniska Museet har Sällskapet den 6. 4. 62 i hans ställe utsett kustos, docent Ilmari Hiitonen för tiden fram till årsmötet 1962.

Dr Gunnar Marklund, som blev medlem av Sällskapet 1910, har sedan 1941 varit intendent för de botaniska samlingarna och var Sällskapets sekreterare 1943—1945. Sällskapet har dessutom anlitat hans sakkunskap på många

sätt bl.a. som redaktör för många botaniska arbeten. Jag ber att till dr Marklund få uttala Sällskapets varma tack.

Styrelsens sammansättning har varit följande: ordförande docent Kai Otto Donner, viceordförande docent Lars von Haartman, sekreterare docent Göran Bergman, skattmästare kommerserådet Sten Stockmann, bibliotekarie professor Hans Luther samt prof. Ilmari Hustich, prof. Runar Collander, prof. Håkan Lindberg, prof. Pontus Palmgren, bitr. prof. Jaakko Jalas med prof. Harry Waris och fil. mag. Holger Ahlqvist som suppleanter.

Intendenter för de botaniska samlingarna har varit dr G. Marklund till 6. 4. 62 och för tiden 6. 4.—14. 5. 62 kustos, docent Ilmari Hiitonen samt kustos, dr H. Roivainen, för de allmänna zoologiska samlingarna kustos, prof. Sven Segerstråle, för de entomologiska samlingarna kustos, docent Walter Hackman.

Redaktör för serien Memoranda har varit dr Lars Fagerström.

Till *inhemska medlemmar* har invalts: 3. 11. 61 fil.mag. Bernhard Lindeberg; 1. 12. 61 professorskan Margit Lindberg, stud. Kurt Åhman; 6. 4. 62 stud. Berit Lönnqvist, stud. Helene Hackman; 4. 5. 62 stud. Gunilla Franck, stud. Håkan Wiklund, stud. Viveka Hellström, stud. Camilla Wikström; 14. 5. 62 fil. dr Jaakko Syrjämäki.

Sällskapet hedrar i dag minnet av följande under verksamhetsåret 1961—62 avlidna medlemmar:

Forstmästare Leo Björkman, f. 10. 5. 1876, medlem 1945, d. 2. 11. 1961.

Skolrådet, fil. mag. Kurt Henrik Enwald, f. 22. 12. 1877, medlem 1898, d. 24. 11. 1961.

Dipl. ing., forstmästare Gunnar Reinhold Fabricius, f. 19. 4. 1882, medlem 1902, d. 6. 1. 1962.

Prof. Antti Heikki Nikolaus Tanttu, f. 7. 10. 1884, medlem 1915, d. 11. 5. 1962.

Kommendörkapten Mikaell von Tjäder, f. 30. 11. 1879, medlem 1944, d. 18. 4. 1962.

Fil. dr h.c., odont. lic. Rolf Leo Grönblad, f. 24. 9. 1895, medlem 1915, d. 20. 4. 1962.

Apotekaren, fil. mag. Nils Herlin, f. 28. 1. 1914, medlem 1937, d. 5. 4. 1962.

Rektor, fil. kand., odont. lic. Kaarle Ilmari Juva, f. 7. 5. 1890, medlem 1926, d. 28. 9. 1961.

Prof. George Damon Fuller, f. 18. 1. 1869, korresponderande medlem 1927, d. 22. 11. 1961.

Lektor, fil. dr Einar Westblad, f. 21. 12. 1891, korresponderande medlem 1945, d. 5. 6. 1961.

Bilaga I.

Societas pro Fauna et Flora Fennicas ekonomiska ställning under år 1961.

Redogörelse avgiven till årsmötet 14. 5. 1962 av skattmästaren, kommerserådet STEN STOCKMANN.

Sammandrag av kassakonto år 1961

D e b e t

Saldo från år 1960	1.069: —
Årsanslag	750.000: —
Anslag ur penningelotteriets vinstmedel	3.850.000: —
Extra anslag	450.000: —
Sålda publikationer	64.101: —
Räntor och dividender	238.258: —
mk	5.353.428: —

K r e d i t

Tryckningskostnader	4.307.772: —
Redigeringsarvoden	102.000: —
Författararvoden	81.505: —
Kostnader för föredrag	17.833: —
Kostnader för biblioteket	170.010: —
Annonser	37.080: —
Stipendier	107.500: —
Arvoden	304.700: —
Kostnader för ornitologiskt forskningsarbete	73.500: —
Brandförsäkringsavgifter	20.601: —
Barnbidrags- och folkpensionspremier	21.920: —
Diverse utgifter	18.715: —
Diverse fonder	89.078: —
Saldo till år 1962	1.214: —
mk	5.353.428: —

Förmögenhetsbalans den 31 december 1961

A k t i v a

Kassa	1.214: —
Tryckalster	3.136.196: —
mk	3.137.410: —

P a s s i v a

Skuld till Oy Tilgmann Ab	4.238: —
Kapital	3.133.172: —
mk	3.137.410: —

Fondernas inkomster och utgifter år 1961

Inkomster

Kapital 31. 12. 1960	4.277.065: —
Räntor	5.978: —
Dividender	232.100: —
Outgivna stipendier	28.500: —
Vinst på aktier	1.745: —
mk	4.545.388: —

Utgifter

Sällskapet tillfallande räntor från:

Stående fonden	37.800: —	
Sanmarks fond	700: —	
J. Ph. Palméns fond	2.700: —	
Siltalas fond	1.400: —	
Poppius' fond	5.100: —	
Norrlins fond	73.900: —	
Carl Finniläs fond	5.900: —	
De i frihetskriget stupades fond	5.200: —	
Karl Langs fond	2.600: —	
Kurt-Erik Sundströms fond	1.000: —	
Alvar Palmgrens fond	37.900: —	
Ernst Häyréns fond	3.300: —	177.500: —
Kapital 31. 12. 1961		4.367.888: —
mk		4.545.388: —

Förmögenhetsbalans den 31 december 1961

Aktiva

Kapital- och sparräkningar	59.350: —
Obligationer	40.500: —
4.620 aktier i Ab Nordiska Föreningsbanken	788.037: —
1.000 » i Helsingfors Aktiebank	200.000: —
76 » i Oy Tampella Ab	1.520.000: —
50 » i Oy Kymmene Ab	600.000: —
50 » i Oy Stockmann Ab	500.000: —
200 » i Lojo Kalkverk Ab	660.000: —
1 » i Ab Nothamn	1: —
mk	4.367.888: —

Passiva

Stående fonden	961.807: —
Sanmarks fond	11.918: —
J. Ph. Palméns fond	48.345: —
Siltalas fond	23.448: —
Poppius' fond	119.349: —
Norrlins fond	1.770.334: —
Carl Finniläs fond	126.293: —
De i frihetskriget stupades fond	87.306: —
Karl Langs fond	48.285: —
Hanna Langs fond	52.419: —
Kurt-Erik Sundströms fond	41.137: —
Alvar Palmgrens fond	902.929: —
Ernst Häyréns fond	76.276: —
E. Rübels fond	97.942: —
mk	4.367.888: —

Bilaga II.

Redogörelse för biblioteket under verksamhetsåret 1961—1962.

Avgiven vid årsmötet den 14. 5. 1962 av
t.f. bibliotekarien fil.kand. Maria Reuter.

Biblioteket har under året utökats med 5.153 nummer mot 6.056 under föregående verksamhetsår. Årets accession har alltså varit mindre än under de närmast föregående fyra åren. Årets tillskott motsvarar 29 hyllmeter. Sällskapets bokbestånd omfattar i detta nu 843 hyllmeter.

Sammanlagt 137 volymer har bundits under detta verksamhetsår mot 242 under föregående år. 102 band har bundits på Sällskapets bekostnad och 35 band på bekostnad av Vetenskapliga Samfundens Delegation. Inbindningsverksamheten är således fortfarande helt otillräcklig i förhållande till accessionen.

Under året har följande 29 bytesförbindelser tillkommit:

Kasvinjalostuslaitos, Jokioinen. — Lapin Tutkimusseura, Rovaniemi. — Tierpark Berlin, Berlin-Friedrichsfelde, Östtyskland. — Naturwissenschaftlicher Verein für Kärnten, Klagenfurt, Österrike. — Stadtmuseum, Linz, Österrike. — Academy of Agricultural Sciences, Central Library, Sofia, Bulgarien. — Instituto de Investigaciones Pesqueras, Barcelona, Spanien. — Station Internationale de Géobotanique Méditerranéenne et Alpine, Montpellier, Frankrike. — Società Peloritana di Scienze fisiche matematiche e naturali, Messina, Italien. — Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, Den Helder,

Holland. — Zaklad Genetyki Roslin P.A.N., Poznan, Polen. — Szkola Glówna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, Polen. — Centro de Botânica da Junta de Investigacoes do Ultramar, Lisboa, Portugal. — Societatea de Stiinte Naturale si Geografie din R.P.R., Bucuresti, Rumänien. — Central'naja naucnaja biblioteka, Akademija Nauk Kazahskoj SSR, Alma-Ata, USSR. — Fundamental'naja biblioteka, Akademija Nauk BSSR, Minsk, USSR. — Biblioteka, Botaniceskij Institut, Tbilisi, USSR. — Mokslu Akademijos Centrine Biblioteka, Vilnius, USSR. — Naturforschende Gesellschaft Uri, Altdorf, Schweiz. — Správa Tatranského národneho parku, Tatranská Lomica, Tjeckoslovakien. — Ucitelskyh fakult University Palackého, Olomouc, Tjeckoslovakien. — Parasitologické oddeleni, Biologicky ústav CSAV, Praha, Tjeckoslovakien. — Fisheries Research Centre, Henderson Research Station, Mazoe, Rhodesia & Nyassaland. — Instituto de Biologia Marina, Mar del Plata, Argentina. — Stefansson Collection, Darthmouth College Library, Hanover N.H., U.S.A. — Portland State College, Portland, Oregon, U.S.A. — The Library, University of Utah, Salt Lake City, U.S.A. — National Botanic Gardens, Lucknow, Indien. — Mukaishima Marine Biological Station, Onomichi, Hiroshima, Japan.

9 bytesförbindelser har upphört under året.

Sällskapet har emottagit två större bokgåvor, den ena av Förste Intendent Kai Curry-Lindahl, Stockholm och den andra av professorskan Elna Grönroos.

Under året har Sällskapet vid sina möten till närvarande medlemmar utdelat skrifter, av vilka en större upplaga återstår.

Generalkatalogen över Sällskapets bestånd av utländska seriepublikationer har under året färdigställts av fil. mag. Birgitta Weckman-Laxén.

Bilaga III.

Minnesteckningar. — Muistopuheet.

Alvar Palmgren

Minnesord vid mötet 1 december 1961 av docent Lars von Haartman.

Den 30 november 1960 avled i Helsingfors Sällskapets hedersordförande och forne ordförande, professor emeritus Alvar Palmgren. Med en lätt travestering på Geijer torde man kunna säga, att Sällskapets historia är dess ordförandes. Blickar vi tillbaka på de 140 år Societas pro Fauna et Flora Fennica har existerat, finner vi på dess ledande post flera betydande gestalter. Utom Sällskapets grundläggare har ingen av dem gjort en insats av samma mått som Palmgren.

Alvar Palmgren föddes den 28. IV. 1880. Han var son till referendariesekreterare Axel Albert Palmgren och dennes hustru född Malmgren. Palm-

grens ungdom inföll under en av de mörkaste epokerna i vårt lands historia, som dock lystes upp av en idealitet, som knappast har någon motsvarighet i våra dagar. Tidens främsta samvete var Henrik Ibsen som med sina dramer ville »vaekke till frihed og selvstaendighed den enkelte». En annan av tidens husgudar, åtminstone bland den radikalare ungdomen, till vilken Palmgren hörde, var Strindberg. Därtill kom som ett speciellt drag i vårt land en nationell självhävdelse, som på det kulturella planet fick sitt främsta uttryck i Sibelius tondiktning, och som endast stärktes av det hårdnande trycket från självhärskardömet. I det historiska skeendet kom Palmgren att göra en märklig och självständig insats.

Den 12 juli 1901 hade kejsar Nikolai II undertecknat en ny värnpliktsförordning, som innebar, att de värnpliktiga från Finland skulle lyda under rysk militärlag och avlägga rysk krigsmannaed. Förordningen var olaglig, genom att den kommit till som ett kejserligt påbud utan ständernas medverkan.

Den allmänna opinionen och de verkställande myndigheternas opposition blev utan direkt verkan. Våren 1902 skulle de första uppbåden äga rum. Den inofficiella ledningen för landets rättskamp, den s.k. Kagalen, betraktade situationen med yttersta oro, men utan att söka påverka de unga. Man var medveten om vad ett uteblivande kunde innebära både för landet och de enskilda värnpliktiga och ansåg sig därför inte moraliskt berättigad att uppmana till aktion.

Till den generation, som hade att infinna sig vid de första uppbåden, hörde Alvar Palmgren. Det är nu han plötsligt framträder i historiens strålkastarljus. Efter att ha rådgjort med sin forne lärare och rektor Friherre Adolf v. Bonsdorff, en inflytelserik politiker, tog Palmgren ledningen i sina händer. Hans plan var att förmå studenterna att samfällt utebli från uppbådet och dessutom påverka övriga värnpliktiga i samma riktning.

Vid ett möte i Nyländska Nationshuset för att dryfta situationen deltog ett hundratal studenter. I ett stort anförande utvecklade Palmgren de »rättsliga, politiska och moraliska synpunkter som tycktes tala för uteblivande från uppbådet och för en verksamhet från studenternas sida för uppnående av allmän uppbådsstrejk». För strejk röstade mer än $^{9}/_{10}$ av de närvarande.

Aktionen ute i landet krävde ekonomiskt och moraliskt stöd av Kagalen, men genomfördes med stor självständighet av studenterna. Sålunda uppsköts på Palmgrens initiativ men i strid mot Kagalens önskemål, ett planlagt möte för samtliga uppbådade studenter så länge som möjligt. En motaktion mot strejken från myndigheternas sida medhanns därigenom inte. Däremot hann man genomföra den på förhand väl förberedda agitationen ute i landet. Bl.a. distribuerades en av Palmgren författad flygskrift »Till kamra-

terna i uppbådsåldern» (finsk upplaga: »Asevelvollisuusijässä oleville tovereille»), som hade tryckts i 4.000 svenskspråkiga och 23.000 finskspråkiga exemplar. Skriften är säkert den enda av Palmgrens hand, på vars tryckning han inte nedlagt någon större möda. Den trycktes nämligen på ett hemligt tryckeri och utan att dess författare ens fick tillfälle att läsa korrektur. »I den svenska upplagan finns några svårare tryckfel» skriver Palmgren efteråt med beslöjat vemod.

Trots de svårare tryckfelen förfelade flygbladet inte sin verkan. Enbart i Helsingfors uteblev 813 av 870 uppbådade värnpliktiga. Av de 38, som infann sig vid läkarbesiktningen följande dag, visade sig dessutom endast 7 besitta de för försvaret av det ryska självhärskardömet nödiga fysiska egenskaperna. Under de två följande åren mattades visserligen strejken allvarligt, men år 1905 inställdes uppbåden och de återupptogs inte ens på nytt, då förryskningsarbetets »andra våg» började år 1908. Genom att den ryska värnpliktsförordningen avvisats, slapp Finlands ungdom att förblöda på Rysslands sida i det första världskriget.

Filosofie kandidat blev Palmgren 1906, lic. och dr 1914. År 1916 utnämndes han till docent vid Helsingfors Universitet, 1924 till adjunkt vid agro-forstvetenskapliga fakulteten och 1928 efter hård konkurrens till professor i botanik. På denna post kvarstod han till uppnådd emeritusålder år 1950. Under tidernas lopp skötte Palmgren dessutom åtskilliga bisysslor, bl.a. var han lärare vid Nya Svenska Läroverket under mer än 40 år. Vid Universitetet kom Palmgren inte minst genom sin formella förmåga att spela en framträdande roll. Han var bl.a. vicedekanus inom sin fakultet och senare andre prorektor.

Som universitetslärare var Palmgren imponerande. Hans föreläsningar var alltid fulländade. Aldrig hörde man honom stappla på ett ord eller ta om en mening. Han kunde konsten att tala om havtornet eller hasselbusken så som Marcus Tullius Cicero skulle ha talat, om han varit växtgeograf.

Ännu mer imponerande var Palmgren som ordförande i detta Sällskap. Ändå har jag hört honom säga, att han aldrig gick till ett möte utan att känna sig nervös. Det kan hända, att Palmgren på sina håll i sin egenskap av ordförande har betraktats som alltför maktfullkomlig. En sådan uppfattning är fullkomligt felaktig. Under min långa tid som sekreterare tror jag, att han aldrig, åtminstone inte under de senare åren, fattade ett beslut utan att först ha konfererat med mig. I ekonomiska ärenden kände han sig starkt beroende av skattmästarens auktoritet. Jag hade ofta känslan, att Palmgren var onödigt tveksam snarare än alltför bestämd.

Palmgren blev medlem i Sällskapet 1899, sekreterare 1916 och ordförande 1920. Som ordförande ersatte han den obetydlige K. M. Levander. Valet bör säkert ses mot bakgrunden av den annalkande sekelfesten den 1 november

Typis expr. 11. 2 1963

1944

1921, som krävde den största kraftanspänning. Festen blev det fria Finlands första lysande jubileum. På parketten befann sig Gustaf Mannerheim, Jean Sibelius dirigerade sin tondikt Nattlig ritt och soluppgång, och lyckönskningar hade anlänt från hela världen.

Under Palmgrens första tid som ordförande deklarerade Sällskapet offentligt som sin uppgift att verka för zoologin och botaniken i hela deras vidd i stället för endast pro fauna et flora fennica. Därmed gavs officiell sanktion åt en utvecklingsriktning, som redan länge varit skönjbar i Sällskapets verksamhet. De nya serierna Acta Zoologica Fennica, Acta Botanica Fennica, Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica, Fauna Fennica och Flora Fennica blev organ för Sällskapets nya strävanden lika väl som för de gamla. Palmgren brukade citera ett uttalande av direktör Öflund vid Tryckeri Ab Tilgmann, att av alla ett lands produkter dess tryckalster når längst ut i världen. Sällskapets publikationsserier är vältaliga ambassadörer, och som prov på tryckerikultur har de knappast sin like i vårt lands vetenskapliga produktion. Palmgren betraktade de vetenskapliga samfunden framför allt som förlagsrörelser. Dessutom ansåg han, att de borde skapa en vetenskaplig miljö, som kunde verka inspirerande på den enskilda forskaren. Också i det avseendet har han varit framgångsrik. Det har blivit en tradition bland våra biologer att regelbundet besöka Sällskapets möten, och denna tradition har också kommit andra av våra vetenskapliga samfund till godo. Till betydande del måste den säkert återföras på Palmgren.

Det är inte möjligt att skildra de 37 år fram till 1957 som Palmgrens ordförandeperiod varade. För tiden till 1946 har han f.ö. själv redogjort i sin kvartssekelhistorik vid Sällskapets 125-årsjubileum (1958). Från och med 1945 arbetade jag vid Palmgrens sida som Sällskapets sekreterare. I stort sett har det varit svåra tider för Sällskapet. Under efterkrigstiden rådde ekonomisk brist och tryckningsverksamheten gick långsamt. Den uppblomstring av vårt kulturella liv, som med fog kunnat väntas under en lång och ekonomiskt lyckosam fredsperiod, har knappast inträffat. Under sitt sista decennium fick Palmgren dessutom uppleva besvikelser av mer personlig art. Protester höjdes bl.a. mot hans årsberättelser, som ansågs för långa — småaktigt nog, när man betänker det enastående arbete deras författare under en mansålder utfört inom Sällskapet mot ett arvode, som närmast var en formalitet. Röster höjdes också, som gjorde gällande, att Styrelsen överlag blivit för gammal. En av styrelsens ledamöter — själv en levande dementi av uttryckets berättigande — präglade slagordet »gubbhem» för den efterkrigstida styrelsen. En förnyelse skedde visserligen undan för undan, men Palmgren kände, säkert i stort sett med orätt, att missnöjet var riktat mot honom personligen. Vid årsmötena omvaldes alltid Palmgren med överväldigande majoritet, men hans natur var en gång för alla sådan, att han fäste sig mera vid 2 eller 3 röster mot, än

20 eller 30 röster för hans återval. Sin reträtt ur Sällskapets ledning, vilken nödvändiggjorts av hans sjukdom, och som skedde under de största ärebetygelser Sällskapet kan förläna, betraktade Palmgren sannolikt som mer eller mindre nödtvungen. Han hade säkert velat falla på sin post.

Jag har tidigare, i samband med överlämnandet av Sällskapets hyllningstom till Palmgrens 75-årsjubileum, gett kvintessensen av hans verksamhet som ordförande. På samma sätt som den rätta missionären säger Skriften och den rätta regenten säger Riket, på samma sätt säger den rätta ordföranden Sällskapet. Sällskapet — det var för Alvar Palmgren Societas pro Fauna et Flora Fennica, som han tjänade med sällsynt trohet under en mansålder och som han förkroppsligade i högre grad än någon annan person under dess 140-åriga historia.

Alvar Palmgren som forskare.

Det är endast med en viss tvekan jag försöker teckna bilden av Alvar Palmgren som forskarpersonlighet. Redan omfattningen av hans produktion — däri ingår bl.a. 9 stora skrifter, av vilka en i tre delar — gör det svårt att grundligt tränga in i den. Palmgrens verksamhet som systematiker har jag inga förutsättningar att skildra. Han gav sig i kast med svåra grupper, *Taraxacum*, *Hieracium* och *Carex*, av vilka han med outtröttlig flit samlade in material. *Carex*-gruppen *fulvellae* och Ålands *Taraxaca* var föremål för hans första vetenskapliga arbeten, om *fulvellae* handlar dessutom det sista verk, som utkom under hans livstid. *Hieracium*-studierna torde kunna anses som en fortsättning på det arbete, som påbörjades av Palmgrens avhållne lärare J. P. Norrlin. De resulterade endast i fragment, men Palmgrens stora samlingar kommer givetvis att ha en bestående betydelse.

Också av den växtgeografiska och växtekologiska delen av Palmgrens produktion har jag endast förutsättningar att uppfatta de stora dragen. Delar av det artmaterial, som Palmgren behandlar, känner jag endast till namnet — om ens det. Emellertid är hela Palmgrens vetenskapliga verksamhet inställd på problem av allmän biologisk betydelse, som åtminstone till en viss grad bör kunna bedömas av en företrädare för ett främmande forskningsområde. Palmgrens slutledningar har en ovanlig logisk skärpa — jag hörde honom ofta använda uttrycket »att utveckla en tankegång» som honnörsord om biologisk forskning överhuvud.

Alvar Palmgren kom första gången till Åland den 4 juni 1897. Här möttes den unga skoleleven av en växtvärld utan motstycke i vårt land. Antalet ursprungliga kärlväxter inom landskapet är omkr. 660 (Palmgren 1960). Detta bör ses mot bakgrunden av artantalen 644 för det vida större Regio

aboënsis och 630 för Nylandia. Gotland, som är dubbelt så stort som Åland och sedan Linnés tid åtnjutit rykte för sin artrikedom, har 700 arter, Stockholmstrakten ca 750. Av Finlands kärlväxter är 36 inskränkta till Åland.

Den åländska florans rikedom förklarades i tiden av NORRLIN genom övärldens insulära klimat, den fruktbara, kalkhaltiga marken och de omväxlande ståndorterna. Till detta kommer enl. Palmgren andra, mindre handgripliga faktorer: läget nära den artrika Stockholmstrakten, med god exposition för besåning från denna, den sekulära landhöjningen, som ständigt skapar jungfrulig mark, skärgården som landskap och den mosaikartat splittrade landskapsbilden. I en skärgård kan vegetativ spridning inte ske över större arealer och chansen för mångformighet hos floran blir därigenom större än på ett fastland.

Under hela sitt liv förblev Palmgren den åländska växtvärlden trogen. Sista gången exkurrerade han på Åland sommaren 1958, mer än 6 decennier efter sitt första besök. Endast några somrar hade han uteblivit, främst under de båda världskrigen, då besök inom landskapet hade omöjliggjorts av myndigheterna. Också Palmgrens utländska exkursioner ställdes framför allt till sådana områden, som hade floristiskt intresse för arbetet på Åland, s.s. Stockholmstrakten, Gotland och Ostbaltikum. En person, som inte hörde till Palmgrens beundrare, har erkänt, att hans forskargärning »har varit så omfattande, att därigenom floran i en hel naturhistorisk provins har klarlagts tämligen tillräckligt» (EKLUND 1931, p. 5). Lika eller än mer betydande är hans undersökningar av vegetationen.

Palmgren disputerade 1913 på en avhandling om *Hippophaë rhamnoides* på Åland. Inledningsvis framhåller han, att arbetet kommit till i sista minuten. Jordbruket höll nämligen redan då på att undanträngа havtornet, i synnerhet på Fasta Åland.

Havtornet är tvåkönat. Pollinationen sker med vinden. Honbestånden är i regel mycket större och yppigare än hanbestånden. På Åland finns bestånd av några hundra meters genomskärning, som uppenbarligen härstammar från en enda individ: de är av samma kön och ser enhetliga ut, vilket inte är fallet med bestånd, som bildats genom sammansmältning av olika individer.

Ett karakteristiskt havtornsbestånd längs en strand är ca 10 m brett och 4 m högt. Lövverket är slutet. Beståndet är högst vid den sida, som är vänd bort från vattnet. Här gränsar havtornet mot strandens bård av klibbal. Enstaka gamla, höga havtorn står spridda i själva albeståndet. Här och där i detta ser man redan döda exemplar.

Man hade tidigare antagit, att havtornets större höjd i den inre delen av beståndet beror på, att det här är mer skyddat för vinden. Palmgren visar,

att så inte kan vara fallet. Havtornet trivs nämligen lika väl på de vindexponerade SW-stränderna av Åland som på mer skyddade lokaler. I stället är beståndets form följden av ensidig tillväxt. Beståndet är inte vad man särskilt i amerikansk litteratur brukar kalla en climax-formation, ett slutstadium i vegetationen, utan förintar undan för undan sig självt. Havtornet tillväxer genom rotskott, och dessa kan inte utveckla sig i skuggan av det slutna beståndet. På landsidan är tillväxten omöjliggjord genom att alarna följer havtornet hack i häl. Återstår endast nybildning i riktning mot strandlinjen, där ny mark ständigt höjer sig ur havet med en på långgrunda stränder betydande hastighet. På nordstränder, där beståndet är beskuggat, trivs havtornet överhuvud mindre väl.

Kravet på nybildning av stränderna genom landhöjning gör, att havtornet saknas längs den nyländska kusten men finns längs den bottniska.

Havtornet kräver bördig mark. Det trivs på lövskogskantade stränder, men saknas mer eller mindre fullständigt där barrskogen dominerar. Kalkhaltig jordmån gynnar havtornet. Dessa edafiska omständigheter förklarar, varför havtornet har sin främsta utbredning i de västra, särskilt sydvästra delarna av Åland. I Föglö skärgård i östra Åland finns det t.ex. endast på ett ställe, som man f.ö. ser, om man kommer seglande längs det s.k. Ämbarsundsfaret i N. delen av socknen. Fullt så fåtaliga är emellertid inte de lämpliga lokalerna i Föglö. Det är tydligt, att havtornet i östra Åland förekommer långt sparsammare än man kunde vänta. Detta förklarar Palmgren så, att havtornet har svårigheter att sprida sig över större distanser. Under alla omständigheter måste chansen, att ett hon- och hanbestånd skall gro på samma strand, vara rätt ringa.

Palmgrens följande större arbete utkom i tre delar 1915—16 och behandlar lövängsområdena på Åland. Begreppet löväng är här taget i mycket vidsträckt bemärkelse, så att undersökningen gäller all slags lövvegetation från *Sesleria*-ängar till slutna lundar. Den egentliga lövängen skildras vältaligt (p. 29):

»I dessa lövängens täta, artrika trädgrupper med det ända ned till marken nående färgskiftande lövverket möter oss försommar- eller högsommartid, då äppel, oxel, rönn, hägg och hagtorn eller senare ros och olvon stå i blom, det vackraste och mest sydländska, som vårt land i vegetationsväg kan bjuda.»

Lövängen är inte någon naturlig formationstyp annat än som övergångsstadium på genom landhöjning nyvunnet land. F.ö. har den sin existens att tacka för sin användning som ängs- och betesmark. I skärgården lämnar lövängen ofta ålänningen hela hans höskörd. Lövängen uppkommer genom utgallring av tätare lövskog eller genom att låglänta, av landhöjningen blott-

lagda marker hindras att växa igen. Det årliga mejandet av lövängen dödar de unga plantorna av lövträd och -buskar. Dessutom gör den täta gräs- och örtvegetationen det svårt för dem att rota sig. Lämnad åt sig själv sluter sig dock lövängen mycket hastigt.

Palmgrens uppfattning av lövängen som kulturprodukt överensstämmer med SERNANDERS, men avviker från HESSELMANS. Bland Palmgrens förtjänster som botanist var, att han hade blick för människans inflytande på växtvärlden. Jag kan i detta sammanhang som belysande återberätta en episod från en av Palmgrens utländska exkursioner, jag tror det var i Polen. Man demonstrerade med stora åthävor växtsociologins senaste metoder. Då hördes i bakgrunden en svensk exkursionsdeltagares röst (den torde ha kommit från Turesson) »ser dom jävlarna inte att det är en gammal dansbana». Man kan numera inte se bort från att Europa bildlikt talat är översållat av gamla dansbanor som växtgeografen omöjligt kan negligera.

Av utomordentligt intresse är Palmgrens analys av hasselns tillväxt. Nästan överallt på Åland bildas hasseldungarna av separata grupper av stammar, varje grupp bildar en mer eller mindre sluten ring kring ett öppet rum. Dessa grupper, som ålänningarna kallar runnor, verkar som konstgjorda bersåer. Slutna runnor kan nå en genomskärning av 3 m, stamantalet kan uppgå till 300. Runnornas stammar växer i båge snett uppåt, så att bladverket når långt ut över runnans omkrets vid marken.

Uppkomsten av dessa hasselrunnor är följande: Då en hasselnöt grott, finner man vid årets slut (?) en planta med 3—4 blad. Den utvecklas sedan till en typisk buske, som skjuter ut talrika skott från stambas och underjordiska stamdelar. De tidigast anlagda stammarna dör bort efter uppnådd maximiålder, ständigt ersatta med nya, som slutligen springer fram från en knölformig, skottalstrande »vedjordsstam». Denna tar snart röta i det inre, en hålighet bildas, och runnan har tagit sin början. Inne i runnan finner man ännu länge trädrester i myllan. De äldre stammarna dör successivt, nya skott utåt förskjuter runnans periferi, och förmultningen griper omkring sig i centrum.

En hasselrunna utgör alltså egentligen en enda individ, fast denna i äldre runnor är sprängd i olika delar. Om runnorna är tillräckligt gamla, kan det vara svårt att se, vad som är delar av den ursprungliga runnan, och vad, som tillhör dess grannar. Dock är ett avgörande ofta möjligt på grund av att olika hasselindivider har olika bladform, fruktform osv. Större runnor behöver sannolikt hundratals år för att utvecklas, ty de anträffas aldrig på lägre, nyligen ur havet uppstigen terräng.

I princip påminner hasselrunnornas tillväxt om havtornets. Också det enskilda havtornssnåret är egentligen en enda individ, som kontinuerligt

genom skottbildning strävar att utvidga sitt område. Men havtornet är ljusälskande och förskjuter sig endast mot solsidan, medan hasselrunnorna tillväxer allsidigt. Palmgren drar en parallell till tillväxtsättet hos *Antennaria dioica*, vars ursprungliga »heltäckande» av han- eller honindivider bildade grupper som äldre bildar ringar kring ett öppet rum. På liknande sätt tillväxer också laven *Parmelia centrifuga*, som åtminstone i min fars syskonkrets gick under den expressiva benämningen »det stora ryska riket», därför att den, liksom det dåvarande kejserliga Ryssland, växte till vid gränserna men dog bort i mitten.

Lövängen är, så länge den inte betas, relativt motståndskraftig mot granens invandring. Den svagaste punkten utgörs av det inre av hasselrunnorna. Lyckligtvis förefaller granfrö endast sällan att nå hit. Om lövängen upplåts till bete övergår den däremot lätt i granskog. Lövträdens och -buskarnas skott avbetas och dör, medan gran- och tallplantorna klarar sig. Mossvegetationen tilltar på gräs- och örtvegetationens bekostnad och i mossbädden gror granens frön lätt.

För sina studier över lövängarna hade Palmgren låtit trycka artlistor, på vilka han i fältet lätt kunde stryka under de anträffade arterna med angivande av deras frekvens och ymnighetsgrad. Liknande artlistor använde han också vid sina senare studier över barrskogarna och havsstränderna. Artlistorna visar överskådligt, vilka arter som finns och inte finns på en bestämd plats.

Metoden användes av Palmgren som underlag för en statistik över artantalet hos lövängarna inom 30 specialområden. Jag skall inte närmare gå in på de statistiska resultaten, t.ex. det samband mellan artantal och areal, som Palmgren funnit; tolkningen av ett sådant samband måste f.ö. ställa sig svår. Det väsentligaste resultatet förefaller mig att vara, att ett lövängsområde av bestämd storlek i en bestämd trakt har ett tämligen konstant artantal, som endast utgör en mindre eller större del av de i trakten förekommande lövängsarternas. En del arter är sådana, som finns på alla lövängar, medan de andra mer eller mindre slumpartat växlar från löväng till löväng. Palmgren drar slutsatsen, att de enskilda åländska lövängarnas rätt obetydliga areal endast tillåter ett visst antal arter att vinna fotfäste. På de genom landhöjning frigjorda områdena invandrar vegetationen med förvånande snabbhet; låglänta, unga lövängar har en redan stabiliserad flora. Om de invandrande arterna gäller, att den, som kommer först till kvarn, får mala. När vegetationen en gång slutit sig, har de arter, vilkas diasporer s.a.s. kommer för sent, knappast någon möjlighet att vinna fotfäste. Vilka arter som kommer i tid, och vilka, som kommer för sent, är i hög grad betingat av en tillfällighet. Alldeles likartade ståndorter i varandras närhet kan uppvisa rätt stora olikheter i artbeståndet.

I sluten lövängsvegetation ser man groddplantor ytterst sparsamt. Föryngring och spridning genom frön är tydligen inskränkta till ett minimum. Förökningen på vegetativ väg är däremot stark. En följd är, att mycket av det, som ytligt ter sig som skilda individer, i verkligheten utgör underjordiskt sammanhängande eller en gång i tiden sammanhängande delar av ett och samma individkomplex. Här finns, som Palmgren påpekar, ett mycket lovande forskningsfält för botanisterna. Det bör dessutom vara lättare att bearbeta än på Palmgrens tid, genom att färgfotograferingen har utvecklats och säkert kan användas för att kartlägga vegetationen och dess förändring på bestämda provytor under en följd av år.

Redan i sina lövängsstudier fann Palmgren, att de östliga lövängarna hade ett lägre artantal. I sin studie över avståndet som växtgeografisk faktor (1921) går han närmare in på detta fenomen, som han främst anser vara en konsekvens av att floran till övervägande del invandrat från Sverige, varvid en del arter nått längre, andra kortare väg från spridningscentrum. Stöd för sitt antagande, att floran invandrat från Sverige, finner han också i *Hieracium*- och *Taraxacum*-floran. I studien över avståndet finner vi första gången den växtgeografiska indelning av Åland, som Palmgren ytterligare utvecklade i ett senare arbete, och som jag återkommer till i samband med detta.

Som arbetsprogram för framtiden uppställer Palmgren ett botaniskt studium av till Åland gränsande områden: Åbo skärgård, skären mellan Kökar och Hangö och därifrån österut, samt kusttrakten från Åbo norrut. En stor del av detta arbetsprogram har numera realiserats.

Redan följande år var Palmgren färdig med sitt arbete om barrskogens floristiska egenskaper. Vi möter i barrskogen en växtvärld, som i sin artfattigdom utgör en talande kontrast till lövängen. Bl.a. har vi ju endast två karakteristiska barrskogsträd, tall och gran. Den, som rört sig i västra Nordamerikas skogar, med deras förvirrande mängd barrträd, är i samband med våra barrskogar nästan frestad att tala om finska fattigdomens betydelse. En mångfald arter kan naturligtvis vara en sporre för det botaniska intresset och kanske låta vissa lagbundenheter i fråga om t.ex. invandringsvägar framträda tydligare, men det kan också vara en nackdel. Bl.a. finns säkert risken, att man inte ser vegetationen för idel arter och att allehanda tillfälligheter får ett jämförelsevis stort spelrum i dess sammansättning.

Ålands barrskog är t.o.m. fattigare på arter än en del barrskogar på vårt fastland. Det beror enligt Palmgren på att kulturinflytandet på barrskogen varit mindre på Åland. Det är främst skogsbränderna, som låter främmande arter få fotfäste i barrskogen. På Åland har i främsta rummet lövängarna uppodlats, och på dem har svedjebruket inte varit någon lämplig odlings-

metod. Dessutom har den starkt kuperade och ofta av vatten avbrutna terrängen utgjort ett gott skydd mot skogsbrand.

Palmgren ger en översikt av landskapets skogstyper i stort sett i anslutning till CAJANDER, dock utan att dölja, att det på Åland inte alltid är lätt eller ens möjligt att skilja de olika skogstyperna. En ny typ, *Spergula*-typen, uppställes. Den representeras av de vackra och karakteristiska klippiga barrskogar, som möter oss på rätt vida arealer på Åland men också på många ställen i skärgården och vid fastlandskusten. *Spergula*-typen är den extremaste exponenten för denna ståndortstyp, den går ofta över i *Calluna*-typen, en av de tidigare av Cajander uppställda skogstyperna.

Karakteristiskt för Ålands äldre barrskogar, som vuxit ostört under generationer, är det dominerande mosstäcket. I motsats härtill domineras markvegetationen i fastlandets barrskogar huvudsakligen av de ris, som lånat sina namn åt de Cajanderska skogstyperna.

Mosstäcket utgör enligt Palmgren vegetationssuccessionens slutstadium, risvegetationen endast ett genomgångsstadium. När en areal blottlägges genom brand, erövras den till en början av en mer eller mindre tillfällig vegetation. Så kommer en risvegetation in, där olika arter kämpar om herraväldet. Skogstyperna motsvarar nu rätt väl de Cajanderska. Successivt kommer emellertid *Hylocomium* och också *Cladina* in i luckor i risvegetationen. I konkurrensen med moss- och lavtäcket förefaller risen att ha nedsatt vegetativ och generativ förökning. Dessutom gör beskuggningen i slutna skogar, att lingonrisets bärbildning är mycket svag. Särskilt kritisk blir situationen, när den första risgenerationen börjar närma sig sin maximiålder och dör bort.

Mossornas och lavarnas »Machtübernahme» påskyndas av bete, vilket Palmgren visar genom en jämförelse mellan två skogar av OMT i Finström socken, av vilka den ena varit betad, den andra länge skyddad för bete.

Avbetandet förändrar också lövskogarna. Lövskogar av lundtyp övergår genom betande i barrskogar, vilkas markvegetation till en början påminner om SaT, men senare om OMT, fast Palmgren synes anse, att de fortfarande bör räknas till SaT, därför att marken har bibehållit sin karaktär. Saken kan väl diskuteras; när lövskogen övergår i barrskog upphör ju samtidigt marken att årligen gödslas av trädens lövfall och kommer säkert förr eller senare att utarmas.

Liksom för lövängsfloran finner Palmgren för barrskogsfloran att artantalet avtar mot öster. Reduktionen är procentuellt i det närmaste densamma som för lövängsarterna. Dessutom avtar frekvensen för flera arter österut.

Palmgrens följande större undersökning behandlade artantalet som växtgeografisk karaktär samt slumpen och den sekulära landhöjningen som växt-

geografiska faktorer och utkom 1925. Artantalets betydelse som växtgeografiskt karakteristikum ser Palmgren framför allt däri, att det långt bättre än gränserna för några enstaka arter ger en bild av florans geografiska förändring. Om den enskilda arten har erövrat eller inte erövrat ett område, beror åtminstone till en viss grad på tillfälligheter, men sådana tillfälligheter utjämnas, när man beaktar det totala artantalet.

Palmgren drar upp fyra gränslinjer, som delar upp Åland i fem områden med successivt åt E och i viss mån NE avtagande artantal.

1. Den första linjen sträcker sig över Lumparen och Föglö-fjärden och skiljer västra Åland med en lövängsvegetation om ca 320 arter per socken från östra Åland, med motsvarande artantal växlande mellan 280 och 299.

2. Den andra gränslinjen går mellan Vårdö och Fasta Åland ned mellan Lumparland och Vårdö och längs södra Delet söderut längs Kökarfjärden. Den avskär västerut socknarna Saltvik, Sund och Föglö med 261—269 lövängsarter per socken.

3. Den tredje linjen går längs Delet och avskiljer västerut Sottunga och Vårdö, båda med 234 arter, från Kumlinge i öster med 213 arter.

4. Den fjärde linjen går längs Lappvesi och skiljer Kumlinge i SW från Brändö i NE, som är Ålands artfattigaste socken med endast 200 lövängsarter, ett antal som nås eller rent av överträffas av enstaka, till arealen obetydliga öar i Lemlands skärgård.

Det avtagande artantalet förklaras i allt väsentligt som en följd av stigande distans från utbredningscentrum. Palmgren präglar begreppet »Entfernungsgrenze», avståndsgräns, och »Altersgrenze», åldersgräns, av vilka det förra torde förstås utan vidare, det senare åter avser en temporär avståndsgräns, som kommer att förskjutas längre bort från utbredningscentrum, när arten har fått mera tid på sig.

Det bör emellertid framhållas, att Palmgren ingalunda förnekar möjligheten, att floran till en del, särskilt i Kökar, kunnat komma från Baltikum och Finland.

Att Åland tagit mot så många arter från Sverige beror enl. Palmgren bl.a. på att andra utbredningscentra inte funnits på närmare håll. Nylands skärgård har fått oväntat få element från Estland som en följd av att den omedelbart då den stigit ur havet kunnat ockuperas av trivialare arter från fastlandskusten. Dessa har bildat en sluten vegetation, där det estniska floraelementet inte haft några möjligheter att rota sig.

Beträffande landhöjningen ger Palmgren några nya och intressanta synpunkter. Den genom landhöjning erhållna marken är ovanligt fruktbar, men kan med tiden utarmas. Relikter av arter, som är beroende av landhöjningen, anträffas ofta på rätt hög nivå, t.ex. havtornet på 30 m höjd. Åtminstone

22 arter är på Åland helt bundna till låg nivå. En del av dem såsom *Gymnadenia conopsea* (Palmgren 1927) är sannolikt nyinvandrade, alla har de landhöjningen att tacka för sin existens på Åland.

Som exempel på slumpens roll nämner Palmgren omotiverade luckor i flera arters utbredning. Sålunda saknas vitsippan helt på Brändö (Palmgren har dock senare anträffat den här) och också blåsippan visar omotiverade lakuner i sin utbredning. Slumpartad är också utbredningen hos 23 arter med förekomst i grupper. Tydligen har i många fall en diaspor råkat komma till en plats, rotat sig där och senare gett upphov till en sekundärutbredning i närheten. Det bästa exemplet på hur slumpen verkar ger Palmgren i sin skildring av skärgården som biologiskt forskningobjekt (1948). *Polygala vulgaris* är rätt utbredd inom lövängarna på Åland. Genom sina färgstarka blå blommor faller den lätt i ögonen. Sommaren 1934 fann Palmgren emellertid på ön Ekholm i Föglö skärgård en population, där alla exemplar var vitblommiga. Man kan knappast förklara detta på annat sätt, än att ett eller flera frön av en vitblommig individ råkat hamna på holmen. Från moderindividen eller -individerna härstammar påtagligen hela beståndet. Inga blåblommiga individer har vandrat in, fast avståndet till närmaste plats med blåblommig *Polygala* mätt med vanliga växtgeografiska mått ter sig försvinnande kort.

Man har på sina håll hos oss velat förneka slumpens biogeografiska betydelse eller av närmast kvasifilosofiska skäl (Eklund 1931) velat kasta den överbord som orsak till biogeografiskt skeende överhuvud. Med skärpa måste det därför framhållas, att beteckningen slump har en i biologiskt medvetande fast förankrad betydelse och användes alldeles allmänt t.ex. i ärftlighetsläran. Att slumpen också accepteras som en faktor av första rangen av ett mer avancerat biogeografiskt tänkande torde tillräckligt framgå av följande uttalande, som också är skrivet med tanke på arternas utbredning inom en övärld, nämligen Stilla Havets:

»Studiet av spridning och spridningsförmåga, en av biogeografins viktigaste grenar, har försummats på ett sällsamt sätt. Nyckfullheten hos den slumpmässiga spridningen har haft samma oangenäma smak för naturhistorikerna som den slumpartade mutationen på utvecklingslärans område. Men liksom mutationsprocessen lyder bestämda lagar, gör också den slumpartade spridningen» (Ernst Mayr i Proceedings Seventh Pacific Science Congress).

Delvis på tidigare temata spinner Palmgren i arbetet om florans invandringsvägar till Ålandsöarna (1927). Som bas för diskussionen lägger han ett 60-tal kartor över olika arters utbredning på Åland, vartill kommer karakteristiker av de övriga arternas utbredning. Med hänsyn till utbredningsbilden indelar Palmgren den åländska floran i 6 grupper:

1. Arter med jämn fördelning av fyndorterna.

2. Arter med ojämn fördelning, som emellertid inte ger några ledtrådar om invandringsriktningen.

3. Arter med västlig förekomst eller mot öster avtagande frekvens. Denna utbredningstyp tyder på invandring från Sverige. »För många av dessa arter förefaller dock en invandring också från Ostbaltikum inte otänkbar, för några t.o.m. sannolik» säger Palmgren.

4. Arter med utpräglat östlig förekomst, som tyder på invandring från Finland eller Ostbaltikum.

5. Arter med isolerade utbredningsområden: ett östligt och ett västligt. En dubbel invandring är sannolik eller möjlig.

6. Arter med speciell, för varje art individuell utbredning. Invandringsvägen måste i detta fall bestämmas genom diskussion av olika alternativ.

För 343 åländska arter anser Palmgren, att invandringsvägen inte kan utredas. För de övriga arterna ger Palmgren följande data, som gör sig bäst i tabellform:

	Invandring utesluten eller osannolik	Invandring sannolik
från Sverige	11	299 (149)
från Ostbaltikum	193	18, möjl. 39 (6)
från Finland	296	9 (3)

Inom parentes anges det antal arter, som av Palmgren anses ha kommit enbart från resp. område.

Palmgren drar den generella slutsatsen, att Ålands flora huvudsakligen härstammar från Sverige, medan invandringen från Finland varit mycket svag och starkare, men knappast betydande från Ostbaltikum.

I arbetet om florans invandringsvägar av år 1927 nämner Palmgren att en andra del avfattats 1929 »men har tillsvidare icke lämnats till tryck» (p. 235). Det är en självfallen uppgift för Sällskapet, att i lämplig form befordra arbetet eller delar därav till tryck. Alldeles frånsett hur man tolkar vissa frågor rörande växternas invandring, innehåller Palmgrens arbeten nyckeln till kännedomen om Ålands flora.

Arbetet om invandringsvägarna blev det sista större växtgeografiska verk, som Palmgren utgav under sin livstid. Orsakerna till hans tystnad kan ha varit många. Hans nästan enastående produktivitet under åren 1913—27, med i genomsnitt en diger volym vartannat år, vartill kommer talrika mindre arbeten, utnämningen till professor, arbetet för Sällskapet, allt detta kan ha varit bidragande faktorer. Det vore emellertid orätt att utelämna ännu en omständighet, som Palmgren med en reserverad människas återhållsamhet knappast någonsin berörde, nämligen det ytterst häftiga angrepp, som riktades mot hans invandringsteorier av Ole Eklund i dennes doktorsavhandling om orsa-

kerna till den regionala fördelningen av skärgårdsfloran i Sydvästfinland. Eklund anser, för att framställa saken så kort som möjligt, att Palmgren underskattat den edafiska faktorns inflytande på de åländska växternas utbredning. De arter, som försvinner eller avtar österut, är enligt Eklund nästan alla på ett eller annat sätt kalkberoende. Den växtgeografiskt viktigaste kalkkällan på Åland och i Skärgårdshavet är den kambrosiluriska moränkalken. Den avtar på Åland mot E och NE; utanför dess egentliga utbredningsområde faller enligt Eklund bl.a. det i fråga om lövängsarter fattiga Brändö.

Eklunds teori om havsströmmarnas betydelse för florans invandring från Baltikum är betydelsefull, men möjligen något ensidig.[1] Rörande denna fråga har jag konfererat med vår främsta talassolog, akademiledamoten Erik Palmén. Denne delade Eklunds uppfattning om att diasportransporten från Baltikum till Skärgårdshavet måste underlättas av den under sensommar och höst dominerande strömriktningen, men framhöll samtidigt, att strömmen tidtals kan ha andra riktningar och att ytvattnet ingalunda behöver följa strömriktningen utan kan följa vindens riktning.

En analys av vindförhållandena saknas hos Eklund. Den som år efter år vid seglatser genom Skärgårdshavet svurit över den eviga kryssen mot sydvästpassaden har svårt att utan vidare godta diasporernas möjlighet att segla luftledes från Baltikum i riktning mot eller eventuellt rent av till Kökar eller Jurmo. Enligt vindrosorna i Atlas of Finland dominerar sydvästen starkt under sommar och höst över sydliga och sydöstliga vindar. Därtill kommer, att sydvästen i regel har större hastighet.

Vindriktningen i Åbo under sommar och höst

	W	SW	S	SE
sommar .....ca	10 %	24 %	12 %	9 %
höst .....ca	9 %	22 %	12 %	10 %

Hur som helst kan man knappast förneka, att det är viktiga omständigheter Eklund fört in i diskussionen av växternas utbredning och invandring i vår sydvästra övärld. Betydelsefullast är hans uppfattning av kalkfaktorn. I sin avhandling om havtornet nära 20 år före Eklund har Palmgren i själva verket klart understrukit denna faktors betydelse, fast den i hans senare skrifter tyvärr kommit att träda i bakgrunden.

Något svar på den eklundska polemiken gav Palmgren inte förrän i arbetet om havsstrandens vegetation och flora, som utgavs posthumt. Avhandlin-

[1] Eklunds analys av varför en del havsstrandsväxter går längre norrut på finska än på svenska sidan är kanske inte helt övertygande. Många fåglar visar en liknande utbredningsbild, som f.ö. redan Ekman påpekat. Här duger inte havsströmmar, salinitet och obetydliga temperaturdifferenser som förklaring, annat än i undantagsfall. Men hur är det med själva kusten? Jag känner den endast på höjden Vasa-Örnsköldsvik. Åtminstone här gjorde den svenska kusten ett långt otillgängligare intryck.

gens tyngdpunkt utgörs emellertid snarare av vegetationsanalysen och skildringen av de enskilda arternas ekologi.

Havsstrandsstudierna utfördes i huvudsak under åren från och med 1923. Strandens vegetation har uppenbarligen tjusat Palmgren nästan lika mycket som lundarnas. »Växttäcket bär prägel av en frapperande stilfullhet, i regel med en starkt markerad zonation i vegetationsmönstret, där särdragen främst skapas av skiftande nyans i de gröna färgtonerna samt av olika höjd hos växttäcket i de olika bältena» (p. 32). Under en period av omkr. 10 år har jag åtminstone vartannat år varit i tillfälle att följa Palmgren på en eller flera exkursioner. De brukade företas mitt på dagen, inte bara av bekvämlighetsskäl, utan också för att belysningen skulle låta vegetationsbältenas färgskiftningar komma till sin rätt. För exkursionerna ställde landskapet Åland ofta en bil till förfogande. Palmgren åtföljdes alltid av sin hustru. Under tidigare år var hon sin make ett ovärderligt stöd vid insamlandet av växterna, senare blev förhållandet genom professorskan Palmgrens sjuklighet ett annat. Rörande och patetisk var en av deras sista utflykter tillsammans sommaren 1957, som jag kom att deltaga i. Maida Palmgren orkade inte längre vandra omkring i terrängen utan satte sig på en fällstol i skuggan några steg från bilen, medan Palmgren, trots sina närmare 80 år och en långvarig sjukdom gjorde en flera km lång runda i den långtifrån lättforcerade terrängen och återvände med en stor skörd *Carex*.

Sammanlagt urskiljer Palmgren i havsstranden 7 zoner från vass-zonen lägst nere till *Festuca arundinacea*-zonen vid strandens övre gräns. Havsstrandsfloran på Åland konstitueras av 110 arter, av vilka Palmgren anser 61 vara ursprungliga för ståndorten. De verkligt salina arterna är rätt få. Havsstrandsfloran på Åland är lika artrik som Upplands (110 arter) och artrikare än Gotlands (103 arter), men inte fullt så artrik som det estniska silurområdets (113 arter). Betydligt lägre är artantalet i det övriga Finlands kusttrakter.

Fem strandtyper uppställs: klippstranden, den steniga stranden (med underavdelningarna grovstenig och småstenig strand), sandstranden, ler- och svämstranden samt tångstranden. Störst är artantalet på de småsteniga stränderna (83 arter), minst på klippstränderna (14 arter). På tångstränderna är floran mer eller mindre tillfällig, vilket inte kan förvåna med hänsyn till deras inskränkta areal.

En karta över undersökningsfrekvensen visar, att Palmgrens havsstrandsundersökningar fördelats jämnt över hela Åland, åtminstone om man undantar skärgårdens kalzon. Av havsstrandsarterna uppvisar 62 en jämn utbredning, 48 en ojämn. För 45 arter anser Palmgren en invandring från Sverige sannolik, från Ostbaltikum har troligen kommit 26 arter (25 enl. förteckningen p. 253) och från Finland 15. (Summan av dessa siffror är 86, beroende på att Palmgren ansett, att flera arter kommit från mer än ett håll.) Dessa värden

gynnar kanske Ostbaltikum som utbredningscentrum i något högre grad än värdena för andra floraelement i tidigare arbeten av Palmgren, men också beträffande havsstrandsfloran säges klart, att Åland fått huvuddelen av sina arter västerifrån.

Ännu ett av Palmgrens större arbeten förtjänar nämnas i detta sammanhang, arbetet om naturskyddet på Åland (1943). Det har i främsta rummet karaktären av ett betänkande med återblickar på vad Palmgren funnit om florans invandringsvägar, landhöjningen som växtgeografisk faktor osv. Den omständigheten, att Ålands naturskydd står på jämförelsevis hög nivå torde framför allt få tillskrivas Palmgrens inflytande. I sitt betänkande om naturskyddet prisar han i stort sett de åtgärder, som vidtagits på Åland, men drar sig inte heller för en rätt från kritik framför allt av inplanteringen av främmande arter på den fredade Ramsholmen vid Mariehamn. »Ramsholmen har tillräckligt många växtarter, och området är förtjänt av och avsett att fredas till naturskyddsområde, ej till botanisk trädgård». Därvid har det också blivit. Det arbete Palmgren utfört till förmån för naturskyddet på Åland kommer att värderas högt av eftervärldens botanister och naturvänner.

Litteratur

Texten grundar sig framför allt på följande *större* skrifter av Alvar Palmgren:

1913, Hippophaës rhamnoides auf Åland. — Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica *36:* 3, 188 sidor.

1915—16, Studier öfver löfängsområdena på Åland. Ett bidrag till vegetationen och floran på torr och på frisk kalkhaltig grund. I. Vegetationen. II. Floran. III. Statistisk undersökning af floran. — Ibid. *42:* 1, 634 sidor.

1921, Die Entfernung als pflanzengeographischer Faktor. — Ibid. *49:* 1, 113 sidor.

1922, Zur Kenntnis des Florencharakters des Nadelwaldes. Eine pflanzengeographische Studie aus dem Gebiete Ålands. — Acta Forestalia Fennica *22*, 115 sidor.

1925, Die Artenzahl als pflanzengeographischer Charakter sowie der Zufall und die säkulare Landhebung als pflanzengeographische Faktoren. Ein pflanzengeographischer Entwurf, basiert auf Material aus dem åländischen Schärenarchipel. — Acta Botanica Fennica *1*, 142 sidor.

1927, Die Einwanderungswege der Flora nach den Ålandsinseln. I. — Ibid. *2*, 199 sidor.

1943—44, Naturskyddet på Åland och dess framtida utveckling. — Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica *63:* 4, 109 sidor.

1948, Skärgården som objekt för biologisk forskning. En översikt i anslutning till studier i den åländska övärlden. — Skärgårdsboken (utgiven av Nordenskiöld-samfundet i Finland), s. 201—241.

1953, Studenterna inför 1902 års värnpliktsuppbåd. — Svenska Litteratursällskapets Historiska och Litteraturhistoriska Studier *29*, s. 95—154. (Med en inledning av Eirik Hornborg.)

1958, Societas pro Fauna et Flora Fennica. 1 nov. 1921—1 nov. 1946. — Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica *75*, 91 sidor.

1961, Studier över havsstrandens vegetation och flora på Åland. I. Vegetationen. — Acta Botanica Fennica *61*, 268 sidor.

Ett antal i texten förekommande citat föreligger i svensk översättning. citat av äldre källor har nystavning använts.

Societas pro Fauna et Flora Fennica 13. 5. 1961—14. 5. 1962.

Seuran puheenjohtajan, dosentti K. O. Donnerin vuosikokouksessa toukokuun 14 päivänä 1962 esittämä kertomus.

Toiminnasta Seuran 141. työvuoden aikana saan esittää seuraavan kertomuksen. Seuran taloudellisen aseman ja kassatilanteen sekä kirjaston osalta viittaan rahastonhoitajan ja kirjastonhoitajan kertomuksiin (liitteet I ja II, s. 43—46).

Seura on pitänyt 8 varsinaista kuukausikokousta ja vuosikokouksensa tänään, toukokuun 14 päivänä. Varsinaisiin kokouksiin on ottanut osaa keskimäärin 33 jäsentä, alustavia esitelmiä kuulemassa on ollut keskimäärin 51 henkeä. Lähinnä edellisenä työvuonna vastaavat luvut olivat 34 ja 57.

Kokoukset ovat alkaneet seuraavin *esitelmin:*

Fil. toht. Bror Pettersson: Värmechock som mutationsutlösande faktor hos växterna, lokak. 6.

Dos. K. O. Donner: Syncellernas struktur och funktion, marrask. 3.

Toht. Peter Krott (Pinzolo, Italia): Das Verhalten des Braunbären (Ursus arctos L.) in Funktionskreis der Ernährung, tammik. 22.

Prof. Pontus Palmgren: Undersökningar över markens spindelfauna i Finland och Alperna, helmik. 2.

Fil. maist. Paul Krüger: Undersökningar över den i Finland utplanterade kanadensiska bäverns levnadsvanor, maalisk. 2.

Dos. Lars von Haartman: Fåglarnas äggläggningstider och kullstorlek, huhtik. 6.

Prof. Ragnar Spärck (Kööpenhamina): Aendringer i den danske og grönlandske fauna igenom de sidste 100 år, toukok. 4.

Kokouksessa joulukuun 1 päivänä dos. Lars von Haartman luki muistosanat Seuran edesmenneestä kunniapuheenjohtajasta, prof. Alvar Palmgrenista (s. 46).

Kokouksissa seuraavat henkilöt ovat esittäneet tieteellisiä tiedonantoja tai lyhyitä selostuksia:

Lokak. 6: Gunnar Marklund (Lars Fagerströmin kautta). Gustaf Sirén (Hans Lutherin kautta), Tom Reuter. Marrask. 3: Johanna Lindberg, Rolf Storbacka, Lars von Haartman, Hans Luther. Jouluk. 1: Eva Haapala, Boris Lönnqvist, Adolf Fr. Nordman. Tammik. 22: Göran Bergman. Maalisk. 2: Pontus Palmgren. K-G. Widén. Huhtik. 6: Walter Hackman, Ulf Eriksson (2 kpl), K-G. Widén, Martin Meinander. Toukok. 4: C-E. Sonck, Sven Riska, Pontus Palmgren. Toukok. 14: Bo Högnäs.

Yhteensä 24 esitystä, joista 17 kasvitieteellistä ja 7 eläintieteellistä.

Typis expr. 11. 2. 1963

Seuran julkaisutoiminta edellisen vuosikokouksen jälkeen käsittää:

Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica:

76: 4, Christina Öhman: The geographical and topographical distribution of Ixodes cinus in Finland. 1961, 38 s.
77: 1, Bertel Lemberg: Studier över Storpernåviken III. 1961, 107 s.

Acta Botanica Fennica:

61, Alvar Palmgren: Studier över havsstrandens vegetation och flora på Åland. Vegetationen. 1961, 268 s.
62, Hans Luther: Veränderungen in der Gefässpflanzenflora der Meeresfelsen von värminne. 1961, 100 s.

Acta Zoologica Fennica:

99, Johan Reuter: Einige faunistische und ökologische Beobachtungen über Felntümpel-Ziliaten. 1961, 42 s.

Fauna Fennica:

11, Alexander Luther: Die Turbellarien Ostfennoskandiens. II. Tricladida. 1961, 42 s.
12, Alexander Luther: Die Turbellarien Ostfennoskandiens. III. Neorhabdocoela Dalyelloida, Typhloplanoida: Byrsophlebidae und Trigonostomidae. 1962, 71 s.

Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica:

36, 1959—1960, edendum curavit Lars Fagerström. 1961, 147 s.

Yhteinen sivumäärä on 815, vastaavan luvun ollessa 874 lähinnä edellisen imintavuoden aikana.

Seuran julkaisujen painatushinnat nousivat vuonna 1961 5 %:lla ja edelen vuoden 1962 alusta n. 3 %:lla Oy Tilgmann Ab:n antaman ilmoituksen ukaan. Seura kuitenkin tyydytyksellä ja kiitollisuudella samalla toteaa, tä sen nauttimaa valtionavustusta vuodelta 1962 on tuntuvasti korotettu, ikä eliminoi kustannustason nousun vaikutukset ja luo oleellisesti paremman tilanteen painatustoiminnan rahoittamiseen.

Apurahoja varten Seuralla on ollut käytettävissä rahastojen korkovaroja uteensä 139.000 mk, josta eläin- ja kasvitiedettä varten 44.900, kasvitiettä varten 73.900, hyönteistiedettä varten 6.500, eläintiedettä varten 2.600, si kädessä lintutiedettä varten 5.900, retkiä varten 5.200 mk.

Seura on vuosikokouksessaan toukokuun 14 päivänä anomusten perusella jakanut seuraavat apurahat:

Yliopp. Ulf Eriksson, 20.000 mk dytiscidien ekologiaa koskevaan tutkimukseen lpisjärvellä.
Fil. maist. Åke Niemi, 25.000 mk Porkkalan alueen hemerokorikasviston tutkimista rten.

Luonnontiet. kand. E. PULLIAINEN, 15.000 mk makean veden rantahietikkojen *Harpacticoida* (*Cop.*) -faunan tutkimiseen.

Yliopp. TOM REUTER, 30.000 mk dytiscidien ja niiden talvehtimisbiologian tutkimiseen.

Yliopp. K-G. WIDÉN, 15.000 mk *Ranunculus auricomus*-lajien keräämistä varten Pellingissä ja Pellingin *Silene cucubalus*-populaation tutkimista varten.

Yliopp. KURT ÅHMAN, 15.000 mk tutkimukseen gibberelliinihapon vaikutuksesta vehnään ja rukiiseen.

Svenska Naturvetarklubben, 19.000 mk retkeä varten Kolille heinäkuussa.

Hallitus on vuoden aikana kokoontunut 3 kertaa, nimittäin 15. 12. 61 sekä 6. 4. ja 10. 5. 62, jolloin etupäässä on käsitelty painatustoimintaan ja Seuran taloudelliseen asemaan liittyviä kysymyksiä.

Hallituksen ja Seuran toimenpiteistä mainittakoon seuraavat:

I. — Seuran kokouksessa 22. 1. 62 valittiin fil. kand. MARIA REUTER hoitamaan kirjastonhoitajan tehtäviä vakinaisen kirjastonhoitajan, professori HANS LUTHERin poissaollessa.

II. — Fil. maist. PÄR-HARALD LINDBERG on sairauden vuoksi luopunut hänelle annetusta tehtävästä laatia jatko teokseen Bibliotheca Zoologica Fenniae. Hallitus on 15. 12. 61 antanut tehtävän professorinrouva MARGIT LINDBERGille.

III. — Hallitus on 15. 12. 61 antanut tehtäväksi fil. kand. MARIA REUTERille laatia hakemisto sarjan Acta Zoologica Fennica numeroista 51—100, professorinrouvan, fil. maist. MARGIT PALMGRENin luovuttua tehtävästä. Hakemisto valmistunee painokuntoon kuluvan toukokuun aikana.

IV. — Hallitus on päättänyt kokouksessaan 10. 5. 62 Seuran sarjojen toimittamista varten perustaa erityisen toimittajan toimen tehtävänään hoitaa Acta-sarjoissa sekä sarjoissa Fauna Fennica ja Flora Fennica painettavien julkaisujen painatus. Aikaisemmin Seura on nimennyt toimittajan erikseen jokaista julkaisua varten. Painettaviksi jätettyjen käsikirjoitusten tarkastuksen suhteen säilytetään aikaisempi tapa, jonka mukaan Hallitus asettaa kaksi asiantuntevaa tarkastajaa tehtävänään erityisesti valvoa että kirjoitus on vaadittavan suppeassa muodossa. Hallituksen päätöksen mukaan 15. 12. 1961 tämä määräys koskee myös Memoranda-sarjaan jätettyjä laajempia käsikirjoituksia.

V. — Seuran kasvitieteellisen intendentin, toht. GUNNAR MARKLUNDin ilmoitettua ettei hän halua toimia intendenttinä erottuaan täysinpalvelleena Kasvitieteen Museon kustoksen virasta, Seura on 6. 4. 62 hänen tilalleen nimennyt kustoksen, dos. ILMARI HIITOSEN vuosikokoukseen 1962 saakka.

Toht. GUNNAR MARKLUND, joka tuli Seuran jäseneksi 1910, on vuodesta 1941 ollut kasvitieteellisten kokoelmien intendenttinä ja toimi Seuran sihteerinä 1943—1945. Seura on sitäpaitsi monella tavalla käyttänyt hyväk-

een hänen asiantuntemustaan mm. monen kasvitieteellisen julkaisun toinittajana. Saan toht. Marklundille lausua Seuran lämpimät kiitokset.

Hallituksen kokoonpano on ollut seuraava: puheenjohtaja dosentti Kai Otto Donner, varapuheenjohtaja dosentti Lars von Haartman, sihteeri dosentti Göran Bergman, rahastonhoitaja kauppaneuvos Sten Stockmann, kirastonhoitaja professori Hans Luther sekä prof. Ilmari Hustich, prof. Runar Collander, prof. Håkan Lindberg, prof. Pontus Palmgren, apul. prof. Jaakko Talas ja varamiehinä prof. Harry Waris ja fil. maist. Holger Ahlqvist.

Kasvitieteellisten kokoelmien intendentteinä ovat olleet toht. Gunnar Marklund 6. 4. 62 saakka sekä ajalla 6. 4.—14. 5. 62 kustos, dos. Ilmari Hiitonen sekä kustos, toht. H. Roivainen, yleisiä eläintieteellisiä kokoelmia varten kustos, prof. Sven Segerstråle, hyönteistieteellisiä kokoelmia varten kustos, dos. Walter Hackman.

Memoranda-sarjan toimittajana on ollut toht. Lars Fagerström.

Kotimaisiksi jäseniksi on valittu: 3. 11. 61 fil. maist. Bernhard Lindeberg; 1. 12. 61 professorinrouva Margit Lindberg, yliopp. Kurt Åhman; 6. 4. 62 yliopp. Berit Lönnqvist, yliopp. Helene Hackman; 4. 5. 62 yliopp. Gunilla Franck, yliopp. Håkan Wiklund, yliopp. Viveka Hellström, yliopp. Camilla Vikström; 14. 5. 62 fil. toht. Jaakko Syrjämäki.

Seura kunnioittaa tänään seuraavien työvuoden 1961—1962 aikana kuolleiden jäsentensä muistoa:

Metsänhoitaja Leo Björkman, s. 10. 5. 1876, jäsen 1945, k. 2. 11. 1961.

Kouluneuvos, fil. maist. Kurt Henrik Enwald, s. 22. 12. 1877, jäsen 1898, k. 24. 11. 1961.

Dipl. ins., metsänhoitaja Gunnar Reinhold Fabricius, s. 19. 4. 1882, jäsen 1902, k. 6. 1. 1962.

Prof. Antti Heikki Nikolaus Tanttu, s. 7. 10. 1884, jäsen 1915, k. 11. 5. 1962.

Komentajakapteeni Mikael von Tjäder, s. 30. 11. 1879, jäsen 1944, k. 18. 4. 1962.

Fil. toht. h.c., odont. lis. Rolf Leo Grönblad, s. 24. 9. 1895, jäsen 1915, k. 20. 4. 1962.

Apteekkari, fil. maist. Nils Herlin, s. 28. 1. 1914, jäsen 1937, k. 5. 4. 1962.

Rehtori, fil. kand., odont. lis. Kaarle Ilmari Juva, s. 7. 5. 1892, jäsen 1926, k. 8. 9. 1961.

Prof. George Damon Fuller, s. 18. 1. 1869, kirjeenvaihtajajäsen 1927, k. 22. 11. 1961.

Lehtori, fil. toht. EINAR WESTBLAD, s. 21. 12. 1891, kirjeenvaihtajajäsen 1945, k. 5. 6. 1961.

Liite I: Rahastonhoitajan kertomus (s. 43).
Liite II: Kirjastonhoitajan kertomus (s. 45).
Liite III: Muistopuheet (s. 46).

AUGMENTA MUSEI ZOOLOGICI MUSEIQUE BOTANICI UNIVERSITATIS HELSINGIENSIS 13. 5. 1961—14. 5. 1962

Helsingin Yliopiston Eläinmuseon yleisen osaston kokoelmien kasvu toimintavuonna 1961—1962.

Kustos prof. SVEN G. SEGERSTRÅLEN 14. 5. 1962 laatima kertomus.

Kokoelmat ovat karttuneet 801 numerolla, mikä määrä jakautuu seuraavasti:

Mammalia	71	num.	tai	näytettä	Crustacea	68	num. tai näytettä
Aves	121	»	»	»	Annelida	28	» » »
Reptilia	8	»	»	»	Mollusca	9	» » »
Pisces	31	»	»	»	Nematomorpha	1	» » »
Chilopoda	152	»	»	»	Nematoda	1	» » »
Diplopoda	153	»	»	»	Platyhelminthes	1	» » »
Arachnoidea	157	»	»	»			

Faunistisesti tai muuten kiinnostavina mainittakoon seuraavat lisät:

Mammalia: *Sorex unguiculatus* Dodson: Pisavaara 19—21. 10. 1961 (U. Skarén), maallemme uusi nisäkäslaji. — *Sorex caecutiens* Laxmann: Pisavaara 19—21. 10. 1961 (U. Skarén).

Aves: *Ixobrychus minutus* (L.): 1 juv. Merikarvia 31. 10. 1961 (E. Pajarre). — *Tringa alpina schinzii* (Brehm): 1 pull. Bromarv, Täcktom, 23. 5. 1961 (G. Bergman). — *Fratercula arctica* (L.): Nurmes, Porokylä 23. 1. 1962 (P. Kokkonen). — *Stercorarius pomarinus* (Temm.): 1 juv. Pielisjärvi 26. 9. 1961 (Matti Hämäläinen). — *Alcedo atthis* (L.): Kirkkonummi, Hirsala 29. 8. 1961 (Gösta Saurén). — *Botaurus stellaris* L.: Liljendal 28. 8. 1961 (herra Starck). — *Dendrocopos leucotos* Bechst.: Helsinki, Herttoniemi 16. 10. 1961 (Georg L. Venetsalo). — *Saxicola torquata* (L.): 1 ♀ Järvenpää 13. 12. 1961 (E. Kolehmainen).

Pisces: *Cottus quadricornis* L.: Iisvesi elok. 1961 (M. Klingstedt); Heinäveden pit., Kolovesi 20. 3. 1960 (Jorma Toivonen); Kuhmoinen, Isojärvi 27—28. 8. 1961 (Arvo Syrjälä); Puruvesi, Hummonselkä 11. 3. 1962 (Pentti Linkola); Kuhmoinen, Tehinselkä 5. 4. 1962 (Pentti Linkola). — *Pelecus cultratus* L.: Kemi, Paljaskari 26. 9. 1961 (Teppo Sotisaari). — *Belone acus* Risso: (pit. n. 5 cm) Tvärminne, Tiilitehtaan ranta 9. 8. 1961 (Sture

Österlund). — *Petromyzon fluviatilis* L.: Kuhmoinen, Päijänne, Koukkusaari 20. 2. 1962 Pentti Linkola).

Arachnoidea: Taranucnus setosus (O. P. Cambridge): Joutseno, Honkalahti 22. 8. 1961 (E. Thuneberg), maalle uusi laji. — *Licneremaeus licnophorus* (Mich.): Kilpisjärvi 5. 3. 1960 (P. Palmgren), maalle uusi laji.— *Suctobella perforata* Strenzke: Kuusamo 7. 7. 1958 (E. Karppinen), maalle uusi laji. — *Neoribates aurantiacus* (Oudms.): Sodankylä, Korvanen 5. 7. 1958 (E. Karppinen), maalle uusi laji. — *Damaeolus laciniatus* Berl.: Kuusamo 1. 7. 1958 (E. Karppinen), maalle uusi laji. — *Tectoribates latitectus* (Berl.) Kuusamo 1. 7. 1958 (E. Karppinen), maalle uusi laji.

Annelida: Eiseniella tetraedra (Sav.) f. *hercynia* (Mich.): Kerava 24. 5. 1961 Matti Nurminen), maalle uusi muoto. — *Cernosvitoviella immota* (Knöll.): Tvärminne, Brännskär 1. 6. 1961 (Matti Nurminen), maalle uusi laji. — *Fridericia bisetosa* (Lev.): Tvärminne, Eläint. asema 20. 6. 1961 (Matti Nurminen), maalle uusi laji. — *Fridericia regularis* Niels.-Chr.: Tvärminne, Eläint. asema 21. 6. 1961 (Matti Nurminen), maalle uusi laji. — *Fridericia razeli* (Eisen): Tvärminne, Eläint. asema 7. 6. 1961 (Matti Nurminen), maalle uusi laji. — *Lumbricillus rivalis* Lev.: Tvärminne, Storlandet 16. 6. 1961 Matti Nurminen), maalle uusi laji.

Suurehkoja kokoelmia on saatu: maaevertebraatteja 15 näytettä ja liskoja 25 kpl Marokosta (H. Lindberg); hämähäkkejä 86 näytettä Joutsenosta ja Virolahdelta (E. Thuneberg); maaevertebraatteja 247 näytettä Alpeilta (P. Palmgren); maaevertebraatteja Etelä-Suomesta 144 näytettä (P. Palmgren).

Lahjoituksista museo on kiitollisuuden velassa seuraaville henkilöille ja laitoksille:

Maist. H. Ahlqvist, hra Pauli Ahokas, prep. P. Alaja, hra J. Aroharju, agr. Lars Aschan, filikonst. Lars Axén, dos. Göran Bergman, agr. Georg-Peter Björkquist, hra Unto Brener, dos. Kai Otto Donner, agr. Jarl Edelmann, hra Matti Eero, hra Martti Ekroth, hra Börje Enlund, hra Lasse Eriksson, hra Kauko Eskelinen, työnjoht. Jarl Excell, hra Torsten Oskar Falckstedt, lis. Ulla Gripenberg, joht. Ove Haustrup, rouva Heiskala, hra Gösta Hellman, lis. Mauri Hirvenoja, hra Juho Hovi, hra M. Hyttinen, hra Ilmari Ihalainen, nti Pirkko Janger, prof. Olavi Kalela, hra A. Kalla, hra Eino Kantola, toht. Eero Karppinen, rva Aino Kervinen, maist. Maggie Klingstedt, hra Pertti Kokkonen, riistanhoit. Risto Komu, rva Kontio, fil.kand. Terttu Koponen, teollisuusneuvos R. Kreuger, hra Asser Kärkkäinen, koulul. Kitty Lagerblom, rva Betty Lankiala, fil.kand Esko Lappi, prep. U. Lietsalo, prof. Håkan Lindberg, lääket.kand. L. F. W. Lindén, prep. Lars Lindfors, koulul. Anders Lindgren, rva R. Linkoaho, hra Pentti Linkola, kalast. Gunnar Löfström, hra Pekka Matikka, yo Martin Meinander, hra Mäkelä, hra H. Mäki, hra V. Mäki, hra Ville Neitola, prep. Urho Nevalainen, joht. Kauko Niemi, maist. Adolf Nordman, hra Bruno Nummelin, nti L. Nuorteva, fil.kand. Matti Nurminen, hra M. Nurminen, Nurmon luonnetsästysseura, Nymanin siirtomaatavaraliike, hra Lars Packalén, prep. Eero Pajarre, maist. Margit Palmgren, prof. Pontus Palmgren, kalataloustekn. Aarne Partanen, hra T. Patja, hra Eero Peltoniemi, hra Toivo Perimäki, kalast. Erik Pettersson, hra J. Pulkkinen, toht. Kalle Purasjoki, reht. T. A. Putkonen, fil.kand. Juhani Pälsi, tilanom. Eino Pätilä, hra Jouko Rajas, hammasl.kand. Risto Raunimäki, fil.kand. Johan Reuter, hra Matti Roukka, ekon. A. A. Runela, lis. Ritva Ruotsalo, hra Ahti Rytkönen, kapt. E. Sali-

mäki, kalast. Björn Salin, hra N. Satola, valokuv. Gösta Saurén, hra Christian Sjöblom, LuK. Uolevi Skarén, hra Starck, kauppaneuvos Sten Stockmann, agr. A. Strandman, yo Timo Tallgren, tri E. Thuneberg, hra Tidström, fil.kand. Jorma Toivonen, Tuko (Tukkukauppojen OY), hra Toivo Tuominen, maist. Tapani Valtonen, leht. Axel Wegelius, hra L. Venetsalo, hra Tor Wessman, rva Ragnhild Wilenius, hra Aatos Åkerblom, koulul. Sture Österlund.

Samlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Zoologiska Museums allmänna avdelning under verksamhetsåret 1961—1962.

Redogörelse avgiven den 14 maj 1962 av kustos professor Sven G. Segerstråle.

Samlingarna ha ökats med 801 nummer, vilka fördela sig på de systematiska grupperna på följande sätt:

Mammalia	71	nummer eller prov	
Aves	121	»	»
Reptilia	8	»	»
Pisces	31	»	»
Chilopoda	152	»	»
Diplopoda	153	»	»
Arachnoidea	157	»	»
Crustacea	68	nummer eller prov	
Annelida	28	»	»
Mollusca	9	»	»
Nematomorpha	1	»	»
Nematoda	1	»	»
Platyhelmintes	1	»	»

Följande nyförvärv må nämnas som faunistiskt eller i andra avseenden intressanta:

Mammalia: Sorex unguiculatus Dodson: Pisavaara 19—21. 10. 1961 (U. Skarén), ny för landet. — *Sorex caecutiens* Laxmann: Pisavaara 19—21. 10. 1961 (U. Skarén).

Aves: Ixobrychus minutus (L.): 1 juv. Merikarvia 31. 10. 1961 (E. Pajarre). — *Tringa alpina schinzii* (Brehm): 1 pull. Bromarv, Täcktom 23. 5. 1961 (G. Bergman). — *Fratercula arctica* (L.): Nurmes, Porokylä 23. 1. 1962 (P. Kokkonen). — *Stercorarius pomarinus* (Temm.): 1 juv. Pielisjärvi 26. 9. 1961 (Matti Hämäläinen). — *Alcedo atthis:* Kyrkslätt, Hirsala 29. 8. 1961 (Gösta Saurén). — *Botaurus stellaris* L.: Liljendal 28. 8. 1961 (hr Starck). — *Dendrocopos leucotos* Bechst.: Helsingfors, Hertonäs 16. 10. 1961 (L. Venetsalo). — *Saxicola torquata* (L.): 1 ♀ Järvenpää 13. 12. 1961 (E. Kolehmainen).

Pisces: Cottus quadricornis L.: Iisvesi aug. 1961 (M. Klingstedt); Heinävesi sn, Kolovesi 20. 3. 1960 (Jorma Toivonen); Kuhmoinen, Isojärvi 27—28. 8. 1961 (Arvo Syrjälä); Puruvesi, Hummonselkä 11. 3. 1962 (Pentti Linkola); Kuhmoinen, Tehinselkä 5. 4. 1962 (Pentti Linkola). — *Pelecus cultratus* L.: Kemi, Paljaskari 26. 9. 1961 (Teppo Sotisaari), — *Belone acus* Risso: 1 ex. längd ca 5 cm, Tvärminne, Tegelbrukets strand 9. 8. 1961 (Sture Österlund). — *Petromyzon fluviatilis* L.: Kuhmoinen, Päijänne, Koukkusaari 20. 2. 1962 (Pentti Linkola).

Arachnoidea: Taranucnus setosus (O. P. Cambridge): Joutseno, Honkalahti 22. 8. 1961 (E. Thuneberg), ny för landet. — *Licneremaeus licnophorus* (Milch.): Kilpisjärvi 15. 3. 1960 (P. Palmgren), ny för landet. — *Suctobelba perforata* Strenzke: Kuusamo 1. 7. 1958 (E. Karppinen), ny för landet. — *Neoribates aurantiacus* (Oudms): Sodan-

:ylä, Korvanen 5. 7. 1958 (E. Karppinen), ny för landet. — *Damaeolus laciniatus* Berl.: Kuusamo 1. 7. 1958 (E. Karppinen), ny för landet. — *Tectoribates latitectus* (Berl.): Kuusamo 1. 7. 1958 (E. Karppinen), ny för landet.

Annelida: *Eiseniella tetraedra* (Sav.) f. *hercynia* (Milch.): Kervo 24. 5. 1961 (Matti Nurminen), formen ej tidigare funnen i landet. — *Cernosvitoviella immota* (Knöll.) Tvärminne, Bränsskär 1. 6. 1961 (Matti Nurminen), ny för landet. — *Fridericia bisetosa* Lev.): Tvärminne, Zoologiska stationen 20. 6. 1961 (Matti Nurminen), ny för landet. — *Fridericia regularis* Niels.-Chr.: Tvärminne, Zoologiska stationen 21. 6. 1961 (Matti Nurminen), ny för landet. — *Fridericia razeli* (Eisen): Tvärminne, Zoologiska stationen 7. 6 961 (Matti Nurminen), ny för landet. — *Lumbricillus rivalis* Lev.: Tvärminne, Storlandet 6. 6. 1961 (Matti Nurminen), ny för landet.

Följande större kollektioner har erhållits: 15 prov av markevertebrater och 25 ödlor från Marocko (Håkan Lindberg); 86 spindelprov från Joutseno och Virolahti (E. Thuneberg); 247 prov av markevertebrater från Alperna (P. Palmgren); 144 prov av markevertebrater från södra Finland (P. Palmgren).

För mottagna gåvor står museet i tacksamhetsskuld till följande personer:

Mag. H. Ahlqvist, hr Pauli Ahojas, prep. P. Alaja, hr J. Aroharju, agr. Lars Aschan, överkonst. Lars Axén, doc. Göran Bergman, agr. Georg-Peter Björkqvist, hr Unto Brenner, doc. K. O. Donner, agr. Jarl Edelmann, hr Matti Eero, hr Martti Ekroth, herr Börje Enlund, hr Lasse Eriksson, hr Kauko Eskelinen, arbetsled. Jarl Excell, hr Tor-Oskar Falckstedt, lic. Ulla Gripenberg, dir. Ove Haustrup, fru Heiskala, hr Gösta Hellman, lic. Mauri Hirvenoja, hr Juho Hovi, hr M. Hyttinen, hr Ilmari Ihalainen, frk. Pirkko Tanger, prof. Olavi Kalela, hr A. Kalla, hr Eino Kantola, dr Eero Karppinen, fru Aino Kervinen, mag. Maggie Klingstedt, hr Pertti Kokkonen, viltvårdare Risto Komu, fru Kontio, fil. kand. Terttu Koponen, industrirådet R. Kreuger, hr Asser Kärkkäinen, skolelev Kitty Lagerblom, fru Betty Lankiala, fil. kand. Esko Lappi, prep. U. Lietsalo, prof. Håkan Lindberg, med. kand. L. F. W. Lindén, prep. Lars Lindfors, skolelev Anders Lindgren, fru R. Linkoaho, hr Pentti Linkola, fiskare Gunnar Löfström, hr Pekka Maikka, stud. Martin Meinander, hr Mäkelä, hr H. Mäki, hr V. Mäki, hr Ville Neitola, prep. Urho Nevalainen, dir. Kauko Niemi, mag. Adolf Nordman, hr Bruno Nummelin, frk. A. Nuorteva, fil. kand. Matti Nurminen, hr M. Nurminen, Nurmon metsästysseura, kolonialvaruaffär Nyman, hr Lars Packalén, prep. Eero Pajarre, mag. Margit Palmgren, prof. Pontus Palmgren, tekn. Aarne Partanen, hr T. Patja, hr Eero Peltoniemi, hr Toivo Perimäki, fiskare Erik Pettersson, hr J. Pulkkinen, dr Kalle Purasjoki, rektor T. A. Putkonen, fil. kand. Juhani Pälsi, hemmansäg. Eino Pätilä, hr Jouko Rajas, odont. kand. Risto Raunimäki, fil. kand. Johan Reuter, hr Matti Roukka, ekon. A. A. Reunala, lic. Riitva Ruotsalo, hr Ahti Rytkönen, kapt. E. Salimäki, fiskare Björn Salin, hr N. Satola, fotogr. Gösta Saurén, hr Kristian Sjöblom, nat. vet. kand. Uolevi Skarén, hr Starck, kommerserådet Sten Stockmann, agr. A. Strandman, stud. Timo Tallgren, dr E. Thuneberg, hr Tidström, fil. kand. Jorma Toivonen, Tukkukauppojen OY (Tuko), hr Toivo Tuominen, mag. Tapani Valtonen, lektor Axel Wegelius, hr L. Venetsalo, hr Tor Wessman, fru Ragnhild Wilenius, hr Aatos Åkerblom, skolelev Sture Österlund.

Helsingin Yliopiston Eläinmuseon hyönteiskokoelmien kasvu toimintavuonna 1961—1962.

Kustos WALTER HACKMANin vuosikokouksessa 14. 5. 1962 esittämä selonteko.

Toimintavuoden aikana on Helsingin Yliopiston hyönteiskokoelmien lisäys ollut 46.698 yksilöä tai näytettä. Nämä jakautuvat eri hyönteislahkojen osalle seuraavasti:

Thysanura	3 kpl tai näytettä	Copeognatha	9 kpl tai näytettä
Odonata	16 » » »	Trichoptera	311 » » »
Ephemeroptera	2 » » »	Lepidoptera	12.665 » » »
Blattaria	5 » » »	Diptera	17.652 » » »
Orthoptera	14 » » »	Siphonaptera	2 » » »
Dermaptera	18 » » »	Coleoptera	3.326 » » »
Plecoptera	11 » » »	Hymenoptera	11.764 » » »
Mallophaga	111 » » »	Sekalaista	202 » » »
Hemiptera	467 » » »	Yhteensä	46.698 kpl tai näytettä
Neuroptera	30 » » »		

Suurimmista lahjoituksista mainittakoot lääket. toht. OTTO WELLENIUKSEN muurahaiskokoelma käsittäen 478 lajia ja 9.574 yksilöä maapallon eri osista, sekä maist. PAUL KRÜGERin väivekokoelma, joka käsittää lähes sata suomalaisilta linnuilta tallennettua väivelajia objektilaseille preparoituina.

Pyydän täten esittää kunnioittavan kiitokseni seuraaville henkilöille tai yhdistyksille, jotka ovat lahjoituksin kartuttaneet museon kokoelmia:

Maist. H. Ahlqvist, yo Kari Ahola, hra J. Alvas, tri P. Ardoin, prof. Väinö Auer, nti Thelma von Bell, nti Gunvor Blom, tri T. Brander, hra Unto Bremer, prof. Lars Brundin, dipl. ekon. K. Dölle, metsänhoit. Rabbe Elfving, hra Fagerholm, koulul. B. Fagerström, tri L. Fagerström, maist. Kerttu Fiskari, nti B. Gardberg, nti E. Granström, prep. J. Grönvall, tri W. Hackman, metsänhoit. L. V. Heinänen, tri W. Hellén, hra Helge Helmroos, lis. M. Hirvenoja, hra Pentti K. Hämäläinen, nti A. Hänninen, hra Unto Järvinen, hra Markus Jääskeläinen, kaupp. Kaihari, prof. Rohuro Kano, maist. Irja Karaila, koulul. Leif Karlson, rva Ethel Karlström, yo Jussi Kolehmainen, varatuomari M. Kononen, yo Matti Krusius, konservaattori Paul Krüger, prof. V. Kujala, koulul. Kari Kurki, koulul. Kurt Laaksonen, koulul. Markku Laesvuori, koulul. K. Lagerblom, tri P. Lastowka, kirkkoherra V. Lauro, prof. Håkan Lindberg, koulul. Tom Lindberg, maist. E. Lindqvist, hra Paavo Lindroos, pankinjoht. Arvo Linturi, yo M. Meinander, hra Erkki Mäki, hra Sulo Määttä, hra A. Nederström, maist. A. Nordman, dosentti Pekka Nuorteva, joht. Alfr. Nybom, rva M. E. Nyman, prof. P. Palmgren, rakennusmest. Erkki Peltonen, hra Erkki Peltomäki, tri O. Perttunen, maist. Ärla Pettersson, yo E. Pätiälä, rva Railo, maist. Toivo Räsänen, hra Kauko Salonen, kassanhoitaja E. Sjöholm, koulul. Kyösti Sysiö, yo Jaakko Taalas, hra Ville Taiminen, tri E. Thuneberg, koulul. Arto Toivola, hra Kalervo Tynys, hra E. Valkeila, tri E. J. Valovirta, leht. A. Wegelius, tri O. Wellenius, koulul. Timo Vesikari, lääket. lis. V. Vikberg, tri N. Virkki, koulul. R. Virtanen, hra J. R. Vockeroth, Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistys r.y., Osuusliike Elanto.,

Luettelo tärkeimmistä lahjoituksista:

Orthoptera: Gryllus domesticus, Kuopio, kaatopaikalla, J. Kohlemainen, T. Räsänen.

Mallophaga: 111 näytettä kotimaisista linnuista, P. Krüger.

Hemiptera: 9 lajia lehtitäitä, Ruokolahti, Joutseno, useat lajit faunalle uusia, E. Thuneberg. — 291 kpl *Heteroptera* & *Homoptera*, Suomi, Norja, Tanska, W. Hellén.

Trichoptera: 235 kpl, Vehkalahti, L. Fagerström. — 76 kpl, Parikkala, W. Hellén.

Lepidoptera: Laelia coenosa, Tammisaari: Notholmen, maalle uusi, T. Lindberg. — *Gastropacha quercifolia*, Tvärminne, A. Nederström. — *Rhyacia simulans* ja *Actebia fennica*, Somero (leg. J. Kuusinen), Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys. — *Procus minimus*, Kuopio, M. Kononen. — *Mormonia sponsa*, Pellinge, Ä. Pettersson. — *Pyrausta perlucidalis*, Helsinki, K. Dölle. — *Laspeyresia servillana*, Joutseno, kokoelmille uusi, E. Thuneberg. — *Lepidoptera* 270 kpl, Porvoon pit., J. Alvas. — 11.857 kpl, Vehkalahti, L. Fagerström. — 226 kpl, Suomi, Norja, Tanska, W. Hellén. — 60 prep. koukkaa, 47 lajia *Lepidoptera*, maan eri osista, E. Peltonen.

Diptera: Mycetophilidae 130 kpl, maan eri osista, W. Hellén. — 465 kpl, Korppoo, A. Wegelius. — *Nymphomyia*-kotelo, Bengaali, L. Brundin. — *Neossos marylandica*, Kanada, J. Vockeroth. — *Megahyperus sudeticus*, Joutseno, E. Thuneberg, nyky Suomelle uusi. — *Aptilotus paradoxus*, Itävalta, kokoelmille uusi, P. Palmgren. — *Microdrosophila congesta*, Puotinkylä, A. Wegelius. — *Lipoptena cervi*, hirvestä, Mäntyharju (leg. H. Sarkio), T. Brander. — *Calliphoridae* 6.022 kpl, Maarianhamina, M. Krusius, M. Laesvuori & A. Toivola. — 375 kpl, Urjala, T. Brander. — 1.432 kpl, Kajaani, K. Kurki, K. Sysiö, T. Vesikari. — 1.176 kpl, Ivalo, K. Ahola, E. Pätiälä, R. Virtanen. — *Lucilia fuscipalpis*, Ivalo, kokoelmille uusi, K. Ahola. — *Calliphora alpina*, Ivalo, maalle uusi, K. Ahola, R. Virtanen. — *Fannia hirundinis*, törmäpääskyn pesästä, maalle uusi, Oulu, U. Järvinen, Ivalo, K. Ahola, R. Virtanen, E. Pätiälä. — *Diptera* 290 kpl, Evitskog, W. Hackman. — 489 kpl, Vehkalahti, L. Fagerström.

Coleoptera: Trechus discus, Vehkalahti, L. Fagerström. — *Agabus guttatus*, Porvoo-Seitlax, kaivossa, H. Ahlqvist, A. Nordman. — *Tenebrionidae* 7 lajia, Kamerun, kaikki kokoelmille uusia, P. Ardoin. — *Chrysomelidae* 136 kpl, Salvador, N. Virkki. — *Coleoptera* 1.946 kpl, Suomi, Norja, Tanska, W. Hellén. — 248 kpl, Vehkalahti, B. ja L. Fagerström. — 133 kpl, Reposaari, V. Lauro. — 1.568 kpl, Armeenia, Georgia, Espanja, Kanaarian saaret, H. Lindberg.

Hymenoptera: Miscopus ater, Virolahti, maalle uusi, E. Valkeila. — *Belomicrus borealis*, Hattula, kokoelmille uusi, E. Valkeila. — *Tiphia femorata*, Hyvinkää, maalle uusi, E. Valkeila. — *Andrena nanula*, Luumäki, maalle uusi, B. Fagerström. — *Formicidae* 478 lajia, 9.574 kpl, maapallon eri osista, O. Wellenius. — *Hymenoptera* 966 kpl., Vehkalahti, L. Fagerström. — 280 kpl, Reposaari, V. Lauro. — 678 kpl, Kap Verden saaristo, 28 lajia, Kanada, Håkan Lindberg.

Sekalaista: 165 kpl, Reposaari, V. Lauro.

De entomologiska samlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Zoologiska museum under verksamhetsåret 1961—1962.

Redogörelse avgiven vid årsmötet 14. 5. 1962 av
kustos WALTER HACKMAN.

Under verksamhetsåret har Universitetets entomologiska samlingar ökats med 46.698 exemplar eller prov, vilka fördelar sig på de olika insektordningarna på följande sätt:

Thysanura	3	exx.	eller	prov	Copeognatha	9	exx.	eller prov
Odonata	16	»	»	»	Trichoptera	311	»	» »
Ephemeroptera	2	»	»	»	Lepidoptera	12.665	»	» »
Blattaria	5	»	»	»	Diptera	17.652	»	» »
Orthoptera	14	»	»	»	Siphonaptera	2	»	» »
Dermaptera	18	»	»	»	Coleoptera	3.326	»	» »
Plecoptera	11	»	»	»	Hymenoptera	11.764	»	» »
Mallophaga	111	»	»	»	Diverse	202	»	» »
Hemiptera	467	»	»	»				
Neuroptera	30	»	»	»	Summa	46.698	exx.	eller prov

Dr OTTO WELLENIUS har skänkt till museet sin världssamling av myror omfattande 478 arter i 9.574 exx. Vidare har mag. PAUL KRÜGER donerat en i kanadabalsam på objektglas monterad mallofagsamling omfattande närmare hundra arter anträffade på finska fåglar.

Jag får härmed frambära ett vördsamt tack till följande personer eller föreningar, som genom gåvor förkovrat museets samlingar:

Mag. H. Ahlqvist, stud. Kari Ahola, hr J. Alvas, dr P. Ardoin, prof. Väinö Auer, frk. Thelma von Bell, frk. Gunvor Blom, dr T. Brander, hr Unto Bremer, prof. Lars Brundin, dipl. ing. K. Dölle, forstmästare Rabbe Elfving, hr Fagerholm, skolelev B. Fagerström, dr L. Fagerström, mag. Kerttu Fiskari, frk. B. Gardberg, frk. E. Granström, preparator J. Grönvall. fil. dr W. Hackman, forstmästare L. V. Heinänen, fil. dr W. Hellén, hr Helge Helmroos, lic. M. Hirvenoja, hr Pentti K. Hämäläinen, frk. A. Hänninen, hr Unto Järvinen, hr Markus Jääskeläinen, handlande Kaihari, prof. Rohuro Kano, mag. Irja Karaila, skolelev Leif Karlson, fru Ethel Karlström, stud. Jussi Kolehmainen, vicehäradshövding M. Kononen, stud. Matti Krusius, konservator Paul Krüger, prof. V. Kujala, skolelev Kari Kurki, skolelev Kurt Laaksonen, skolelev Markku Laesvuori, skolelev K. Lagerblom, dr P. Lastowka, kyrkoherde V. Lauro, prof. Håkan Lindberg, skolelev Tom Lindberg, mag. E. Lindqvist, hr Paavo Lindroos, bankdir. Arvo Linturi, stud. M. Meinander, hr Erkki Mäki, hr Sulo Määttä, hr A. Nederström, mag. A. Nordman, docent Pekka Nuorteva, dir. Alfr. Nybom, fru M. E. Nyman, prof. P. Palmgren, byggmästare Erkki Peltonen, hr Erkki Peltomäki, dr O. Perttunen, mag. Ärla Pettersson, stud. E. Pätiälä, fru Railo, mag. Toivo Räsänen, hr Kauko Salonen, kassör E. Sjöholm, skolelev Kyösti Sysiö, stud. Jaakko Taalas, hr Ville Taiminen, dr E. Thuneberg, skolelev Arto Toivola, hr Kalervo Tynys, hr E. Valkeila, dr E. J. Valovirta, lektor A. Wegelius, dr O. Wellenius, skolelev Timo Vesikari, med. lic. V. Vikberg, dr N. Virkki, skolelev R. Virtanen, hr J. R. Vockeroth, Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys r.y., Osuusliike Elanto.

Förteckning över de viktigaste gåvorna:

Orthoptera: Gryllus domesticus, Kuopio, på avstjälpningsplats, J. Kolehmainen, V. Räsänen.

Mallophaga: 111 prov från inhemska fåglar, P. Krüger.

Hemiptera: 9 arter bladlöss, Ruokolahti, Joutseno, flera arter nya för faunan, C. Thuneberg. — 291 exx. *Heteroptera* & *Homoptera*, Finland, Norge, Danmark, W. Hellén.

Trichoptera: 235 exx., Vehkalahti, L. Fagerström. — 76 exx., Parikkala, W. Hellén.

Lepidoptera: Laelia coenosa, Ekenäs: Notholmen, ny för landet, T. Lindberg. — *Gastropacha quercifolia*, Tvärminne, A. Nederström. — *Rhyacia simulans* och *Actebia praecox*, Somero (leg. J. Kuusinen), Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys. — *Procus pusillimus*, Kuopio, M. Kononen. — *Mormonia sponsa*, Pellinge, Ä. Pettersson. — *Pyrausta perlucidalis*, Helsingfors, K. Dölle. — *Laspeyresia servillana*, Joutseno, ny för samlingarna, C. Thuneberg. — *Lepidoptera* 270 exx., Borgå socken, J. Alvas. — 11.857 exx., Vehkalahti, L. Fagerström. — 226 exx., Finland, Norge, Danmark, W. Hellén. — 60 preparerade larver av 47 arter *Lepidoptera* från olika delar av landet, E. Peltonen.

Diptera: Mycetophilidae 130 exx., olika delar av landet, W. Hellén. — 465 exx., Korpo, A. Wegelius. — *Nymphomyia*-puppskal, Bengalen, L. Brundin. — *Megahyperus caudeticus*, Joutseno, ny för landets nuvarande område, E. Thuneberg. — *Neossos maryandica*, Kanada, J. Vockeroth. — *Aptilotus paradoxus*, Österrike, ny för samlingarna, P. Palmgren. — *Microdrosophila congesta*, Botby, A. Wegelius. — *Lipoptena cervi*, från Elg, Mäntyharju (leg. H. Sarkio), T. Brander. — *Calliphoridae* 6.022 exx., Mariehamn, M. Krusius, M. Laesvuori & A. Toivola. — 375 exx., Urjala, T. Brander. — 1.432 exx., Kajana, K. Kurki, K. Sysiö & T. Vesikari. — 1.176 exx., Ivalo, K. Ahola, E. Pätiälä & R. Virtanen. — *Lucilia fuscipalpis*, Ivalo, ny för samlingarna, K. Ahola. — *Calliphora alpina*, Ivalo, ny för landet, K. Ahola, R. Virtanen. — *Fannia hirundinis*, från backsvalbo, ny för landet, Uleåborg, U. Järvinen, Ivalo, P. Virtanen, E. Pätiälä. — *Diptera* 290 exx., Evitskog, W. Hackman. — 489 exx., Vehkalahti, L. Fagerström.

Coleoptera: Trechus discus, Vehkalahti, L. Fagerström. — *Agabus guttatus*, Borgå-Seitlax, i en brunn, H. Ahlqvist & A. Nordman. — *Tenebrionidae* 7 arter, Kamerun, samtliga nya för samlingarna, P. Ardoin. — *Chrysomelidae* 136 exx., Salvador, N. Virkki. — *Coleoptera* 1.946 exx., Finland, Norge, Danmark, W. Hellén. — 248 exx., Vehkalahti, B. och L. Fagerström. — 133 exx., Reposaari, V. Lauro. — 1.568 exx., Armenien, Georgien, Spanien, Kanariska öarna, H. Lindberg.

Hymenoptera: Miscopus ater, Virolahti, ny för landet, E. Valkeila. — *Belonicrus borealis*, Hattula, ny för samlingarna, E. Valkeila. — *Tiphia femorata*, Hyvinge, ny för landet, E. Valkeila. — *Andrena nanula*, Luumäki, ny för landet, B. Fagerström. — *Formicidae*, 478 arter i 9.574 exx. från olika delar av världen, O. Wellenius. — *Hymenoptera* 966 exx., Vehkalahti, L. Fagerström. — 280 exx., Reposaari, V. Lauro. — 678 exx., Kap Verde-öarna, 28 arter, Canada, Håkan Lindberg.

Diverse: 165 exx., Reposaari, V. Lauro.

Helsingin Yliopiston Kasvimuseon itäfennoskandisten putkilokasvikokoelmien kasvu v. 1961—1962.

Kustoksen, dos. Ilmari Hiitosen vuosikokoukseen 14. 5. 1962 laatima kertomus.

Helsingin Yliopiston itäfennoskandinen putkilokasvikokoelma on lisääntynyt eri henkilöiden ja yhteisöjen tekemien lahjoitusten johdosta yhteensä 7.835 näytteellä seuraavasti:

368 näyt., eri maak., joukossa *Epilobium glandulosum* N, *Glyceria maxima* Tb, *Lycopodium inundatum* Ok, *Avena fatua*, *Cardamine Nymanii* ja *Pyrola rotundifolia* v. *norvegica* Lk, *Agrostis gigantea* ja *Eleocharis pauciflora* Li, toht. T. Ahti. — 2 näyt. *Mentha gentilis*, N, toht. T. Ahti ja maist. P. Isoviita. — 5 näyt. *Ranunculi auricomi*, Om ja Ob, toht. C. Cedercreutz. — 12 näyt., N, Oa, Om, joukossa *Lepidium perfoliatum*, N Helsinki, *Cardaria draba*, N Hanko, *Ranunculus cymbalaria* ja *Senecio jacobaea*, Oa Siipyy, *Bromus inermis*, *Rumex confertus* ja *Veronica persica*, Om Kokkola, yliopp. M. E. Cygnel. — 13 näyt. *Mentha*-lajeja, N, Ka, Ik, dos. V. Erkamo. — 166 näyt., Ka Vehkalahti, toht. L. Fagerström. — 86 näyt., Oa, opett. Onerva Grönholm; → myös Lehtola. — *Potentilla recta*, Ab Nummi, yliopp. Eeva Hanninen. — 78 näyt., Ok, kapt. L. Heikkinen. — 9 näyt. *Mentha*-lajeja, Tb, Sb, toht. A. J. Huuskonen ja rva Irja Huuskonen. — 36 näyt., eri maak., etup. Ks, lis. Leena Hämet-Ahti. — *Lathyrus pratensis* f. *pallidiflorus*, Ta Korpilahti ja *Petasites frigidus*, Tb Lievestuore, maat. ja metsät. toht. P. Hänninen. — 56 näyt., eri maak., joukossa *Epilobium glandulosum*, N Helsingin mlk., *Carex livida* ja *Hyssopus officinalis* (villiyt.), Sa Savitaipale, maist. P. Isoviita. — 35 näyt., etup. Sa Savitaipale, joukossa *Calamagrostis arundinacea* × *canescens*, maist. P. Isoviita ja rva Marjatta Isoviita. — 7 näyt., N, Ta, joukossa *Symphytum asperum*, N Helsinki, maist. P. Isoviita ja lis. Annikki Saarisalo-Taubert. — 31 näyt., Ob, joukossa *Polygonum foliosum* Oulusta ja *Rorippa amphibia* Torniosta, toht. P. Jokela. — 12 näyt., Ob, toht. E. Julin. — Kinnunen → Lehtola. — 227 näyt., eri maak., prof. F. W. Klingstedt. — *Dracocephalum sibiricum*, Sb Nilsiä, seminaarilainen Kyllikki Kokkonen. — 36 näyt., Ob Hailuoto, rva Aune Koponen. — 91 näyt., N, Ta, maist. T. Koponen. — 8 näyt., Sb, joukossa *Campanula cervicaria* Suonenjoelta, hra K. Korhonen. — 12 näyt., etup. Ta, maist. U. Laine. — 29 näyt., Oa, toht. V. B. Lehtola avustajineen (etup. rva Marjatta Kinnunen). — 53 näyt., Ta Sysmä, rva Liisa Lehtola. — 39 näyt., etup. *Ranunculi auricomi*, N Pernaja, toht. B. Lemberg. — 2 näyt. *Galium saxatile*, N Pernaja, rva Johanna Lindberg. — 39 näyt., Ab Suomusjärvi, maist. Anita Lindroos. — *Ophioglossum vulgatum*, Sb Kuopio, yliopp. Sirkka Lundman. — *Chenopodium urbicum*, N Helsinki, yliopp. A. Luomajoki. — 24 näyt., Ta, eri henkilöiden ottamia, Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys. — 5 näyt., N, prof. H. Luther. — 144 näyt., N, Ok, etup. *Ranunculi auricomi*, toht. G. Marklund. — 10 näyt., Ta Luopioinen, etup. *Pilularia globulifera*, leht. Irja Martikainen. — 19 näyt., Al, etup. *Ranunculi auricomi*, tilanomistaja P. Olofsson. — 320 näyt., Al, Ab, N, Ka, eniten Ab, mm. *Catabrosa aquatica*, Ab Korppoo, leht. B. Olsonin jäämistöstä. — 4 näyt. oppilasherbaarioista, joukossa *Symphytum asperum*, Ta Hollola ja *Salvia verticillata*, Ta Lahti, leht. Senja Orsila. — 2.900 näyt., etup. Al, N, Kl, joukossa mm. *Leontodon hispidus*, Al, prof. A. Palmgrenin jäämistöstä. — *Coronilla scorpioides*, sat. Ta Tyrväntö, seminaarinjoht. K. H. Pankakoski. — *Guizotia abyssinica*, Ta Hämeenlinna (ott. koulul. I. Sahi), maist. Maija Peitsalmi. — *Betonica officinalis*, Ta Hauho, maist. O. Peltonen. — *Potentilla recta*, Ta Heinola, yliopp. E. Pulkkila. — 300 näyt., Oa, Ob,

oukossa *Melandrium album* × *rubrum*, Ob Tornio, sekä satunnaiskasvit *Carex pilulifera*, Oa Kaskinen, *Ranunculus montanus*, Ob Tornio, *Helianthemum nummularium* ja *Trifolium montanum*, Ob Alatornio, maist. A. Railonsala, osittain myös rva Helmi Säntti-Railonsala. — 112 näyt., Lk, Li, maist. T. Rintanen. — 355 näyt., etup. Le, kustos H. Roivainen ja maist. Laila Roivainen. — 14 näyt., etup. *Mentha gentilis*, N, Ka, Ta, Tb, lis. Annikki Saarisalo-Taubert; → myös Isoviita. — 5 näyt. *Taraxacum*-lajeja, toht. B. Saarnio. — 78 näyt., Sb, maist. Marjatta Salminen. — 20 näyt., Sb Pieksämäki, kand. Anja Seppäläinen. — *Astragalus glycyphyllus*, luonnonvaraisena uusi Suomen kasvistolle, Ab Luomusjärvi, kand. Marja Simonsuuri-Sorsa. — 308 näyt., Kb Pielisjärvi, joukossa runs. *Alchemilla-* ja *Nymphaea*-näytt., prof. C.-E. Sonck. — *Datura stramonium*, 3 näyt., Ab, yliopp. Henrik Sumelius. — 384 näyt., St, joukossa *Lamium galeobdolon* (villiyt.) Kiikasta, *Picris hieracioides* Mouhijärveltä, *Cardamine amara*, *Carex pilulifera* ja *Geranium robertianum* Siikaisista, *Draba nemorosa*, *Epilobium adenocaulum*, *E. rubescens* ja *Geranium robertianum* Suodenniemeltä sekä *Carex pediformis* Tyrväältä, maist. J. Suominen. — 86 näyt., eri maak., etup. Ab, St, joukossa *Potentilla recta*, Ab Karjaa, *Mercurialis perennis*, Ab Kisko, *Viola odorata*, Ab Pohja ja *Galium odoratum*, St Säkylä, apteekkari I. Sältin. — *Pulmonaria officinalis*, St Hämeenkyrö, opett. H. Syväoja. — 357 näyt., eri maak., prof. T. Tirkkonen. — 100 näyt., Ab, N, joukossa *Epilobium glandulosum*, oulul. H. Toppari. — 309 näyt., etup. Lk Savukoski, muiden joukossa *Epilobium rubescens*, Ab Paimio, maist. T. Ulvinen. — 104 näyt., etup. N Pornainen, muiden joukossa *Impatiens parviflora* f. *albiflora*, N Helsinki, pikakirj. A. Valta. — 204 näyt., N, St, ekonomi Kyllikki Vanne. — 49 näyt., N, yliopp. K. G. Widén. — 2 näyt., toisena *Sieglingia decumbens*, Sa Savitaipale, rva Marja Vilkki.

Mainittakoon vielä, että prof. K. Linkolan jäämistöstä on kunnostettu kokoelmia varten lukuisia itukasvinäytteitä.

Muista lahjoituksista putkilokasvikokoelmaan (yht. 60 näytettä) museo kiittää vielä seuraavia henkilöitä: yliopp. P. Borg, koulul. P. E. Collander, yliopp. B. Federley ja K. Forsskåhl, maist. N. Fritzén, yliopp. Monica Gustafsson, rva Aune Haakana, toht. P. Havas, hra V. Heinonen, apul. prof. J. Jalas, koulul. I. Karenius ja Sirkka Koivula, maanv. A. Korva, rva Alma Koskinen, past. G. Kvist, apt. A. Kytöniemi, fil. K. Laaksonen, yliopp. Ulla Laaksonen, maist. B. Lindeberg, insin. M. Malmberg, rouva Ellen Mannila, rouva Åsel Nordström, maist. Sinikka Nurmi, leht. Aili Rautiainen, rva A. Tuomisto, maist. R. Valjakka ja toht. E. J. Valovirta. Lisäksi ovat lukuisat opiskelijat luovuttaneet kasvistoistaan yksittäisiä näytteitä museon kokoelmiin.

Museon vaihtotoimintaa varten saaduista putkilokasvien kaksoiskappaleista on museo erityisesti kiitollinen varsinkin toht. L. Fagerströmille. Muista kasvimuseoon kaksoiskappaleita lahjoittaneista henkilöistä mainittakoon vielä dos. V. Erkamo, kapt. L. Heikkinen, seminaarinjoht. K. H. Pankakoski, kustos H. Roivainen ja maist. Laila Roivainen sekä ekonomi Kyllikki Vanne.

De östfennoskandiska kärlväxtsamlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Botaniska museum 1961—1962.

Redogörelse avgiven vid årsmötet 14. 5. 1962 av kustos, docent Ilmari Hiitonen.

De östfennoskandiska kärlväxtsamlingarna vid Helsingfors Universitets Botaniska museum har genom donationer av enskilda personer och sammanslutningar ökats med sammanlagt 7.835 exemplar på följande sätt:

368 exx., olika prov., bl.a. *Epilobium glandulosum* N, *Glyceria maxima* Tb, *Lycopodium inundatum* Ok, *Avena fatua*, *Cardamine Nymanii* o. *Pyrola rotundifolia* v. *norvegica* Lk, *Agrostis gigantea* o. *Eleocharis pauciflora* Li, dr T. Ahti. — 2 exx. *Mentha gentilis*, N, dr T. Ahti o. mag. P. Isoviita. — 5 exx. *Ranunculi auricomi*, Om o. Ob, dr C. Cedercreutz. — 12 exx., N, Oa, Om, bland dem *Lepidium perfoliatum*, N Helsingfors, *Cardaria draba*, N Hangö, *Ranunculus cymbalaria* o. *Senecio jacobaea*, Oa Sideby, *Bromus inermis*, *Rumex confertus* o. *Veronica persica*, Om Gamlakarleby, stud. M. E. Cygnel. — 13 exx. *Mentha*-arter, N, Ka, Ik, doc. V. Erkamo. — 166 exx., Ka Vehkalahti, dr L. Fagerström. — 86 exx., Oa, lärarinnan Onerva Grönholm; → även Lehtola. — *Potentilla recta*, Ab Nummi, stud. Eeva Hanninen. — 78 exx., Ok, kapt. L. Heikkinen. — 9 exx. *Mentha*-arter, Tb, Sb, dr A. J. Huuskonen o. fru Irja Huuskonen. — 36 exx., olika prov., främst Ks, lic. Leena Hämet-Ahti. — *Lathyrus pratensis* f. *pallidiflorus*, Ta Korpilahti o. *Petasites frigidus*, Tb Lievestuore, AFD P. Hänninen. — 56 exx., olika prov., bl.a. *Epilobium glandulosum*, N Helsinge, *Carex livida* o. *Hyssopus officinalis* (förvildad), Sa Savitaipale, mag. P. Isoviita. — 35 exx., främst Sa Savitaipale, bl.a. *Calamagrostis arundinacea* × *canescens*, mag. P. Isoviita o. fru Marjatta Isoviita. — 7 exx., N, Ta, bl.a. *Symphytum asperum*, N Helsingfors, mag. P. Isoviita o. lic. Annikki Saarisalo-Taubert. — 31 exx., Ob, bl.a. *Polygonum foliosum* från Uleåborg o. *Rorippa amphibia* från Torneå, dr P. Jokela. — 12 exx., Ob, dr E. Julin. — Kinnunen → Lehtola. — 227 exx., olika prov., prof. F. W. Klingstedt. — *Dracocephalum sibiricum*, Sb Nilsiä, seminaristen Kyllikki Kokkonen. — 36 exx., Ob Karlö, fru Aune Koponen. — 91 exx., N, Ta, mag. T. Koponen. — 8 exx., Sb, bl.a. *Campanula cervicaria* från Suonenjoki, hr K. Korhonen. — 12 exx., främst Ta, mag. U. Laine. — 29 exx., Oa, dr V. B. Lehtola med medhjälpare (främst fru Marjatta Kinnunen). — 53 exx., Ta Sysmä, fru Liisa Lehtola. — 39 exx., främst *Ranunculi auricomi*, N Pernå, dr B. Lemberg. — 2 exx. *Galium saxatile*, N Pernå, fru Johanna Lindberg. — 39 exx., Ab Suomusjärvi, mag. Anita Lindroos. — *Ophioglossum vulgatum*, Sb Kuopio, stud. Sirkka Lundman. — *Chenopodium urbicum*, N Helsingfors, stud. A. Luomajoki. — 24 exx., Ta, insamlade av olika personer, Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys. — 5 exx., N, prof. H. Luther. — 144 exx., N, Ok, främst *Ranunculi auricomi*, dr G. Marklund. — 10 exx., Ta Luopioinen, mest *Pilularia globulifera*, lekt. Irja Martikainen. — 19 exx., Al, främst *Ranunculi auricomi*, hemmansägare P. Olofsson. — 320 exx., Al, Ab, N, Ka, mest Ab, bl.a. *Catabrosa aquatica*, Ab Korpo, lekt. B. Olsonis kvarlåtenskap. — 4 exx. från elevherbarier, bl.a. *Symphytum asperum*, Ta Hollola o. *Salvia verticillata*, Ta Lahti, lekt. Senja Orsila. — 2.900 exx., främst Al, N, Kl, bl.a. *Leontodon hispidus*, Al, prof. A. Palmgrens kvarlåtenskap. — *Coronilla scorpioides*, adv., Ta Tyrväntö, seminariedir. K. H. Pankakoski. — *Guizotia abyssinica*, Ta Tavastehus (insamlad av skolelev I. Sahi), mag. Maija Peitsalmi. — *Betonica officinalis*, Ta Hauho, mag. O. Peltonen. — *Potentilla recta*, Ta Heinola, stud. E. Pulkkila. — 300 exx., Oa, Ob, bl.a. *Me-*

ndrium album × *rubrum*, Ob Torneå, samt adventivväxterna *Carex pilulifera*, Oa Kaskö, *anunculus montanus*, Ob Torneå, *Helianthemum nummularium* o. *Trifolium montanum*, b Alatornio, mag. A. Railonsala, till en del även fru Helmi Säntti-Railonsala. — 112 exx., k, Li, mag. T. Rintanen. — 355 exx., främst Le, kustos H. Roivainen o. mag. Laila oivainen. — 14 exx., främst *Mentha gentilis*, N, Ka, Ta, Tb, lic. Annikki Saarisalo-aubert; → även Isoviita. — 5 exx. *Taraxaca*, dr B. Saarsoo. — 78 exx., Sb, mag. Mar-tta Salminen. — 20 exx., Sb Pieksämäki, kand. Anja Seppäläinen. — *Astragalus glycy-hyllus*, som spontan ny för Finlands flora, Ab Suomusjärvi, kand. Marja Simonsuuri-orsa. — 308 exx., Kb Pielisjärvi, bl.a. rikl. *Alchemilla*- o. *Nymphaea*-material, prof. .-E. Sonck. — *Datura stramonium*, 3 exx., Ab, stud. Henrik Sumelius. — 384 exx., t, bl.a. *Lamium galeobdolon* (förvildad) från Kiikka, *Picris hieracioides* från Mouhijärvi, *ardamine amara*, *Carex pilulifera* o. *Geranium robertianum* från Siikainen, *Draba nemo-osa*, *Epilobium adenocaulum*, *E. rubescens* o. *Geranium bohemicum* från Suodenniemi mt *Carex pediformis* från Tyrvää, mag. J. Suominen. — 386 exx., olika prov., främst b, St, bl.a. *Potentilla recta*, Ab Karis, *Mercurialis perennis*, Ab Kisko, *Viola odorata*, b Pojo o. *Galium odoratum*, St Säkylä, apot. H. Såltin. — *Pulmonaria officinalis*, St Ta-astkyrö, lär. H. Syväoja. — 357 exx., olika prov., prof. T. Tirkkonen. — 100 exx., b, N, bl.andra *Epilobium glandulosum*, skolelev H. Toppari. — 309 exx., främst Lk Savu-oski, bl.a. *Epilobium rubescens*, Ab Pemar, mag. T. Ulvinen. — 104 exx., främst N Borg-äs, bl.a. *Impatiens parviflora* f. *albiflora*, N Helsingfors, stenograf A. Valta. — 204 exx., , St, ekon. Kyllikki Vanne. — 49 exx., N, stud. K. G. Widén. — 2 exx., det ena *Sieg-ngia decumbens*, Sa Savitaipale, fru Marja Vilkki.

Det kan ännu nämnas att ett betydande antal groddplantsprov ur prof. K. Linkolas varlåtenskap har iordningsställts för samlingarna.

För övriga donationer till kärlväxtsamlingen (tills. 60 exx.) tackar museet ännu föl-nde personer: stud. P. Borg, skolelev P. E. Collander, studd. B. Federley o. B. Fors-åhl, mag. N. Fritzén, stud. Monica Gustafsson, fru Aune Haakana, dr P. Havas, hr . Heinonen, prof. J. Jalas, skolelev I. Karenius, skolelev Sirkka Koivula, hr A. Korva, u Alma Koskinen, past. G. Kvist, apot. A. Kytöniemi, lic. K. Laaksonen, stud. Ulla aaksonen, mag. B. Lindeberg, ing. M. Malmberg, frk. Ellen Mannila, frk. Åsel Nord-röm, mag. Sinikka Nurmi, lekt. Aili Rautiainen, hr A. Tuomisto, mag. R. Valjakka . dr E. J. Valovirta. Härtill har flere studenter från sina herbarier överlåtit enstaka prov ll museets samlingar.

För erhållna dublettexemplar för bytesverksamheten står museet i tacksamhetsskuld peciellt till dr L. Fagerström. Också doc. V. Erkamo, kapt. L. Heikkinen, seminarie-irektor K. H. Pankakoski, kustos H. Roivainen o. mag. Laila Roivainen samt ekon. yllikki Vanne har förkovrat dublettsamlingen.

Helsingin Yliopiston Kasvimuseon itäfennoskandisten itiökasvikokoelmien kasvu 1961—1962.

Kustos H. ROIVAISEN vuosikokouksessa 14. 5. 1962 esittämä selonteko.

Helsingin Yliopiston Kasvimuseon itäfennoskandisiin itiökasvikokoelmiin n toimintakautena 1961—1962 saatu lahjoituksia 35 henkilöltä ja 2 laitok-elta yhteensä 6.902 näytettä. Niistä on sammalia 2.584, jäkäliä 1.261 ja eniä 3.057 näytettä.

Lahjoitukset eri itiökasviryhmiin ovat seuraavat:

Sammalet: 239 näyt., eri maak., toht. T. Ahti. — 225 näyt., eri maak., prof. R. Frey. — 4 näyt., Tb, toht. R. Hakulinen. — 173 näyt., eri maak., Helsingin Normaalilyseo. — 10 näyt., Le, toht. A. J. Huuskonen. — 50 näyt., Ta, hra J. Kantee. — 28 näyt., Ob, kand. Aune Koponen. — 204 näyt., N ja Ta, maist. T. Koponen. — 66 näyt., eri maak., edesmenneen prof. M. J. Kotilaisen kokoelmista. — 345 näyt., Ab ja N, prof. Håkan Lindberg. — 33 näyt., Ob, yliopp. Ulla Matala. — 23 näyt., Ta, maanmittausins. K. Niilekselä. — 102 näyt., eri maak., yliopp. H. Niininen. — 12 näyt., etup. Li, toht. A. Renvallin jäämistöstä. — 5 näyt., Kb, mm. *Trichocolea tomentella* Liperistä, maist. R. Repo. — 791 näyt., eri maak., maist. Laila Roivainen ja toht. H. Roivainen, mm. Suomelle uudet *Andreaea Hartmanii* (Le Haltiatunturi ja Veäijehoaivi) ja *Ceratodon purpureus* v. *dimorphus* (St Tyrvää) sekä *Amblystegiella confervoides* (Ob Tervola), *Amblystegium Kochii* (St Karkku), *Bryum oblongum*, *Anomodon Rugelii*, *Brachythecium campestre*, *B. mildeanum*, *Pleuridium subulatum*, *Thuidium tamariscinum*, *Weisia controversa* ja *Zygodon viridissimus* (St Tyrvää), *Anisothecium rufescens* (Sb Kiuruvesi), *Cinclidium subrotundum* ja *Pogonatum capillare* (Ob Oulujoki), *Seligeria doniana* (Le Maunu), *S. brevifolia* (Ob Rovaniemi), *Tortula muralis* (N Helsinki, Vestersundom ja St Karkku) ja *Mannia pilosa* (Ob Kemi, Kalkkimaa ja Le Saana). — 273 näyt., eri maak., maist. J. Suominen. — 1 näyt., St, apt. H. Såltin.

Vaihtoa varten ovat sammalia lahjoittaneet maist. T. Koponen, prof. Håkan Lindberg sekä maist. Laila Roivainen ja toht. H. Roivainen (noin 4.000 näytettä).

Jäkälät: 164 näyt., eri maak., toht. T. Ahti. — 240 näyt., eri maak., prof. R. Frey. — 54 näyt., eri maak., toht. R. Hakulinen. — 355 näyt., eri maak., Helsingin Normaalilyseo. — 10 näyt., Le, lis. Leena Hämet-Ahti. — 69 näyt., eri maak., prof. F. W. Klingstedt. — 38 näyt., Ob, kand. Aune Koponen. — 1 näyt., Ks, yliopp. H. Niininen. — 12 näyt., Lk, diakonissa Kirsti Raitio. — 318 näyt., eri maak., maist. J. Suominen.

Jäkäliä vaihtoon on lisäksi lahjoittanut prof. F. W. Klingstedt.

Sienet: 39 näyt., eri maak., toht. T. Ahti. — 2.229 näyt., eri maak., prof. R. Frey. — 130 näyt., mm. Suomelle uudet *Boletus aureus*, *Clitocybe admissa*, *Inocybe inconcinna*, *I. phaeosticta* ja *Lyophyllum Favrei* sekä lisäksi *Claudopus depluens*, *Cortinarius cohabitans*, *C. helvolus*, *C. subglutinosus* ja *Inocybe atripes*, Ab Västanfjärd, maist. N. Malmström. — 145 näyt., eri maak., maist. A. Nordman. — 1 näyt., Suomelle uusi *Helvella friesiana*, N Porvoo, Pellinki, maist. Ärla Pettersson. — 96 näyt., eri maak., mm. *Peronospora grisea*/*Veronica longifolia* (matrix nova!), Le Lätäseno, Hirvasvuopio ja Markkina, Ruotojärvi ja *P. hesperidis*/*Hesperis dinarica* (matrix nova!), N Kerava, Suomelle uudet sienet *Clavaria contorta* (Le Lätäseno), *Peronospora arabidopsidis*/*Arabidopsis thaliana* ja *P. campestris*/*Arenaria serpyllifolia* (Al Hammarland), *P. hesperidis*/*Hesperis matronalis* (N Kerava), *P. saxifragae*/*Saxifraga granulata* (Al Hammarland), *P. thlaspeos-arvensis*/*Thlaspi arvense* (Al Mariehamn), Suomelle uudet isäntäkasvit *Peronospora brassicae*/*Brassica campestris* v. *oleifera* f. *biennis* (Al Jomala ja Ta Hollola), *P. dentariae*/*Cardamine pratensis* (Al Hammarland), *P. destructor*/*Allium ascalonicum* (N Kerava), *P. paula*/*Cerastium semidecandrum* (Al Hammarland), *P. ranunculi*/*Ranunculus bulbosus* (Al Hammarland, Jomala ja Mariehamn), *Sphaerotheca fuliginea*/*Pedicularis lapponica* (Le Tshertti, Toarisätnon suu ja Karjalanvaara), *Ustilago ornithogali*/*Gagea minima* (Al Hammarland) sekä lisäksi *Peronospora arenariae*/*Moehringia trinervia* (Al Jomala ja Ab Västanfjärd), *P. corydalis*/*Corydalis solida* (Al Hammarland ja Mariehamn), *P. erophilae*/*Draba verna* (Al Hammarland), *P. mayorii*/*Vicia cracca* ja *P. obovata*/*Spergula arvensis* (Lk Muonio), *P. sepium*/*Vicia sepium* (Om Pietarsaari), *P. tanaceti*/*Chrysanthemum vulgare* (Om Revon-

Typis expr. 12. 2. 1963.

lahti), *P. trifolii-repentis/Trifolium repens* (St Tyrvää), *Erysiphe nitida/Delphinium cultorum* (Lk Kolari), *Sphaerotheca epilobii/Epilobium palustre* (Le Kivijärvi), *S. fuliginea/Euphrasia brevipila* (Ob Karunki), *Puccinia arenariae/Stellaria nemorum* (Le, useita löytöjä), *P. calthae/Caltha palustris* (Le Lätäseno, Adjahoaivi), *P. valantiae/Galium verum* (Oa Kristiinankaupunki), *Pucciniastrum areolatum/Prunus padus* v. *borealis* (Le, useita löytöjä), *Ustilago violacea/Dianthus deltoides* (Oa Kristiina), *Ramularia silenicola/Silene cucubalus* (Om Revonlahti), ja *Phytophthora infestans/Solanum tuberosum* (Le Markkina), maist. Laila Roivainen ja toht. H. Roivainen. — 239 näyt., Ab ja St, apt. H. Såltin. — 35 näyt., Tb, mm *Coleosporium sonchi/Sonchus asper, Melampsora hypericorum/Hypericum maculatum, Phragmidium potentillae/Potentilla argentea, Puccinia coronata* v. *melicae/Melica nutans, P. punctata/Galium palustre, P. absinthii/Artemisia vulgaris, P. lapsanae/Lapsana communis, P. millefolii/Achillea millefolium, Erysiphe aquilegiae/Aquilegia vulgaris, E. artemisiae/Artemisia vulgaris, E. galeopsidis/Galeopsis speciosa, E. cichoraceārum/Cirsium heterophyllum, E. hyperici/Hypericum maculatum, E. lamprocarpa/Plantago major, E. Martii/Trifolium pratense, E. nitida/Ranunculus acer, E. polyphaga/Begonia* sp., *E. umbelliferarum/Anthriscus silvestris, E. umbelliferarum/Heracleum sphondylium* ssp. *sibiricum, Podosphaera major/Vaccinium uliginosum, Sphaerotheca fugax/Geranium silvaticum*, koulul. Jussi Tammisola. — 75 näyt., Ab ja N, mm. *Geaster coronatus*, Lohja, ja *Puccinia poae-nemoralis/Poa glauca*, Lohja, koulul. Harri T. Toppari. — 50 näyt., Ta ja Ob, prof. R. Tuomikoski. — 9 näyt., eri maak., Turun Yliopisto.

Lisäksi on sienikokoelmiin saatu pienempiä lahjoituksia seuraavilta henkilöiltä: toht. K. O. Donner, apt. L. R. Holmqvist, toht. E. Julin, maist. I. Laukkonen, ekonomi P. Lehväslaiho, hra T. M. Saari, maist. G. Stenius, maist. J. Suominen ja maist. A. Valpas.

Kryptogaamiosasto lausuu kiitokset kaikista lahjoituksista ja erittäinkin prof. R. Freyn ja prof. Håkan Lindbergin jättämistä arvokkaista kokoelmista.

De östfennoskandiska kryptogamsamlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Botaniska Museum 1961—1962.

Redogörelse avgiven vid årsmötet 14. 5. 1962 av kustos H. Roivainen.

Helsingfors Universitets Botaniska museums östfennoskandiska kryptogamsamlingar har under verksamhetsåret 1961—1962 som gåvor av 35 personer och 2 institutioner erhållit sammanlagt 6.902 exx. Av dessa är 2.584 exx. mossor, 1.261 exx. lavar och 3.057 exx. svampar.

Gåvorna fördelar sig på de olika kryptogamgrupperna på följande sätt:

Mossor: 239 exx., olika prov., dr T. Ahti. — 225 exx., olika prov., prof. R. Frey. — 4 exx., Tb, dr R. Hakulinen. — 173 exx., olika prov., Helsingin Normaalilyseo. — 10 exx., Le, dr A. J. Huuskonen. — 50 exx., Ta, hr J. Kantee. — 28 exx., Ob, kand. Aune Koponen. — 204 exx., N o. Ta, mag. T. Koponen. — 66 exx., olika prov., från prof. M. J. Kotilainens samlingar. — 345 exx., Ab o. N, prof. Håkan Lindberg. — 33 exx., Ob, stud. Ulla Matala. — 23 exx., Ta, lantmäteriing. K. Niilekselä. — 102 exx., olika prov., stud. H. Niininen. — 12 exx., främst Li, från dr A. Renvalls kvarlåtenskap. —

5 exx., Kb, bl.a. *Trichocolea tomentella* från Liperi, mag. R. Repo. — 791 exx., olika prov., mag. Laila Roivainen o. dr H. Roivainen, bl.a. de för Finland nya *Andreaea Hartmanii* (Le Haltiatunturi o. Veäijehoaivi) o. *Ceratodon purpureus* v. *dimorphus* (St Tyrvää) samt *Amblystegiella confervoides* (Ob Tervola), *Amblystegium Kochii* (St Karkku), *Bryum oblongum*, *Anomodon Rugelii*, *Brachythecium campestre*, *B. mildeanum*, *Pleuridium subulatum*, *Thuidium tamariscinum*, *Weisia controversa* o. *Zygodon viridissimus* (St Tyrvää), *Anisothecium rufescens* (Sb Kiuruvesi), *Cinclidium subrotundum* o. *Pogonatum capillare* (Ob Oulujoki), *Seligeria doniana* (Le Maunu), *S. brevifolia* (Ob Rovaniemi), *Tortula muralis* (N Helsingfors, Vestersundom o. St Karkku) o. *Mannia pilosa* (Ob Kemi, Kalkkimaa o. Le Saana). — 273 exx., olika prov., mag. J. Suominen. — 1 ex., St, apot. H. Såltin.

För bytet har mossor donerats av mag. T. Koponen, prof. Håkan Lindberg samt mag. Laila Roivainen o. dr H. Roivainen (ca 4.000 exx.).

Lavar: 164 exx., olika prov., dr T. Ahti. — 240 exx., olika prov., prof. R. Frey. — 54 exx., olika prov., dr R. Hakulinen. — 355 exx., olika prov., Helsingin Normaalilyseo. — 10 exx., Le, lic. Leena Hämet-Ahti. — 69 exx., olika prov., prof. F. W. Klingstedt. — 38 exx., Ob, kand. Aune Koponen. — 1 ex., Ks, stud. H. Niininen. — 12 exx., Lk, diakonissa Kirsti Raitio. — 318 exx., olika prov., mag. J. Suominen.

Prof. F. W. Klingstedt har därtill skänkt lavar till bytet.

Svampar: 39 exx., olika prov., dr T. Ahti. — 2.229 exx., olika prov., prof. R. Frey. — 130 exx., bl.a. de för Finland nya *Boletus aureus*, *Clitocybe admissa*, *Inocybe inconcinna*, *I. phaeosticta* o. *Lyophyllum Favrei* samt *Claudopus depluens*, *Cortinarius cohabitans*, *C. helvolus*, *C. subglutinosus* o. *Inocybe atripes*, Ab Västanfjärd, mag. N. Malmström. — 145 exx., olika prov., mag. A. Nordman. — 1 ex. av den för Finland nya *Helvella friesiana*, N Borgå, Pellinge, mag. Ärla Pettersson. — 96 exx., olika prov., bl.a. *Peronospora grisea*/*Veronica longifolia* (matrix nova!), Le Lätäseno, Hirvasvuopio o. Markkina, Ruotojärvi samt *P. hesperidis*/*Hesperis dinarica* (matrix nova!), N. Kervo, de för Finland nya *Clavaria contorta* (Le Lätäseno), *Peronospora arabidopsidis*/*Arabidopsis thaliana* o. *P. campestris*/*Arenaria serpyllifolia* (Al Hammarland), *P. hesperidis*/*Hesperis matronalis* (N Kervo), *P. saxifragae*/*Saxifraga granulata* (Al Hammarland), *P. thlaspeos-arvensis*/*Thlaspi arvense* (Al Mariehamn), de för Finland nya värdväxterna *Peronospora brassicae*/*Brassica campestris* v. *oleifera* f. *biennis* (Al Jomala o. Ta Hollola), *P. dentariae*/*Cardamine pratensis* (Al Hammarland), *P. destructor*/*Allium ascalonicum* (N Kervo), *P. paula*/*Cerastium semidecandrum* (Al Hammarland), *P. ranunculi*/*Ranunculus bulbosus* (Al Hammarland, Jomala o. Mariehamn), *Sphaerotheca fuliginea*/*Pedicularis lapponica* (Le Tshertti, Toarisätnon suu o. Karjalanvaara), *Ustilago ornithogali*/*Gagea minima* (Al Hammarland) samt därtill *Peronospora arenariae*/*Moehringia trinervia* (Al Jomala o. Ab Västanfjärd), *P. corydalis*/*Corydalis solida* (Al Hammarland o. Mariehamn), *P. erophilae*/*Draba verna* (Al Hammarland), *P. mayorii*/*Vicia cracca* o. *P. obovata*/*Spergula arvensis* (Lk Muonio), *P. sepium*/*Vicia sepium* (Om Jakobstad), *P. tanaceti*/*Chrysanthemum vulgare* (Om Revonlahti), *P. trifolii-repentis*/*Trifolium repens* (St Tyrvää), *Erysiphe nitida*/*Delphinium cultorum* (Lk Kolari), *Sphaerotheca epilobii*/*Epilobium palustre* (Le Kivijärvi), *S. fuliginea*/*Euphrasia brevipila* (Ob Karunki), *Puccinia arenariae*/*Stellaria nemorum* (Le, flere lok.), *P. calthae*/*Caltha palustris* (Le Lätäseno, Adjahoaivi), *P. valantiae*/*Galium verum* (Oa Kristinestad), *Pucciniastrum areolatum*/*Prunus padus* v. *borealis* (Le, flere lok.), *Ustilago violacea*/*Dianthus deltoides* (Oa Kristinestad), *Ramularia silenicola*/*Silene cucubalus* (Om Revonlahti) o. *Phytophthora infestans*/*Solanum tuberosum* (Le Markkina), mag. Laila Roivainen o. dr H. Roivainen. — 239 exx., Ab o. St, apot. H. Såltin. — 35 exx., Tb, bl.a. *Coleosporium sonchi*/*Sonchus asper*, *Melampsora hypericorum*/*Hypericum maculatum*, *Phragmidium potentillae*/*Potentilla argentea*, *Puccinia coronata* v. *melicae*/*Melica nutans*, *P. punctata*/

alium palustre, P. absinthii/Artemisia vulgaris, P. lapsanae/Lapsana communis, P. millefolii/Achillea millefolium, Erysiphe aquilegiae/Aquilegia vulgaris, E. artemisiae/Artemisia vulgaris, E. galeopsidis/Galeopsis speciosa, E. cichoracearum/Cirsium heterophyllum, E. hyperici/Hypericum maculatum, E. lamprocarpa/Plantago major, E. Martii/Trifolium pratense, E. nitida/Ranunculus acer, E. polyphaga/Begonia sp., *E. umbelliferarum/Anthriscus silvestris, E. umbelliferarum/Heracleum sphondylium* ssp. *sibiricum, Podosphaera major/Vaccinium uliginosum, Sphaerotheca fugax/Geranium silvaticum,* skolelev Jussi Tammisola. — 75 exx., Ab o. N, bl.a. *Geaster coronatus,* Lojo o. *Puccinia poae-nemoralis/Poa glauca,* Lojo, skolelev Harri T. Toppari. — 50 exx., Ta o. Ob, prof. R. Tuomikoski. — exx., olika prov., Turun Yliopisto.

Till svampsamlingarna har därtill erhållits mindre donationer av följande personer: r K. O. Donner, apot. L. R. Holmqvist, dr E. Julin, mag. I. Laukkonen, ekonom P. Lehäslaiho, hr T. M. Saari, mag. G. Stenius, mag. J. Suominen o. mag. A. Valpas.

Kryptogamavdelningen frambär ett tack för alla donationer och speciellt ör de av prof. R. Frey och prof. Håkan Lindberg erhållna värdefulla samngarna.

Indices

Index auctorum[1])

BERGMAN, GÖRAN: Den nya jaktlagen ur naturskyddssynpunkt 33
DONNER, KAI OTTO: (Syncellernas struktur och funktion) ..... (23)
— — Societas pro Fauna et Flora Fennica 13.5.1961—14.5.1962 (37) 39—68
ERIKSSON, ULF: Phyllopoderna Branchinecta palludosa och Polyanthenia forcipata på Iso Malla 34
— — Carex appropinquata på Jurmo 34
HAAPALA, EVA: Cephalanthera rubra inom Orijärvi gruvområde .. 27
VON HAARTMAN, LARS: Stark migration av kålfjärilar (Pieris brassicae) i Finlands sydvästra skärgård sommaren 1961 .... (23) 26—27
— — (Minnestal över prof. Alvar Palmgren) ..... (27) 46—63
— — (Fåglarnas äggläggningstider och kullstorlek) ..... (34)
HACKMAN, WALTER: Mallofager från fågelskinn i Zoologiska museets samlingar ..... 34—35
— — Helsingin Yliopiston Eläinmuseon hyönteiskokoelmien kasvu toimintavuonna 1961—1962 ..... (37) 72—73
— — De entomologiska samlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Zoologiska museum under verksamhetsåret 1961—1962 ..... (37) 74—75
HELLÉN, WOLTER och HARRY KROGERUS: (Revisionsberättelse för år 1961) ..... (37)
HIITONEN, ILMARI: Helsingin Yliopiston Kasvimuseon itäfennoskandisten putkilokasvikokoelmien kasvu v. 1961—1962 (37) 76—77
— — De östfennoskandiska kärlväxtsamlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Botaniska museum 1961—1962 .... (37) 78—79
HÖGNÄS, BO: Några intressanta växtfynd på Åland ..... 37—38
KROGERUS, HARRY vide HELLÉN WOLTER.
KROTT, PETER: (Das Verhalten des Braunbären (Ursus arctos L.) im Funktionskreis der Ernährung) ..... (33)
KRÜGER, PAUL: (Undersökningar över den i Finland utplanterade kanadensiska bäverns levnadsvanor) ..... (33)
LINDBERG, JOHANNA: En ny fyndort i Finland för Galium saxatile L. ..... (23) 24—25
LUTHER, HANS: Galium saxatile som gräsmatteinkomling i Finland, diskussionsinlägg 23
— — Principerna för införande av främmande djur och växter, diskussionsförslag 24

[1]) Die Vogelberingung in Finnland im Jahre 1961, vide Memoranda *39*.

AUTHER, HANS: Achillea ptarmica ssp. cartilaginea i Tavastehus, diskussionsinlägg 27
ÖNNQVIST, BORIS: Beckmannia syzigachne i Harviala 27
IARKLUND, GUNNAR: Mentha gentilis-komplexet och M. dalmatica i Östfennoskandien. Zusammenfassung: Der Mentha gentilis-Komplex und M. dalmatica in Ostfennoskandien ..... 2—18
— — Epilobium glandulosum Lehm. i Finland och på Karelska näset. Zusammenfassung: Epilobium glandulosum Lehm. in Finnland und auf der Karelischen Landenge ..... 18—21
— — Fynd av Epilobium glandulosum × palustre, E. glandulosum × montanum och E. adenocaulon × palustre. Zusammenfassung: Funde von Epilobium glandulosum × palustre, E. glandulosum × montanum und E. adenocaulon × palustre 21—23
IEINANDER, MARTIN: Carex arenarias förekomst i Finland 34
NORDMAN, ADOLF FR.: Klart violettfärgade exemplar av Angelica silvestris och Hieracium umbellatum i Borgå-trakten sommaren 1961. Zusammenfassung: Hell violettgefärbte Individuen von Angelica silvestris und Hieracium umbellatum nahe Borgå im Sommer 1961 ..... 27—28
— — Spridda uppgifter om avvikelser beträffande en del växters och insekters fenologi sommaren-hösten 1961 ..... 28—33
PALMGREN, PONTUS: (Undersökningar över markens spindelfauna i Finland och Alperna) ..... (33)
— — Betydelsen av även alldeles tillfällighetsbetonat insamlande av spindlar 33
— — Vikten av att undersöka kärren, mossarna och myrarna i Nyland 35
PETTERSSON, BROR: (Värmechock som mutationsutlösande faktor hos växterna) ..... (1)
— — Chrysanthemum leucanthemum med tubformiga kantblommor som odlad i England, diskussionsinlägg 1
REUTER, MARIA: Redogörelse för biblioteket under verksamhetsåret 1961—1962 ..... (37) 45—46
REUTER, TOM: Chrysanthemum leucanthemum med tubformiga kantblommor i Pargas 1
— — Kålfjärilmigration i Nagu 1961, diskussionsinlägg 23
RISKA, SVEN: En svart skogsödla och blåfläckiga kopparormar .... 35—36
ROIVAINEN, HEIKKI: Helsingin Yliopiston Kasvimuseon itäfennoskandisten itiökasvikokoelmien kasvu 1961—1962 .... (37) 79—81
— — De östfennoskandiska kryptogamsamlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Botaniska museum 1961—1962 (37) 81—83
SEGERSTRÅLE, SVEN: Helsingin Yliopiston Eläinmuseon yleisen osaston kokoelmien kasvu toimintavuonna 1961—1962 .... (37) 68—70
— — Samlingarnas tillväxt vid Helsingfors Universitets Zoologiska Museums allmänna avdelning under verksamhetsåret 1961—1962 ..... (37) 70—71
SIRÉN, GUSTAF: Ett nytt skogsbotaniskt exkursionsmål 1
SONCK, C-E.: Floran i Pielisjärvi 35

Spärck, Ragnar: (Aendringer i den danske og grönlandske fauna igenom de sidste 100 år) ..... (35)
Stockmann, Sten: Societas pro Fauna et Flora Fennicas ekonomiska ställning under år 1961 ..... (37) 43—45
Storbacka, Rolf: Najas marina i Gamlakarleby skärgård 23
Widén, Karl-Gustaf: Festuca pratensis × Lolium perenne, Agrostis gigantea × tenuis, Agrostis stolonifera × tenuis 33
— — Växtfynd på Jurmo 34

Index systematicus botanicus

Fungi

Boletus aureus 80, 82
Claudopus depluens 80, 82
Clavaria contorta 80, 82
Clitocybe admissa 80, 82
Coleosporium sonchi 81—82
Cortinarius cohabitans 80, 82; *helvolus* 80, 82; *subglutinosus* 80, 82
Erysiphe aquilegiae 81, 83; *artemisiae* 81, 83; *cichoracearum* 81, 83; *galeopsidis* 81, 83; *hyperici* 81, 83; *lamprocarpa* 81, 83; *Martii* 81, 83; *nitida* 81—83; *polyphaga* 81, 83; *umbelliferarum* 81, 83
Geaster coronatus 81, 83
Helvella friesiana 80, 82
Inocybe atripes 80, 82; *inconcinna* 80, 82; *phaeosticta* 80, 82
Lyophyllum Favrei 80, 82
Melampsora hypericorum 81—82
Peronospora arabidopsidis 80, 82; *arenariae* 80, 82; *brassicae* 80, 82; *campestris* 80, 82; *corydalis* 80, 82; *dentariae* 80, 82; *destructor* 80, 82; *erophilae* 80, 82; *grisea* 80, 82; *hesperidis* 80, 82; *mayorii* 80, 82; *obovata* 80, 82; *paula* 80, 82; *ranunculi* 80, 82; *saxifragae* 80, 82; *sepium* 80, 82; *tanaceti* 80, 82; *thlaspeos-arvensis* 80, 82; *trifolii-repentis* 81—82
Phragmidium potentillae 81—82
Phytophthora infestans 81—82
Podosphaera major 81, 83
Puccinia absinthii 81—82; *arenariae* 81—82; *calthae* 81—82; *coronata* v. *melicae* 81—82; *lapsanae* 81, 83; *millefolii* 81, 83; *poae-nemoralis* 81, 83; *punctata* 81—82; *valantiae* 81—82.
Pucciniastrum areolatum 81—82
Ramularia silenicola 81—82
Sphaerotheca epilobii 81—82; *fugax* 81, 83; *fuliginea* 80—82
Ustilago ornithogali 80, 82; *violacea* 81—82

Lichenes

Parmelia centrifuga 54

Musci

Amblystegiella confervoides 80, 82
Amblystegium Kochii 80, 82
Andreaea Hartmanii 80, 82
Anisothecium rufescens 80, 82
Anomodon Rugelii 80, 82
Brachythecium campestris 80, 82; *mildeanum* 80, 82
Bryum oblongum 80, 82

Synonymica, *nova Fenniae*, ***nova scientiae.*** De nominibus provinciarum abbreviatis (Al, Ab, etc.) vide mappam geographicam quae subest.

Ceratodon purpureus v. *dimorphus* 80, 82
Cinclidium subrotundum 80, 82
Hylocomium 56; *splendens* 37; *triquetrum* 37
Mannia pilosa 80, 82
Mnium undulatum 37
Pleuridium subulatum 80, 82
Pleurozium Schreberi 38
Pogonatum capillare 80, 82
Polytrichum commune 38
Seligeria brevifolia 80, 82; *doniana* 80, 82
Thuidium tamariscinum 80, 82
Tortula muralis 80, 82
Trichocolea tomentella 80, 82
Weisia controversa 80, 82
Zygodon viridissimus 80, 82

Pteridophyta

Lastrea dryopteris 37
Lycopodium inundatum 76, 78
Ophioglossum vulgatum 76, 78
Pilularia globulifera 76, 78

Spermatophyta

Acer 30
Achillea millefolium 32, 81, 83; *ptarmica* 32, ssp. *cartilaginea* 27
Aegopodium 20
Agrostis 24; *gigantea* 76, 78; *gigantea* × *tenuis* 33; *stolonifera* × *tenuis* 33
Alchemilla 77, 79
Allium ascalonicum 80, 82; *schoenoprasum* f. *jurmoënsis* 34
Alopecurus geniculatus × *pratensis* 34
Anemone nemorosa 24, 32, 58
Angelica silvestris 24, 27—28
Antennaria dioeca 54
Anthriscus silvestris 81, 83
Aquilegia 30; *vulgaris* 81, 83
Arabidopsis thaliana 80, 82
Arenaria serpyllifolia 80, 82
Artemisia vulgaris 81, 83
Astragalus glycyphyllus 77, 79
Avena fatua 76, 78
Beckmannia syzigachne 27
Begonia 81, 83
Betonica officinalis 76, 78
Betula 32—33, 37
Brassica campestris v. *oleifera* f. *biennis* 80, 82
Bromus inermis 76, 78
Calamagrostis 24; *arundinacea* × *canescens* 76, 78
Calluna vulgaris 38, 58
Caltha palustris 81—82
Campanula carpathica 29; *cervicaria* 76, 78; *persicifolia* 29
Cardamine amara 77, 79; *Nymanii* 76, 78; *pratensis* 80, 82
Cardaria draba 76, 78
Carex 50, 61; *appropinquata* 34; *arenaria* 34; *canescens* × *echinata* 34; *globularis* 38; *livida* 76, 78; *pediformis* 77, 79; *pilulifera* 77—79
Catabrosa aquatica 34, 76, 78
Centaurea cyanus 29, 32
Cephalanthera rubra 27
Cerastium semidecandrum 80, 82
Chenopodium urbicum 76, 78
Chrysanthemum leucanthemum 1, 32; *vulgare* 80, 82
Cirsium heterophyllum 81, 83
Coronilla scorpioides 76, 78
Cornus sanguinea 31
Corydalis solida 80, 82
Corylus 48, 53—54
Datura stramonium 77, 79
Delphinium cultorum 81—82
Dianthus deltoides 29—30, 81—82
Draba nemorosa 77, 79; *verna* 80, 82
Dracocephalum sibiricum 76, 78
Eleocharis pauciflora 76, 78
Empetrum 38
Epilobium adenocaulon 18—21, 77, 79; *adenocaulon* × *palustre* 22—23; *glandulosum* 18—23, 76—79; *glandulosum* × *montanum* 22—23; *glandulosum* × *palustre* 21, 23; *montanum* 22—

23; *palustre* 21, 23, 81—82; *rubescens* 18—20, 77, 79
Epipogium aphyllum 37
Equisetum arvense × *fluviatile* 34
Erica 32
Euphrasia brevipila 81—82
Festuca arundinacea 61; *pratensis* × *Lolium perenne* 33
Filipendula ulmaria 29
Fragaria 31; *vesca* 24
Gagea minima 80, 82
Galeopsis bifida 32; *speciosa* 81, 83; *tetrahit* 32
Galium odoratum 77, 79; *palustre* 76, 78; *saxatile* 23—25, 76, 78; *uliginosum* 24; *verum* 81—82
Geranium bohemicum 77, 79; *robertianum* 77, 79; *silvaticum* 81, 83
Glyceria maxima 76, 78
Guizotia abyssinica 76, 78
Gymnadenia conopsea 58
Helianthemum nummularium 77, 79
Heracleum sphondylium ssp. *sibiricum* 81, 83
Hesperis dinarica 80, 82; *matronalis* 80, 82
Hieracium 50, 55; *umbellatum* 27—28
Hippophaë rhamnoides 50—54, 57, 60
Hypericum maculatum 24, 81—82
Hyssopus officinalis 76, 78
Impatiens parviflora 32, f. *albiflora* 77, 79
Lamium galeobdolon 77, 79
Lapsana communis 81, 83
Lathyrus pratensis f. *pallidiflorus* 76, 78; *silvestris* 24; *vernus* 24
Leontodon hispidus 76, 78
Lepidium perfoliatum 76, 78
Maianthemum bifolium 37
Matricaria chamomilla 32; *inodora* 32
Melampyrum 24
Melandrium album 32; *album* × *rubrum* 77, 79
Melica nutans 81—82
Mentha 76, 78; *aquatica* 14; *aquatica* × *arvensis* 14; *arvensis* 3, 14; *arvensis* × *longifolia* 17; *arvensis* × *spicata* 2, 14, 16; comatula vide *gentilis* v. *subspicata; dalmatica* 2, 9, 13—17; *gentilis* 2—7, 10—12, 14, 16—18, 76—79, v. *Arrhenii (M. Arrhenii)* 2—8, 12—14, 16—17, v. *hirtella* 2—8, 12, 14, 16—17, v. *parviflora* 3, 8—12, 14—16, v. *subspicata* 11, 18; *gothica* 13—14; *longifolia* 11—14; *longifolia* × *rotundifolia* 13; *piperita* 2—3; *rotundifolia* × *silvestris* 12; silvestris vide *longifolia; spicata* 8, 14, 17; villosa vide *rotundifolia* × *silvestris*
Mercurialis perennis 77, 79
Moehringia trinervia 80, 82
Monotropa hypophegea 37—38
Najas marina 23
Nymphaea 77, 79
Oxalis acetosella 24, 37
Pedicularis lapponica 80, 82
Petasites frigidus 76, 78
Phlox 32
Phyllodoce coerulea 32
Picea abies 37, 54—55
Picris hieracioides 77, 79
Pinus silvestris 38, 54—55
Plantago major 81, 83
Poa annua 32; *nemoralis* 81, 83
Polygala vulgaris 58
Polygonum foliosum 76, 78
Potentilla argentea 81—82; *erecta* 24; *recta* 76—79; *Tabernaemontani* 34
Prunus 30; *padus* v. *borealis* 81—82
Pulmonaria officinalis 77, 79
Pyrola rotundifolia v. *norvegica* 76, 78; *secunda* 37
Ranunculus acer 81, 83; *auricomus* (coll.) 76, 78; *bulbosus* 80, 82; *cymbalaria* 76, 78; *montanus* 77, 79
Rorippa amphibia 76, 78
Rosa glauca 29; *pimpinellifolia* 29, 31
Rubus idaeus 20—31
Salix 31
Salvia verticillata 76, 78
Saxifraga 30; *granulata* 80, 82
Sedum 30
Senecio jacobaea 76, 78; *vulgaris* 32
Sesleria 52

Vieglingia decumbens 77, 79
Silene cucubalus 81—82
Solanum tuberosum 81—82
Solidago virgaurea 24
Sonchus asper 81—82
Sorbus 30
Spergula 56; *arvensis* 80, 82
Stellaria media 32; *nemorum* 81—82
Symphytum asperum 76, 78
Taraxacum 31—32, 55, 77, 79
Thlaspi arvense 32, 80, 82
Orientalis europaea 24
Trifolium hybridum 32; *montanum* 77, 79; *pratense* 32, 81, 83; *repens* 24, 81—82
Trollius europaeus 31
Urtica dioeca 20
Vaccinium myrtillus 24, 30; *uliginosum* 38, 81, 83; *vitis-idaea* 24, 38, 56
Veronica chamaedrys 24; *longifolia* 80, 82; *persica* 76, 78
Vicia cracca 24, 80, 82; *sepium* 80, 82
Viola odorata 77, 79; *riviniana* 24, 37

Index systematicus zoologicus

Orthoptera

Gryllus domesticus 73, 75

Mallophaga

Penenirmus albiventris 35
Quadraceps bicuspis 35; *punctifer* 35; *strepsilaris* 35
Rallicora fulicae 35; *myrtax* 35
Saemundssonia merguli 35; *semivittata* 35

Lepidoptera

Actebia fennica 73, 75
Gastropacha quercifolia 73, 75
Laelia coenosa 73, 75
Laspeyresia servillana 73, 75
Mormonia sponsa 73, 75
Pieris brassicae 23, 26—27
Procus minimus 73, 75
Pyrausta perlucidalis 73, 75
Rhyacia simulans 73, 75

Diptera

Aptilotus paradoxus 73, 75
Calliphora alpina 73, 75
Fannia hirundinis 73, 75
Lipoptena cervi 73, 75
Lucilia fuscipalpis 73, 75
Megahyperus sudeticus 73, 75
Microdrosophila congesta 73, 75
Neossos marylandica 73, 75

Coleoptera

Agabus guttatus 73, 75
Trechus discus 73, 75

Hymenoptera

Andrena nanula 73, 75
Melomicrus borealis 73, 75
Miscopus ater 73, 75
Tiphia femorata 73, 75

Arachnoidea

Damaeolus laciniatus 69, 71
Licneremaeus licnophorus 69—70
Neoribates aurantiacus 69—70
Rhaebotorax sphagnicola 35
Robertus lyrifer 35
Suctobella perforata 69—70
Taranucnus setosus 69—70
Tectoribates latitectus 69, 71

Crustacea

Branchinecta palludosa
Polyanthenia forcipata 73, 75

Vermes

Cernosvitoviella immota 69, 71
Eiseniella tetraedra f. *hercynia* 69, 71
Fridericia bisetosa 69, 71; *razeli* 69, 71; *regularis* 69, 71
Lumbricillus rivalis 69, 71

Pisces

Belone acus 68, 70
Cottus quadricornis 68, 70
Pelecus cultratus 68, 70
Petromyzon fluviatilis 69—70

Reptilia

Anguis fragilis 35—36
Lacerta vivipara 35—36
Trapidonotus natrix 35—36
Vipera berus 35—36

Aves

Alcedo atthis 68, 70
Arenaria interpres 35
Botaurus stellatus 68, 70
Charadrius dubius 35; *morinellus* 35
Dendrocopos leucotos 68, 70
Fratercula arctica 68, 70
Fulica atra 35
Ixobrychus minutus 68, 70
Plautus alle 35
Porzana porzana 35
Saxicola torquata 68, 70
Stercorarius pomarinus 68, 70
Tringa alpina schinzii 68, 70
Troglodytes troglodytes 35

Mammalia

Sorex caecutiens 68, 70; *unguiculatus* 68, 70
Ursus arctos 33

Scripta auctor quisque sua praestat.

Typis expr. 12. 2. 1963.

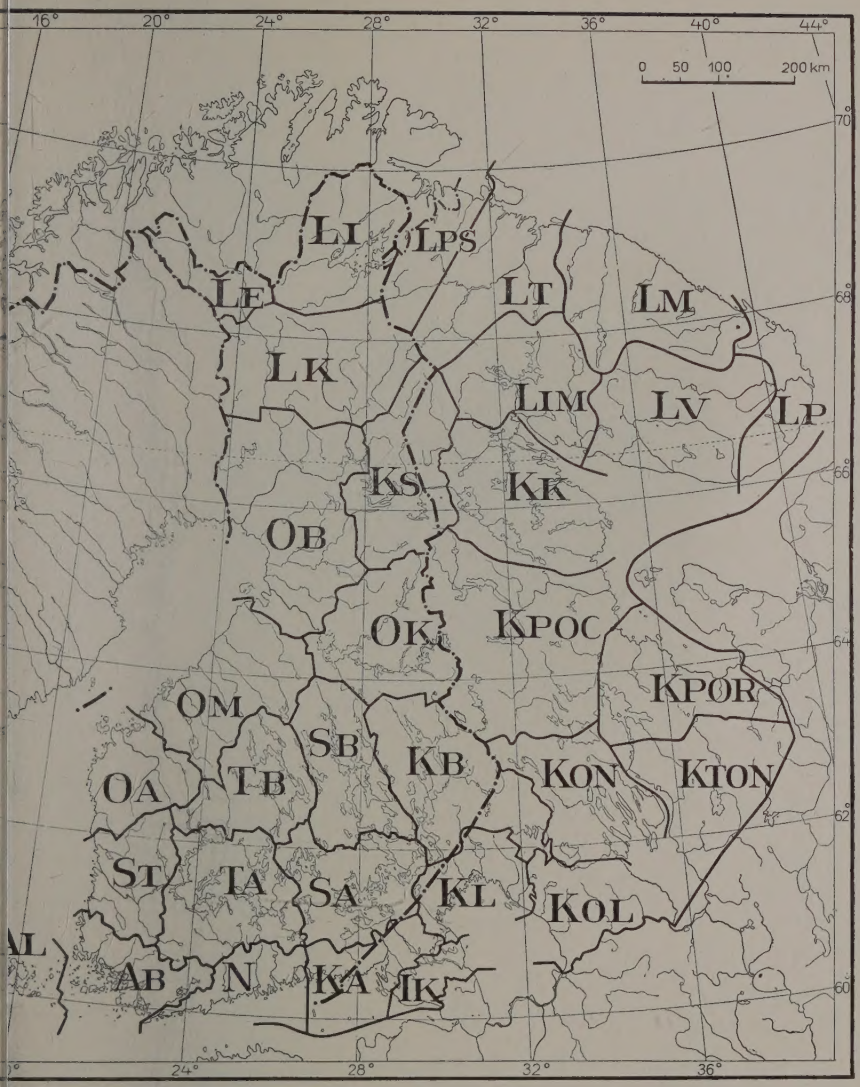

PROVINCIAE FLORAE ET FAUNAE FENNOSCANDIAE ORIENTALIS:

= Regio aboënsis
= Alandia
= Isthmus karelicus
= Karelia australis
= Karelia borealis
= Karelia keretina
= Karelia ladogensis
= Karelia olonetsensis
= Karelia onegensis
= Karelia pomorica occidentalis
= Karelia pomorica orientalis

KS = Regio kuusamoënsis
KTON = Karelia transonegensis
LE = Lapponia enontekiensis
LI = Lapponia inarensis
LIM = Lapponia Imandrae
LK(EM) = Lapponia kemensis
LM(UR) = Lapponia murmanica
LP = Lapponia ponojensis
LPS = Lapponia petsamoënsis
LT = Lapponia tulomensis
LV = Lapponia Varsugae

N = Nylandia
OA = Ostrobottnia australis
OB = Ostrobottnia borealis
OK = Ostrobottnia kajanensis
OM = Ostrobottnia media
SA = Savonia australis
SB = Savonia borealis
ST = Satakunta
TA = Tavastia australis
TB = Tavastia borealis